

652/
1977/3

8617
961736340
20840101030

19774

საქართველოს ენციკლოპედია

შინაარსი

საბჭოთა კავშირის ჰიმნი	3
ფ. ხალვაში — ცხოვრებისა და შემოქმედების ბარანტია	4
ლაპარაკობენ მომავალი წიგნების გმირები	
ფ. ჭამადაძე — უმაღლესი ადა-მინაწერი უფლება	6
კოეზია, კროჯა	
მ. მელიქიძე — ორი ლექსი	9
მ. მარშანიძე — ჩემი დედუ-ღამი ქრონიკები	10
ახალგაზრდული ხმები	28
ს. აბაშიძე — ლექსები	30
ლ. შერვაშიძე — ლექსები	33
ბ. თევზაძე — ლექსები	35
ბ. ხაბაზი — ლექსები	37
მ. ჯანაშვილი — სუმიკა და წი-თელეფონი მოთხრობა	39
მ. ავალიშვილი — ზენ, რომე-მელიც დაიბადები ასი წლის შემდეგ ლექსი	47
მ. გორგილაძე — სოფელმა მთა დაიპყრო ნაკვეთი	49
ზღვა და მშვენიერი	
მსჯელობენ მეზღვაურები და მწერლები	54
წერილები	
რ. შამელაშვილი — ქართული სალიტერატურო ენის ფორ-მატა უნიფიკაციისათვის	67
ლ. შარაშიძე — პირობის მოსტატი	79
დ. დიასმიძე — ჩვენი დღე-ბის დიდი პრობლემის წო-ბიერეთი თავისებურების შე-სახება	86
წიგნების მიმოხილვა	
მ. მუხომბაძე — პირველი ნაბიჯი	92

25299

ლიტერატურულ-მხატვრული და საზოგადოებრივ-პოლიტიკური ურნალი

საქართველოს საბჭოთა მფარველის კავშირისა და აზარის განყოფილების ორგანო

ბ ა თ შ მ ი — 1977
ივლისი — აგვისტო

საბჭოთა კავშირის
საბჭოთა კავშირის
საბჭოთა კავშირის

რედაქტორი ა. შონია

სარედაქციო კოლეგია: ხ. ახვლედიანი, მ. ვარშანიძე (პ. მგ. მდივანი),
პ. ლორია, აღ. ჩავლეიშვილი, ფრ. ხალვაში.

რედაქციის მისამართი: ბათუმი, ენგელსის ქ. № 21.

ტელეფონი — 3-33-71.

ხელმოწერილია დასაბეჭდად 19.8.77, საბეჭდი თაბახი 6, საგამომცემლო 5,
შეკვეთის № 3549, ემ 01779, ქაღალდის ზომა 60×90¹/₁₆, ტირაჟი 2.040.

* * *

საქართველოს სსრ მინისტრთა საბჭოს გამომცემლობათა, პოლიგრაფიისა
და წიგნის ვაჭრობის საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტის აჭარის პოლიგრაფიული
საწარმოო გაერთიანება, ბათუმი, ლუქსემბურგის 20.

საბჭოთა კავშირის პიენი

(ტექსტი ს. მიხალკოვის და გ. ელ-რეგისტანისა,
ტექსტის ახალი რედაქცია ს. მიხალკოვისა).

თავისუფალ ერთა მძლე კავშირი ქმური
ზეუპარავს მუდმივად დიდ რუსეთის ხალხს,
გაუმარჯოს ხალხთა ნებისყოფით შექმნილს
დიდ საბჭოთა კავშირს, ერთიანს და მძლავრს!

დიდება, საზოგადო, შენ თავისუფალო,
ხალხთა მებრძორობის ბურჯი ხარ შენ!
ლენინის პარტია — ხალხის ძლიერება
წინ, კომუნიზმისკენ მიგვიძღვის ჩვენ!

შუშს ბრიგადაში გვყავდა გზა თავისუფლების
და ლენინი დიდი გვინათებდა გზას,
გან დარაგმა ხალხი მართალ საქმისათვის,
გმირობა და შრომა შთაბრუნა ხალხს.

დიდება, საზოგადო, შენ თავისუფალო,
ხალხთა მებრძორობის ბურჯი ხარ შენ!
ლენინის პარტია — ხალხის ძლიერება
წინ, კომუნიზმისკენ მიგვიძღვის ჩვენ!

კომუნიზმის საქმის ზეიმში ჩვენ ვხედავთ
ქვეყნის მომავალს და მას ვუსწორებთ თვალს,
და საზოგადო ვგინდა, ალისფერი დროვის
უსაზღვროდ და მარად ჩვენ ერთგულნი ვართ!

დიდება, საზოგადო, შენ თავისუფალო,
ხალხთა მებრძორობის ბურჯი ხარ შენ!
ლენინის პარტია — ხალხის ძლიერება
წინ, კომუნიზმისკენ მიგვიძღვის ჩვენ!

ქართული თარგმანის ტექსტის ახალი რედაქცია
ირაკლი აბაშიძისა.

ცხოვრებისა და შემოქმედების გარანტია

საბჭოთა სახელმწიფოს კონსტიტუციის ახალ პროექტში ნათლად ასახული და საქვეყნოდ გაცხადებულია ხალხის შემოქმედებითი ძალების, შთაგონებული შემოქმედებითი შრომის აღმავლობისა და სრულყოფისათვის ზრუნვის უმაღლესი პრინციპები.

„სსრ კავშირში ყოველნაირად ეწყობა ხელი პროფესიული ხელოვნებისა და ხალხური მხატვრული შემოქმედების განვითარებას“ — ნათქვამია კონსტიტუციის პროექტის ოცდამეშვიდე მუხლში.

ჩვენთვის, ლიტერატურის მუშაკებისათვის, ეს ძლიერ ახლობელი, გულში ჩამოწვდომი და შორს გამიზნული სამოქმედო პროგრამაა. არა, პროგრამა კი არა, — კანონი.

ხოლო ამას წინ უსწრებს სოციალისტური დემოკრატიზმის ღრმად გამომხატველი მუხლი: „საბჭოთა სახელმწიფო ხელს უწყობს საზოგადოების სოციალური ერთგვაროვნების გაძლიერებას, ქალაქსა და სოფელს, გონებრივ და ფიზიკურ შრომას შორის არსებითი განსხვავების მოსპობას, სსრ კავშირის ყველა ერისა და ეროვნების შემდგომ განვითარებასა და დაახლოებას“.

ჩვენ მშვენივრად გვესმის, თუ რა უდიდესი როლი ენიჭება მშობლიურ ენას ეროვნული მხატვრული ლიტერატურის მშენებლობაში. ამის შესახებ კონსტიტუციის ახალ პროექტში მთელი მსოფლიოს გასაგონად ნათქვამია, რომ ყოველ საბჭოთა მოქალაქეს აქვს „დედა ენისა და სსრ კავშირის სხვა ხალხების ენების გამოყენების უფლება“.

ისეთი უძველესი მწერლობა, როგორიც ქართულია, მისი დღევანდელი ორგანიზაციის ყოველი წევრი სრული მხარდაჭერითა და რწმენით მიესალმება ახალი საბჭოთა კონსტიტუციის ამ პუნქტსაც.

ქვეყნის დოვლათიანობა, მოქალაქეთა ცხოვრების პირობების
ამაღლება, ადამიანის მოთხოვნილებათა დაკმაყოფილება ჩვენი სა-
ხელმწიფოს პოლიტიკური და ეკონომიური ინტერესების უმაღლე-
სი მიზანია.

სასიამოვნოდ მიგვაჩნია, რომ პროექტში მოქალაქეთა პირად
სარგებლობაში მყოფი მიწის ნაკვეთისა და სხვა მოძრავი თუ უძრავი
ქონების მფლობელობის უფლებანი შემდგომ დაკონკრეტებული და
ხანგრძლივი მომავლისათვის დადგენილია.

ყოველივე ეს უსათუოდ აამაღლებს მშრომელი კაცის ინტე-
რესს, აწარმოოს მეტი, ზოლო ის მეტი, რაც მას აღარ დასჭირდება,
მიემატება სახელმწიფო და კოოპერატიულ ბელლებს.

ქართული მწერლობის აჭარის ორგანიზაცია, თვითეული ჩვენ-
განი, როგორც მშობლიური საბჭოთა სახელმწიფოს მოქალაქენი,
მხარს ვუჭერთ საბჭოთა კონსტიტუციის ახალ პროექტს. ვიმედოვ-
ნებთ, იგი ახლო მომავალში მიღებული იქნება, როგორც ჩვენი
ცხოვრების ძირითადი კანონი.

ზრიღონ ხალვაში.

შავი ქაბადი,

შუახევის რაიონის სოფელ ნენის
კოლმეურნეობის წევრი, ორდენოსანი

შეადრესი აღამიანური უფლება

აღამიანს ცხოვრებაში ბევრი რამ შეხვდება, კარგიც და ავიც-
სიხარულიც და მწუხარებაც, სიკეთეც და ბოროტებაც. განვილ-
გზას რომ გადახედავ, ყველაფერი შეიძლება არ გაგახსენდეს, მაგრამ
გონებაში ამონათდება საინტერესო ამბები, ბიოგრაფიას რომ ქმნი-
ან.

მე ბედნიერი ვარ, რომ ჩემი შეგნებული ცხოვრება საბჭოთა-
ხელისუფლების წლებში გავატარე, ბევრი სიძნელეც შემხვდა ამ
გზაზე, მაგრამ ამის გარეშე სიცოცხლე ალბათ უინტერესო იქნებო-
და.

ჩემს მშობლიურ სოფელში ჭალაში სკოლა რომ გაიხსნა, მე
ბათუმის კულტსაგანმანათლებლო სასწავლებელში ვსწავლობდი.
დავამთავრე ამ სკოლის შვიდწლიანი კურსი და კვლავ სოფელში და-
ვბრუნდი, მაგრამ აქ მეოთხე კლასში ჩამრიცხეს, იქნებ სხვებმაც
მოგბაძონ, ნავსი გატყდეს და ქალიშვილები სკოლაში გამოუშვანო.

მძიმე დღეები იყო მაშინ, მწვავე ბრძოლა მიმდინარეობდა ძე-
ვსა და ახალს შორის, დრომოჭმულსა და მზარდს შორის. და ძველი
აღათ-ჩვევები ჯერ კიდევ თავისას აკეთებდნენ, ქალი სტუმართან
ვერ გამოჩნდებოდა, საზოგადოებაში სახედაფარული უნდა გამო-
სულიყო, ხმამაღლა ვერ დაილაპარაკებდა თავის ოჯახის წევრებთან
და კი. ვინც ამ წესებს დაარღვევდა, სახელს უტეხდნენ, ემუქრებო-
დნენ. მახსოვს ერთმა გარეწარმა, როგორ ისარგებლა მამაჩემის შინ-
არყოფნით და რამდენჯერმე, შუალამისას არაადამიანური ჩხავილით
შეგვაშინა ბავშვები მხოლოდ იმიტომ, რომ მე და ჩემი დები თავ-
დაუხურავად დავდიოდით. ისიც მახსოვს, ერთ-ერთი „სტუმრობის“

დროს დედაჩემმა შაშხანა რომ გადმოიღო და ოთახიდან მიბრჭნიოთ
ესროლა სახლის კედელზე ატუხულ დაუბატიყებელ სტუმარს.

გამარჯვებული სოციალიზმის კონსტიტუციის განხილვასა და მიღებას ჩემს სოფელში შეეხვდი. ამ კონსტიტუციამ კიდევ უფრო ნათელი გახადა საბჭოთა წყობილების სიდიადე და სიკეთე, რამაც ბედნიერი ცხოვრება მოუტანა მშრომელ ხალხს, ქალისა და მამაკაცის თანასწორუფლებიანობა, საბჭოთა ადამიანებზე ზრუნვა, ერთი სიტყვით, ყველაფერი ის, რამაც პრაქტიკულად დაამტკიცა საბჭოთა წყობილების უპირატესობა და საბოლოოდ ლახვარი ჩასცა ყველა ურწმუნოს, ვისაც არ სწამდა ოქტომბრის დიდი მონაპოვარი.

საზოგადოებრივი საქმიანობა 1938 წელს დავიწყე. ეს ის პერიოდი იყო, როცა მიწის დამმუშავებელი ამხანაგობების ნაცვლად სასოფლო-სამეურნეო არტელები იქმნებოდა. არტელის პირველ თავმჯდომარედ ჩვენს სოფელში სულეიმან შარაშიძე ავირჩიეთ. სოფლის მოწინავე ქალებმა ჩვენს ირგვლივ შემოვიკრიბეთ სხვებიც და პირველ წელსვე დიდ წარმატებებს მივაღწიეთ.

სამი წლის შემდეგ დადგა მძიმე განსაცდელის დღეები. ფრონტზე წავიდნენ მამაკაცები, მათი ადგილი ჩვენ დავიჭირეთ, ახლა სამაგი ენერგია იყო საჭირო, რომ ვაჟკაცების მაგივრადაც გვემუშავა, დავხმარებოდით ფრონტს რითაც შეგვეძლო. ჩემი სოფლის მეორე ბრიგადის ხელმძღვანელობა მომანდეს. უკანდახევა აბა როგორ შეიძლებოდა, ჩემმა თანატოლმა გოგონებმა ამიბეს მხარი და ცხოვრების მეტად მძიმე პირობების მიუხედავად თავი არ შეგვირცხვენია, გადაჭარბებით ვასრულებდით სამეურნეო გეგმებს. ოჯახურ საქმეს როგორ შეეღევა ქალი, მაგრამ ბევრ რამეს ვიკლებდით და მე და ჩემი დები დედას ვეხმარებოდით მეომრებისათვის წინდების მოქსოვაში, თბილი ტანსაცმლის დამზადებაში.

ცხოვრება თავისას მოითხოვს, მეც ოჯახი შევქმენი სოფელ ნენიაში, ოთხი შვილი შემეძინა, მაგრამ ერთჯერ არჩეული გზისათვის არ მიღალატია; ყოველწლიურად გადაჭარბებით ვასრულებდი გეგმებსა და ვალდებულებებს. ამ საქმეში დიდი სტიმულის მომცემია სოციალისტური შეჯიბრება.

სიტყვამ მოიტანა და მე, როგორც საკოლმეურნეო შრომის ვეტერანს, არ შემიძლია ორიოდ წინადადებით არ შევეხო შეჯიბრებას, მის დადებით გავლენას. ვერ ვიტყვი, რომ ჩვენს კოლმეურნეობაში სოციალისტური შეჯიბრება უყურადღებოდაა მიტოვებული, მაგრამ იგი როგორღაც ცალმხრივ ხასიათს ატარებს, ყველა დარგს ვერ მოიცავს. მაგალითად, მეთამბაქოეობაში ეს საქმე უკეთესადაა მოწყობილი, ვიდრე, ვთქვათ, მეცხოველეობაში ან მევენახეობაში.

ამიტომ მეთამბაქოეები უკეთეს შედეგებსაც ვაღწევთ. ახლა მთავარი ხარისხია. ამიტომ ჩვენ სწორედ ეს საკითხი უნდა წამოვიწიოთ წინ და გავაჩალოთ შეჯობრება მაღალი ხარისხის თამბაქოსათვის. მე და ჩემი მეზობელი ლუთბიე მიქელაძე დიდი ხანია ამ საქმეში ვეჯობრებით ერთმანეთს და კოლმეურნეობაში ყველაზე უკეთესი ხარისხის ნედლეულს ვაწარმოებთ. ჩვენს მიერ მოწეული ყოველი კილოგრამი თამბაქო გაცილებით მეტს ფასობს, ვიდრე საშუალოდ კოლმეურნეობაში. გამოანგარიშებულია, მაგალითად, რომ ერთი ტონა ღია მესამე ხარისხის თამბაქოს იმდენი თანხა შემოაქვს, რამდენიც 4-5 ტონა მეოთხე ხარისხის ნედლეულს. აი რას ნიშნავს პროდუქციის ხარისხი.

სოფლის მშრომელებს პარტიისა და მთავრობის დიდ ზრუნვად მიგვაჩნია, საკარმიდამო ნაკვეთებზე თამბაქოს დარგვის ნება რომ დაგვრთეს. ამას დიდი მნიშვნელობა აქვს მშრომელთა ეკონომიური მდგომარეობის გაუმჯობესებისათვის. ახლა ყველა კოლმეურნე უნდა ეცადოს, რაც შეიძლება გონივრულად გამოიყენოს საკარმიდამო მიწის ნაკვეთი, პირადი მაგალითით სხვებიც დააინტერესოს.

ახალი კონსტიტუციის პროექტში კიდევ უფრო ნათლად აისახა ადამიანის ზრუნვა და პატივისცემა. ამასთან დაკავშირებით ვიხსენებ ლ. ი. ბრეჟნევის გამოსვლას, მის სიტყვებს, თუ რაოდენ დიდი ფასი აქვს ადამიანს, თავისუფალ შრომას, შემოქმედებას. ამას დღეს ყველანი ვგრძნობთ, ყველანი განვიცდით. ჩვენ მართლაც არნახულ სიმაღლეზე ავედით. ბედნიერად ვცხოვრობთ და მშვიდობიანად ვშრომობთ. პარტია და მთავრობა კიდევ უფრო მეტს, უფრო უკეთესს გვპირდებიან. ცხადია, მე-10 ხუთწლიანი გეგმის განხორციელება გაცილებით მაღალ დონეზე აგვიყვანს, კიდევ უფრო საამუშრო გახდის ჩვენს ყოფა-ცხოვრებას.

თუმცა, კაცმა რომ თქვას, ახლაც ჩინებულად ვცხოვრობთ. ავილოთ თუნდაც ჩემი ოჯახის მაგალითი. მეუღლე რაიონის საყოფაცხოვრებო მომსახურების სისტემაში მუშაობს, ვაჟი სამხედრო მოსამსახურეა, ქალიშვილები მედიცინის მუშაკებია, სიძეებიც ღირსეულნი შემხედნენ: ერთი ექიმია, მეორე — პედაგოგი, მესამე სტუდენტი — სოფლის მეურნეობის მომავალი სპეციალისტი. მართალია, შვილებმა საკუთარი ოჯახები შექმნეს, ჩემი სოფლიდან წავიდ-წამოვიდნენ, მარტო დამტოვეს, მაგრამ მაინც მაღლობის გრძნობით ვიხსენებ თუნდაც იმიტომ, რომ 11 შვილიშვილი შემძინეს.

მე მათი ბედნიერებით ვხარობ.

ბედნიერება უმაღლესი ადამიანური უფლებაა.

* * *

როცა მოგვედები, ნაწილ-ნაწილ და მისხალ-მისხალ
თქვენში დავრჩები, მეგობრებო... ზოგი ყელამდე
სავსე იქნება ჩემი რწმენით, ჩემი ოცნებით,
ზოგს ეხსომება ჩემი ლექსი, ჩემი ღიმოლი,
ზოგი თაყვანს მცემს, ზოგი კიდე გამეციტხავს, ზოგსაც
არც ეხსომება თუ ვიყავი... წარმოიდგინეთ,
არც ეს მაღარდებს, რადგან ვიცი, ბოლოს და ბოლოს,
ამ ქვეყანაზე არაფერი არ იკარგება
და დავიწყებაც — თავისთავად არსებობაა
იმის, რაც უნდა გაიხსენოს აღამიანმა!

* * *

დღეს კიდევ ერთი წელიწადი დავასამარე!..
გადიფურცლა კალენდარი და იგი ახლა
საფლავის ქვაა ჰგავს, რომ აღნიშნავს ჩემს მაგიდაზე
განსვენებული წელიწადის დამარხვის ადგილს.
ამ „საფლავის ქვას“ არ ამშვენებს ეპიტაფია:
„ჩემ წელსა“ ან „შენდობა მითხარი, მეზავრო!“
მას აწერია ხელგაქრულად: სად, როდის, რატომ,
რაც მთავარია, ვისთან ერთად... ჰო, ვისთან ერთად
დროის მოკვლისთვის უნდა ვაგო ახლა პასუხი!

გაგია ჰაგანიძე

ჩ ა მ ი დ ა დ უ ლ ა თ ი

ა მ ბ ა ვ ი მ ი ც ხ რ ი

ჩვენი სალამო გრძელდება. მე განვაგრძობ კითხვას...

რატომ ჰქვია ამ თავს დევნილი? ვინ არის იგი? როდის მოხდა ეს?

ჰაიდარ აბაშიძემ რომ შეატყო ქაზიმ მეჩონგურეს (იგი ხომ ხშირად ხვდებოდა ჰაიდარს) კოწიას გოგო უყვარსო, შეპირდა, კაცი არ ვიყო თუ ეს გურული გოგო ცოლად არ შეგრთოო. მაგრამ... ბატონი ჰაიდარი მოულოდნელად წავიდა ჩვენი ქალაქიდან, წავიდა კი არა, განდევნეს... რატომ? იკითხავთ თქვენ. სწორედ ამაზე უნდა გიამბოთ ხან მე და ხან ქაზიმ მეჩონგურემ, რადგან მეჩონგურემ იმან უკეთ არ იცის თავისი თავგადასავალი! მე ის დამე უნდა იცინებოდა, ჩვენს ქალაქს რომ შორდებოდა ბატონი ჰაიდარი... და რა თქვა მაშინ მან, ანუ რა დაუბარა მოძმეებს, მათ შორის ქაზიმ მეჩონგურეს. საპასუხოდ რა ითქვა, ანუ რატომ უთხრა ქაზიმ მეჩონგურემ ასეთი სიტყვა ბატონ ჰაიდარს: „ჩონგური ჩვენი კუთხის ხალხის გულისთქმა იყო, ჩვენი ტკივილის, ტანჯვის ამოთქმის საშუალება. ახლა შენა ჩარ ჩვენი გულისთქმა და შენს ანდერძს ლექსებად ავკინძავ და ჩონგურ-ჩონგურ სიმღერითა და მოთქმით მთელ ჩვენს კუთხეს მოვღებ“. რა იყო ეს „გულისთქმა“, რომ ჩვენი მეჩონგურეც აუღელვებია? მაშ, მომისმინეთ ძვირფასო ადამიანებო.

1

— ყავახანაში კაცი მოვიდა. — ასე დაიწყო ქაზიმ მეჩონგურემ, — მე მომნახა და გარეთ დამიწვია. მითხრა, ჰაიდარბეგი იცდისო. სად არის?

გაგრძელბა. დასაწყისი „ქოროხის“ 1975, №№ 5, 6; 1976, №№ 3, 4, 5, 6; 1977, № 3.

ვკითხე მოსულს. წამომყევით. მე გავყევი იმ კაცს. ბევრი ვიარეთ თუ
ცოტა, მივადექით იმ სახლს, სადაც გველოდებოდა ჰაიდარბეგი. ბევრი
კუნეთ. კარი იგავილო ვიღაც უცნობმა ახალგაზრდამ და შევვიპატიჟა.
შევედით. შუა დარბაზში იჯდა ჰაიდარბეგი, სულ ცხრა-ათი კაცი იყო,
ჰაიდარი ხელში გაზეთს ატრიალებდა. როცა დამინახა, გამიღიმა და მო-
მესალმა, სკამი მიაწოდეთ, უთხრა ახალგაზრდას. სკამი მომწოდეს და
მოსერბებულ ადგილას დავექეი. ახლოს მოიწითო, თქვა ჰაიდარ-ბეგმა, რა-
ღაც სათქმელი მაქვსო. როცა ახლოს დავუჯექით, მან გაშალა იაზეთა,
ხელში რომ ეჭირა, და თქვა:

— ამას „ბათუმის გაზეთი“ ჰქვია. ამ ნომერში ერთი ჩემი წერილია
დაბეჭდილი. მე რამდენიმე ნომერი შევიძინე, რომ იმას მივცე ვისაც უნ-
და. წაიკითხოს თვითონ და უამბოს სხვასაც თუ რას ვქადაგებ მე და რას
ფიქრობთ თქვენ, ჩემი გულისთქმის აღმჟიანები. ვის იგნებავთ მოგცეთ?
პირველი ხმა მე აღმომხდა, მაინტერესებდა რა ეწერა, ჩვენი რა გუ-
ლისტიკილი ჩადო-მეთქი ამ წერილში ჰაიდარბეგმა.

— ქაზიმ ბიძია, ერთი შეკითხვა შეიძლება? — ეუთხარი მე.

— კი.

— ხომ გახსოვს, ქედამი აბდულ მიქელაძის სახლში ზაქარია ჭიჭინა-
ძე რომ შეგხვდა და შეგპირდა, ქართულ წერა-კითხვას გასწავლიო, თუკი
წერა-კითხვა იცოდი, რატომ არ უთხარი მას? ხომ გაეხარებოდა იმ და-
ლოცვილს?

— ჰა, ისე ვიცოდი ქართული წერა-კითხვა, ჩემით ვსწავლობდი. კარ-
გად კი ვწერდი არაბულად, ხოჯასთან მქონდა ნასწავლი. ჰოდა, რაკი წე-
რა-კითხვა იცი, რომელ ენაზეც გნებავს იმ ენაზე დაწერ. თუნდაც კარ-
გად მცოდნოდა ქართული წერა-კითხვა, ზაქარია ეფენდის ხომ არ ვეტ-
ყოდი, არ მასწავლო-მეთქი. ასეთ კაცს ამას როგორ ვკადრებდი, ნეტავი
ის მყოლოდა მასწავლებლად ახალგაზრდობაში, მაშინ რა გამიჭირდებო-
და!

— ჰო, კარგი ჩემო ქაზიმ ბიძია, ახლა ისევ დაუბრუნდი შენს ამბავს.
ქაზიმ მეჩონჯურე განაგრძობს თავის ამბავს.

— რაზე ელაპარაკობ ამ წერილში, რა მაწუხებს მე და რამი მჭირ-
დება თქვენი მხარდაჭერა? — თქვა ჰაიდარბეგმა. — გეტყვით, მომისმი-
ნეთ. ოდესღაც ჩვენი კუთხე ძალიან განათლებული, დაწინაურებული
იყო. ქრისტიანები ვიყავით. მერე როცა ოსმალებმა დაიპყრეს ჩვენი მხა-
რე, აჭარლებს ძალით რჯული შეუცვალეს, მუსლიმანად მონათლეს. სამა-
სი წლის განმავლობაში ოსმალების ხელში ვიყავით და ბევრი ვიტანჯეთ,
ბევრი რამ დაეკარგეთ, მაგრამ ჩვენი დედაენა არ დაგვიკარგავს. ბევრმა
არც კი იცის ვინ არის თვითონ, არ იცის, რომ მისი წინაპარი ქრისტიანი
ქართველი იყო, და თვითონაც ქართველია. ამდენი ხანია ჩვენი კუთხე
დედასაქართველოს დაუბრუნდა, მაგრამ მაინც ყოველმხრივ ჩამორჩენი-

ლია — განათლებითაც და შეგნებითაც. ასეთ ადამიანებთან დღედაღამე ტრიალებენ თურქოფილები, რას არ ჩმახვენ და გონებას უკარგავენ ჩვენს თანამემამულეებს. ამიტომაც არის, რომ გახშირდა მუჰაჯირობა, მიდიან და მერე სად, ჩვენს დამღუპველ ქვეყანაში. ჩვენ გვინდა ქართული სკოლები, სწავლა ჩვენს დედაენაზე. გაგვიხსნეს თითო-ორი სკოლა, მაგრამ იქ ჩვენი დედა ენა მეტად დაქინებულია, არ გვეძლევა საშუალება მთელი მონდომებით დავეწყოთ ჩვენს დედა ენას. ხელს გვიშლიან თურქოფილებიც და მეფის მოხელეებიც. არ არის მტკიცე, ძმური კავშირი ქრისტიან და მაჰმადიან ქართველებს შორის. ეს ასე არ უნდა გაგრძელდეს, საჭიროა ჩვენს ხალხში შეგნების შეტანა, მათი ეროვნული გათვითცნობიერება. ეს კი უნდა ვითავოთ ჩვენ, მოწინავე ადამიანებმა, რომლებსაც ძალიან კარგად გაგვეგება რანი ვიყავით ჩვენ და ვინა ვართ დღეს ჩვენ. ამ კეთილშობილური აზრების ხალხის გულში ჩათესვა ჩვენი, ყველას — ქრისტიანი და არაქრისტიანი ქართველების წმინდათაწმინდა მოვალეობაა. აწ თქვენ იცით. ამიტომ მოგიხმეთ დღეს აქ. ჩვენ მომავალშიც ბევრჯერ შევხვდებით ერთმანეთს, სიცოცხლეც კი არ უნდა დავზოგოთ ამ დიდი ეროვნული საჭირობორტო საქმის ბოლომდე მისაყვანად. რას იტყვი შენ ქაზიმ მეჩოვგურევ? — მომიბრუნდა მე ჰაიდარი.

— შენი ნათქვამი ჰაიდარბეგ, მე გულში ჩამებეჭდა. ამ შენს წერილს მე ყველას წავუკითხავ ქალაქშიც და სოფელშიც. ვიცი, რომ ზოგიერთი წინ გადამიდგება, მაგრამ არა, ქაზიმ მეჩონგურე უკან არ დაიხევს. ათი უგუნური თუ შემოძულეს, ოცი ჭკვიანი შემოძვარებს. ყველაფერი ერთ დღეს არ გაკეთდება, მაგრამ თანდათან, შენი და მემედბეგის აზრი მთელ ჩვენს მხარეს მოედება... — ვთქვი მე.

ჰაიდარბეგს იაყხარდა და სამჯერ გაიმეორა, მე თქვენი დიდი იმედი არ გაკეთდება, მაგრამ თანდათან, შენი და მემედბეგის აზრი მთელ ჩვენს შეკრებას ისინიც ბლომად ესწრებიანო.

როცა დავიშალენით, ჰაიდარბეგმა ცალკე გამიხმო და მითხრა:

— აბა, შენ იცი, ჩონგურიც აამეტყველე. ლექსებიც დაწერე ამაზე და დაამღერე ჩონგურზე. შენი ბურთი და მოედანი ყავახანაა. იქ ბევრი ჩვენებული თავს იყრის. განსაკუთრებით პარასკევობით.

— დღეს პარასკევია ბატონო ჰაიდარ, და მე ახლავე გავწევ ყავახანისკენ. შენს გაზეთს გადავშლი და... დანარჩენი მე ვიცი — გუპასუხე და დავემშვიდობე...

ყავახანაში ბევრ სოფელს მოეყარა თავი. პარასკევობით ჯამეში სალოცავად ჩამოდიოდნენ. მე ჩემი ადგილი მოენახე. საუბარში ჩავერთე. ვინ რა თქვა და ვინ რა. მეც რაღაც ამბავი ვთქვი. მერე უბიდან გაზეთი ამოვიღე და შევეკითხე:

— არ გაინტერესებთ, რას სწერენ გაზეთში?

— ო, როგორ არა, თუ შეგიძლია, წავიკითხო, — ერთხმად მომ-
ძახეს.

მე გაეშალე გაზეთი. ჯერ პატარ-პატარა ამბები წავიკითხე. ვკითხუ-
ლობდი ნელა, ხმამაღლა, ბოლოს ჰაიდარბეგის წერილის კითხვა დაეწი-
ყე. ზოგი მისმენდა, ზოგი რას ამბობდა და ზოგი რას. ვიღაცამ უკანაიდან
ხელი მომიკიდა და მხარად შემანჯღრია. მოვიხედე. ჯალათივით ვიღაც და-
მდგომოდა თავზე. წელზე მაუზერი ეკიდა. ხუმრობა არ იყო ამასთან და-
ვა. არც მიღავია. გაზეთი დავეკეცე და უბეში უნდა ჩამედო, რომ ხელი-
დან გამომგლიჯა და ნაკუწ-ნაკუწად აქცია, იატაკზე შიშოვანია. ვიღაცებს
ელიმებოდათ, ჩანს ახარებდათ მაუზერიანის ასეთი საქციელი. მივხვდი,
საბაბს ეძებდა მაუზერიანი. იგი მარტო როდი იყო. ვარჩიე გაჩუმება.
ძალით გადავიღიე და ვთქვი. მე თვითონ უნდა დამეხია-მეთქი. თავს შეუ-
რაცხყოფილად კი ვგრძნობდი, მაგრამ რა მექნა. ცოტა ხნის შემდეგ და-
ვტოვე ყავახანა და სახლში წამოვედი. ვიფიქრე, იმ წერილში რა ეწერა-
ხომ ვიცი, ჰაიდარბეგმა რაც მითხრა, ხომ მახსოვს. ჰოდა, ამაზე დაეწერ-
ლექს და დავამღერებ ხალხში-მეთქი. ის დამე თეთრად გავათენე და სუ-
რვილიც ავისრულე. მერე ჰაიდარბეგი ვინახულე, ყველაფერი ვუთხარი,
ნუ გეშინია მე აქ ვარ, მხარს დაგიჭერ, შენ დღესაც მიდი ყავახანაში,
ჯუმაა, ხალხი იქნება, ჩამოჰყარი შენს ჩონგურს და დაამღერე. მეც იქ
გეახლებიო. ასეც მოვიქეცი. ჩონგურზე რომ ვამღერებდი. ორი მხლებ-
ელით ჰაიდარბეგი შემოვიდა და განგებ იკითხა — ქაზიმ მეჩონგურე ხომ
არ გინახავთო. მე ირგვლივ ხალხი შემომსვოდა და თითქოს ვერ მამჩნე-
ვდა. აგერ არისო, მიუთითეს ჩემზე. მოვიდა, გადამეხვია, მერე გარეთ გა-
მისწო და მითხრა:

— ყოჩაღ, განაგრძე, ნუ გეშინია. რაკი მე აქ მნახეს, აწი შენ ვერა-
ვინ ვერ გაგაბედავს ცულს.

დამემშვიდობა და წავიდა. ხალხი გაოგნებული შემომყურებდა. ხუ-
მრობაა, ჰაიდარბეგმა ისურვა ჩემთან საუბარი. ვინ რას გამიბედავდა.

2

ჩვენ ახლაც ჰაიდარბეგ აბაშიძესთან ვართ. დაფიქრებულია. მერე
თავს მაღლა აიღებს და იტყვის:

— წაიკითხეთ „ბათუმის გაზეთში“ ჩემი წერილი არაბი ფასფი-ეფენ-
დის შესახებ?

ერთმა თქვა კიო, ესე იგი დანარჩენებმა არ ვიცოდით ამ წერილის
შინაარსი. მანვე განმარტა.

— ამ ვაჟბატონის სურვილია, ჩვენს ქალაქში სუყველაფერი თურ-
ქულ ენაზე იყოს: გაზეთიც, თეატრიც, წიგნებიც გამოიცეს თურქულ
ენაზე. კარგი ბატონო, ჩვენ არც ერთ ენას არ ვწუნობთ, მაგრამ ჩვენს

დედა ენას რატომ სდევნიან? დრო გვიხელთეს? მართლა რომ სავალალო დროა. დედა ენის შებღალავს ჩვენ დაგვცა, დაგვაცნინა და დაგვავსნია. ბატონ ვასფი-ეფენდის მოუსურვებია ახლადმოცოცხლებულსა და ცოტათ თუ ბევრად გაღვიძებულ ქართველ მაჰმადიანებში თურქული გააბატონოს, ჩვენი დედა ენა კი მოსპოს. არა და არა, ეს არ მოხდება. ჩვენ, შეგნებული ქართველი მაჰმადიანები ამის სასტიკი წინააღმდეგი ვართ.

— მაშ, რა უნდა ვაკეთოთ, ჰაიდარ ბატონო, — უთხრა ერთმა შეუზნის კაცმა, რომელსაც შალვა ერქვა.

— ჩემო შალვა, ის უნდა ვაკეთოთ, რომ ვებრძოლოთ ამ ვასფი-ეფენდის ყოველნაირად. ის მარტო როდია, მომხრე და თანამგზავნი ბევრი ჰყავს... და მოგეხსენებათ, ჩვენს ხალხში რაც მათ სურთ იმას სთესავენ. ვიმეორებ, სავალალო დრო უდგას ჩვენს მხარეს და ამ მომენტში ყველა მტერს ადვილად შეუძლია ჩვენიანთა სულის მოწამლვა. ჩვენ ხმალი არ უნდა ჩავაგოთ ქარქაშში, და არც ენა უნდა ჩავიგდოთ მუცელში, — თქვა ჰაიდარბეგმა.

— მე რა ექნა, რა გავაკეთო? — ახლა მე ვკითხე. მინდოდა მისი დასტური.

— რა ქნა და ის, რაც შეგიძლია. დაწერე ლექსი საძაგელ ვასფი-ეფენდიზე და ხალხში გაჰკიდე შენი ჩონგური, — მითხრა ჰაიდარბეგმა. ცხადი იყო, რასაც გვირჩევდა და გვაგალებდა ჩვენი თავკაცი. მე ის ღამეც თეთრად გავათენე და ერთი კაი გასაჯორავი ლექსი გამოვაცხე ვასფი-ეფენდიზე. ამ ლექსს სად არ ეამღერებდი ჩონგურზე. რა მაშინებდა, ჰაიდარბეგი მყავდა დამცველად. ესეც არ იყო, მეც მეკიდა სახლში მაჭახელა და ჟანგს არ ვაკარებდი, რომ საჭირო დროს დამეჭუხებინა.

3

— ახლა კიდევ ერთი მტერი გამოგვიჩნდა, რომელიც მოძმის ქურქშია გახვეული. ვინ არის იგი? — ასე დაიწყო საუბარი ჰაიდარბეგმა. — გაგიგონიათ ყარაღაზადე? მისი ქართული გვარი ზაქარაძეა. აქაურია. უმაღლესი ცოდნა კონსტანტინოპოლში მიუღია, მშობლიური ყოველი დავიწყებია და ეთაყვანება უცხოს. ბევრი თანამოაზრეც ჰყავს. რაკი აქაურია, ადვილად ატყუებს ჩვენიანებს. დედა ენაზე ლაპარაკი კი ეთაკილება. ეს კაცი მაგონებს ღამურას, რომელმაც თვისტომობა უარჰყო და სხვად იქცა. ამ ყარაღაზადესაც ის ბედი მოეღის, რაც ღამურას. — თქვა და გაზეთი გაშალა.

— მერე და თქვენი მახვილი კალამი სად არის? ვერ გაურჭობ გულში ხანჯალივით? — თქვა შალვამ.

— ისე მოგეცა ლხენა, როგორი მახვილიც მას გაურჭობ გულში. აი, წერილიც — „ამასაც მტკიცება უნდა?! ანუ პასუხად ჩვენს გადაგვარე-

ბულ თანამოძმეს და თანამორწმუნეს ბატონ ყარაღა-ზადეს“. წაიკითხეთ დღევანდელი „ბათუმის გაზეთი“. მე მოკლედ გეტყვით რაშია საქმე ყარაღაზადემ ბაქოს გაზეთ „ილბალში“ დაბეჭდა წერილი „ქართველი მუსლიმანების შესახებ“. იგი თავს ესხმის „ბათუმის გაზეთში“ დაბეჭდილ ჩემს წერილებს და ეროვნულ საქმეებში მხრეკაცს მიწოდებს. იგი მხარს უჭერს ქართველთა მოძულეს და თურქოფილთა თავგანისმცემელს ვაჟთი-ეფენდის: იგი გვირჩევს, რომ ჩვენი, ეროვნული დავივიწყოთ და სხვისას მივსდეთ. ბატონი ყარაღაზადე ტყუილად ირჯება იმის დასამტკიცებლად, რომ თითქოს სარწმუნოების გამოცვლასთან ერთად გამაჰმადიანებულმა ქართველობამ დაჰკარგა თავისი ეროვნული სახე, გადაგვარდაო. არა, ეს მტკნარი სიცრუეა. გადაგვარებული ქართველი მხოლოდ თვითონაა, რომელსაც დაუყარგავს თავისი ეროვნული შეგნება და მისი სული დახვესებულ-დაჭაობებულა, შიგ კი ქვეწარმავლებს დაუბუდებია.

— შერე რა გავაკეთოთ ჩემო ჰაიდარბეგ? თუკი დამავლებ, მოვკლავ მაგ ყარაღაზადეს, სადმე ბნელში დავხვდები და სულს ამოვხდი, — თქვა ყაბალახიანმა, რომელსაც მაჭახელა მხარზე მოეგდო.

— არა ჩემო ღურსუნ, ჩვენ ტერორი არ გვჭირდება. მაგრამ უნდა ვიცოდეთ რაში სცრუის ყარაღაზადე, რა ზიანი მოაქვს ჩვენთვის ხალხის ამ გამყიდველს და არამზადას... და სხვებსაც შეევანებინოთ სიმართლე, თორემ ათასმა გარეწარმა დადრღნა, დაჰკაწრა ჩვენი ხალხის წმინდა სული და რა ქნას ამ საბრალო ხალხმა. ასეთ ოხერით არ უნდა მივცეთ იმის საშუალება, წამლონ ხალხის სული. — თქვა ჰაიდარბეგმა. შერე მე მომიბრუნდა და მითხრა: — ახლა ხომ იცი რა უნდა გავაკეთო შენ მეჩონგურე? კი-მეთქი, ვუპასუხე...

და ის ღამეც თეთრად გავათენე, საზიზღარ ყარაღაზადეზე დავწერე ლექსი. მთლად ღაფში ამოვსვარე, გველად, კონჭოლოზად, ავსულად გამოვაცხადე. გახა ავსული არ იყო! იმდენი ზიზღი და სიძულვილი ჩავდე ამ ლექსში, რომ თვითონ მიჭირდა ჩემი ხმის მოსმენა. და მოხდა ერთი რამ...

ერთხელ ღამით მოვდიოდი ჰაიდარბეგის სახლიდან. ბევრი მპატიჟა, ახლა გვიანია, ნუ წახვალო, მაგრამ მე დამერიდა, უარი ვთქვი, ნათესავი შელოდება, რომელიც აქვე ქალაქის განაპირას ცხოვრობს-მეთქი. და წამოვედი. ეკლესიასთან რომ მოვალწიე, ვიღაც გამოხტა სიბნელიდან და წინ დამიდგა. უცნობი იყო.

— შენ ქაზიმ მეჩონგურე ხარ? — მრისხანედ მკითხა მან.

— დიახ, რა გნებავს?

— შენი გამონაცვალი და ფული.

— მე ერთი ჩაქურა მაცვია და იმას არც გავიხდი თუნდა ღმერთმა შიბრძანოს. ფული კი არ გამაჩნია, ღარიბი ვარ...

და ამ დროს ვილაცამ უკანდან თავში რაღაც ჩამართყა და გონება დაეკარგე. მეტი არაფერი მახსოვს. მეორე დღეს მოვედი გონზე საავად-მყოფოში. ტანზე ჩაქურა შემოეხიათ ჩემთვის. ჩონგური დაელეწათ... ალბათ ეგონათ მოვკალითო და მიმატოვეს, ბედზე იქ ჩემი ვენერას მა-მას კოწია ბიძიას გამოუფელია, ვუცნივარ, მპატრონებია. და აი, საავად-მყოფოში ვარ. ჰაიდარბეგმაც მინახულა. ძალიან დაღონებულია ჩემს გამო. „არამზადები!“ — ზიზლით თქვა ჰაიდარბეგმა. ვიდრე ფეხზე არ დამაყენა, არ მომშორებია.

მე მახსოვს თურქოფილების ერთი ათრზაური ჩვენს ქალაქში ჰაი-დარბეგის წერილის გამო. მაშინ რუსეთი უკვე ომობდა. ბევრი სახელ-მწიფო ომობდა. ესე იგი პირველი მსოფლიო ომი დაწყებული იყო. ოს-მალებმა საღვთო ომი გამოაცხადეს და ყველა მაჰმადიანს მოუწოდეს იარაღი აეღოთ ხელში და ებრძოლათ ქრისტიანების წინააღმდეგ, რად-გან ისინი ჩვენ მოსპობით გვემუქრებიანო. ტყუილი, არავინაც არ ემუქ-რებოდა მათ, სხვა გუმანი ჰქონდათ, ზოგიერთი ქვეყნის დაპყრობის გუ-მანი ჰქონდათ... და ჩვენი მხარის მკვიდრებსაც უსისინებდნენ — აიღეთ ხელში იარაღი და დაერიეთ ქრისტიანებსო. ოსმალების მესვეურთა ამ მოწოდებამ მეტად გაახარა და გამოაცოცხლა ჩვენებური თურქოფილები, შეტაკებებსაც ჰქონდა ადგილი, კაციც მოიკლა. ამ დროს ზარბაზანივით გავარდა ჰაიდარბეგის წერილი „ბათუმის გაზეთში“. ამ წერილით მიწაზე გაასწორა ყველა თურქოფილი. „რა შუაში არიან აჭარლები, რომ ეუბნებიან (როგორც გაზეთ „აზრში“ წაიკითხეთ) — „სალმრთო ომი გა-მოცხადდა და თქვენ რას აპირებთო“. აშკარაა, რომ ოსმალებმა სალმრთო ომი გამოაცხადეს თავისი ინტერესების დასაცავად და არა, მაჰმადის სა-რწმუნოებისათვის. შათი მიზანი იყო, სალმრთო ომის გამოცხადებით ესა-რგებლათ და ოთხას მილიონამდე მუსლიმანი, რომლებსაც თავთავისი სამ-შობლო და დედა ენა აქვთ, თავისი ინტერესებისათვის მსხვერპლად შეე-წირათ. მაგრამ ვერ მოახერხეს, თუმცა საწყალი დაბეჩავებული ქართვე-ლი მუსლიმანობა, თურქების წყალობით მაინც კიდევ გაითელა“. რო-გორც ვთქვი, ეს წერილი ზარბაზანივით გავარდა ქალაქში, მერე სოფ-ლებს მოედო ეს ამბავი. ესეც არ იყო, ჰაიდარბეგის მომხრეებიც გულზე ხელდაკრფეილნი როდი იყვნენ. ჩვენ ჰაიდარბეგი მოგვიწოდებდა, ყველა-ფერი კარგად აგვეხსნა ხალხისათვის. მე რას ვაკეთებდი? მე ლექსი დაე-წერე თურქოფილებზე და ჩონგურზე ვამღერებდი. ამის გამო ყავაზანაში ერთი კაცი თავს დამესხა და მოინდომა ჩემი გალახვა, მაგრამ არ მივიარ-თვი. მეც მყავდა ამხანაგები და კუდით ქვა ვასროლინეთ.

ჰაიდარბეგ აბაშიძეს ბევრი მტერი გაუჩნდა — რა თქმა უნდა, მტრო-

ზდენ ისინი ვინც ჩვენს ხალხს ღალატობდნენ და უცხოელებს თანაუგრძნობდნენ. ამიტომ იყო, რომ ჰაიდარბეგს ყოველთვის ორი-სამი შვილი და ღებუი კაცი თან ახლდა მცველად.

5

ისეთი არეულ-დარეული დრო იყო, რომ მამა შვილს არ სცნობდა და შვილი მამას, ძმას ძმას არ სცნობდა. ჰაიდარბეგი სულ იმის ცდაში იყო, რომ ჩვენს ხალხში ამოღებულიყო ეროვნული თვითშეგნება, რომ აჭარა მტკიცედ დაკავშირებოდა დედსაქართველოს, რომ საქართველოს გამოჩენილ ადამიანებს უფრო მეტად ეზრუნათ განათლების შემოტანისათვის ჩვენს კუთხეში, უფრო მეტი სკოლები გაეხსნათ. თუმცა ეს ძალიანაც არ უნდოდათ მეფის მოხელეებს. ამიტომ ამათთანაც ბრძოლა უნდებოდა ჰაიდარბეგს. ჩვენ კი მას მხარს ვუჭერდით. ცოტანი ვიყავით? შერე რა, დღითიდღე ვმრავლდებოდით.

აი, ამასზე ლაპარაკობს ჰაიდარბეგი ერთ-ერთ თავის წერილში „კვლავ მოწოდება, კვლავ საყვედური“. მე ცხადლივ ვხედავდი რა ხდებოდა ჩვენს კუთხეში, რა გაჭირვება უდგა ჩვენს ხალხს, და ამიტომაც ჰაიდარბეგის წერილები ტყვიასავით გულზე მხედებოდა და მწარე იარებს მიჩენდა. უჭირდა აჭარას. სთელავდნენ, ანდგურობდნენ აჭარას თურქებიც და სხვებიც. ინთხეოდა უდამაშაულოთა სისხლი. „როგორც ვხედავთ, დღეს აჭარის მხარე გათელილია, საუკეთესო ძალა მოისპო და ვინც დარჩნენ ისინი უკანასკნელ წუთებს ითვლიან. საჭიროა დაუყოვნებლივ დახმარება, როგორც ნივთიერი ისე ზნეობრივით. მხოლოდ კითხვა იმაშია, თუ ვინ უნდა ითავოს ეს, ვის ადევს კისერზე ამ მძიმე უღლის გაწევა? რასაკვირველია, ჩვენს მოძმეებს — ქართველ ქრისტიანებს. მართალია, დღეს პატარა საქრისტიანო საქართველოს დედებიც სტირიან, ბევრ მათგანს ნივთიერი დახმარებაც სჭირია, მაგრამ შედარებით აჭარასთან, მათ ნაკლებ სატირალი აქვთ“, — წერდა ჰაიდარბეგი. მოდი და ეს სტრიქონები უცრემლოდ წაიკითხე.

პოდა, მე რას ვაკეთებდი ქაზიმ მეჩონღურე? რასაც ჰაიდარბეგი მი-
ბრძანებდა, იმას ვაკეთებდი, არაფერს ვეპულებოდი, მტრებს არ ვუშინდე-
ბოდი, ხან მაჭახელო მეჭირა ხელში და ხან ჩონღური.

6

ჰაიდარბეგი მეტყობდა ხოლმე: ქაზიმ მეჩონგურეც, შენისთანა ასი
კაცი რომ მყადედეს, მთელ აჭარას ჩემს რეჯულზე მოვაქცევო. ესე იგი,
ჩემს მსხარეს გადმოვიბირებო.

ძალიან ძნელი დრო იყო. ჩვენს ხალხს უჭირდა თავის შეცნობა და

ერთი მეჩონგურე რა ჯარისკაცობას ვიზამდი. არა, კი გვედგნენ სხვე-
იც მხარში, მაგრამ ახლა იკითხე რამდენი იყო ჩვენი მტერი! უპარავი.
რაც მეშვედ აბაშიძე არ იყო აქ, სადღაც გადაესახლებინა მეფის მოხელე-
ბს. ახლა ქალაქში ჰაიდარბეგი და მისი მცირე მომხრენილა ვიყავით
გარჩენილნი...

1916 წელი იზმორებოდა...

მოულოდნელი იყო ჩვენი იმდამინდელი შესხვედრა. თურმე ჰაიდარ-
ბეგი გაუნთავისუფლებიათ მასწავლებლობიდან და უბრძანებიათ, საჩე-
როდ დაეტოვებინა ქალაქი. ვინ გასახლა? მეფის ბოხოლა მოხელეებმა.
ვინ დააბეზლა? თურქოფილებმა და მოლეებმა, ამათი რიცხვი კი დიდი იყო.
სად მიდიოდა? საცხოვრებლად გადადიოდა ჭიათურაში. და მახსოვს, მა-
ტარებლამდე გავაცილეთ რამდენიმე კაცმა.

— ძვირფასო ძმებო, — თქვა ფანშორების ქამს ჰაიდარ აბაშიძემ, —
ჩვენ გშორდებით ერთმანეთს, ჩვენი მხარე დღეს ტანჯვა-ვაების მორევში
დგას და როდის იქნება მისი საშველი, არავენ იცის. ცოდვაა ჩვენი ხალხი
— გატანჯული, დაზარალებული, დაბეზებული, გაუნათლებელი. ზომ ზე-
დავთ რა დღეშია! ვინ იცის კიდევ რა შავი დღე მოვლის! ჰოდა, ჩვენ ხომ
შეგფიცეთ ერთმანეთს, ჩვენ ხომ შეგფიცეთ დედასაქართველს, ვიბრძო-
ლებთ, ვიდრე ცოცხალნი ვართ, ვიბრძოლებთ აჭარის განთავისუფლები-
სათვის. მოვა დრო, როცა აჭარაც ისე განათლებდა და მოღონიერდება,
როგორც გურია, როგორც ქართლი და კახეთი. ჩემო ქაშიმ მეჩონგურევე,
არ დაგვიწყდეს ჩვენი ფიცი და ჩვენი გულისთქმა. ჩვენ მხარს გვიჭერს
ჩვენი დედაქალაქი, ჩვენი თბილისი. ჩვენ მარტონი არ ვიქნებით.

სამაგიერო რა ვუთხარი მე? გზა დაველოცე. კიდევ ის ვუთხარი,
რომ... ჩვენო პატრონო ჰაიდარბეგ, სანამ შენ დაგვიბრუნდები, სანამ მე-
შვედ აბაშიძე დაგვიბრუნდება, ჩვენს გულში ნაღვერდალს არ ჩაეპარობთ.
ჩონგური აჭარელი კაცის გულისთქმა, მისი ჭირისა და ვარამის გამომო-
ქმელი. დღეს კი აჭარა დიდ გაჭირვებაშია, ჰოდა, რაკი ჩონგური ყოველ-
თვის ხალხის გულისთქმა იყო, მე ყოველთვის ხალხის გულისთქმას, შენს
გულისთქმას მივყევოდი, ჩემი ჩონგური ამ წმინდათაწმინდა გულისთქმას
არ უღალატებს.

უკანასკნელად გადაგვეხვია, თვალზე მომდგარი ცრემლი ცხვირსახო-
ცით მოიწმინდა და ეავონში შევიდა. მალე მატარებელიც დაიძრა და მას
გაჰყვა ჩვენი იმედი და საფიქარი აღაზიანი...

მინაწერი. „ინტერესტში“ ბატონი იბრაიმი ვინახულე. თავაზიანად
შემიპატიჟა ოთახში და სკამი დამიდგა. ვკითხე თუ როგორ ბრძანდებოდა.
რალაც მოწყენილი მეჩვენა. ისიც ვკითხე, როდის აპირებდა წასვლას.

— მე ორ დღეში წავალ, — მითხრა ბატონმა იბრაიმმა. — წუხელ
სტამბოლში დაეურეკე ჩემს მელულეს. ცუდი ამბავი გადმოცა. ჩემი
შვილისშვილი თერთმეტი წლის თამარი საკმლით მოწამლულა და ისე

ძლიერად, რომ
დღე-ღამე
მთხუნვებ. მე უ
მოვისვენებ.

— მაშ ალა
ამყოფოს შენი
ვიდეთ, გზა მინ
ბატონმა
ნოსო. მე რე და

— ერთი თ
პატარა ამბავია.
რომ კარგი გამ
როგორც ვითხა
ხსენი, არც ჩენ
ლი მზემზე ჩემ
ლის ამ საპატიო
ვით, ეს პატარა
ლოდ რომ არი
ამოიღო ჩე

აქვე წაიკითხე
ლოს“ რედაქტო
ბლოს“ თურმე
საგანგებოდ ინ
დან, წამოწვება
თხულობს.

მე იქვე და
ვკითხულობ
ჩერებდა ზოლმე

ჩვენ მუჰაჯირნი
იყო, აჭარლებს
მზის ამონათება
გვყავდნენ თურ
სულ მიზეზობას
თვითონ წმინდა
ჭერ თურქები გ

ქლიერად, რომ ერთი კვირაა საავადმყოფოში უწევთ და ბავშვი ჯერ კიდევ არ გამოკეთებულა. იცი, რა საყვარელია ბაღში? გეყოლება და გეპოვები. მე უნდა წავიდე, აუცილებლად უნდა წავიდე, თორემ ვერ მოვისვენებ.

— მამ აღარ შეგაწუხებ, — ვუთხარი მე, — წავალ. ღმერთმა კარგად ამყოფოს შენი თამარი. პატივი დამდე და ერთი წუთით რესტორანში შევიდეთ, გზა მიწა დაგილოცო.

ბატონმა იბრაიმმა უარი მითხრა და ბოდიში მომიხადა, არ გეწყინოსო. მერე დასძინა:

— ერთი თხოვნა მაქვს. რაღაც დავწერე. იგი ჩემი თავდადასავალია. პატარა ამბავია. თუმცა არ ღირს გამოჩენა. მე ხომ მწერალი არა ვარ, რომ კარგი გამომივიდეს. რა ვქნა, ჩემმა გულისტკივილმა მათქმევინა. როგორც ვითხარი, ეს ამბავი მე გადამხდა, თუმცა ჩემი სახელი არ მოვიხსენიე, არც ჩემი მიჯნურისა, ესე იგი მერე ჩემი ცოლისა. აქ მოხსენებული მზემზე ჩემი მიჯნური იყო. მე ტარიელი ვარ, თუკი შოთა რუსთაველის ამ საპატიო და ძლიერი იმირის სახელი შემეფერება. ერთი სიტყვით, ეს პატარა რვეული შენ გიამბობს ჩვენებურების ბედზე, უსამშობლოდ რომ არიან და საქართველოს ციდა მიწას ნატრულობენ.

ამოიღო ჩემოდნიდან პატარა რვეული და გადმოშტა, თან მთხოვა, აქვე წაიკითხო. და ისიც მთხოვა, თუკი მომეწონებოდა. იაზეთ „სამშობლოს“ რედაქტორისათვის მიმეტანა, იქნებ ისინი დაბეჭდავენო. „სამშობლოს“ თურმე სტამბოლში ღებულობს, და უყვარს ეს გაზეთი, კარადაში საგანგებოდ ინახავს და ძველია თუ ახალი, სწორად გამოიღებს კარადიდან, წამოწვება ტახტზე, გააკეთებს სათვალეს... და კითხულობს და კითხულობს.

მე იქვე დავიწყე რვეულის კითხვა.

კვითხულობდი დაბალი ხმით, იბრაიმი კი მისმენდა. გზადაგზა შემაჩერებდა ზოლმე და განმიმარტავდა რაღაცებს.

გეგმავს ნაამბობი

ჩვენ მუშაჯირნი ვყოფილვართ, წასული მაჭახელიდან, რა საშინელი დრო იყო, აჭარლებს ვინ არ სდევნიდა! ოლთისი — ჩემი სოფელი, როგორც შისი ამონათება, ძმობაში დანუყოფელი, არის სამკვიდრო ქართველთა. გვყავდნენ თურქები მეზობლად, ცოტა სოფელშიც გვერია, ჩვენს შორის სულ მიზეზობას წამი არ გამოვლია. გურჯებს გვეძახდნენ საძრახად, თვითონ წმინდანებს ირქმევდნენ, ჩვენ თუმც ვიდექით მხარდამხარ, ზოგჯერ თურქები დგოკლებდნენ. გვძარცვავდნენ ხან ფირალები, არვინ დავი-

ცვა მართალი, ზოგჯერ მოგვტაცეს ქალები, რადგან სარძლოდ
 ტანდით. ჩამოვივლიდა მუხტარი, თითქოს გვეტყოდა კეთილად: შეიპყ-
 რით ის მუხტალი და განაჩენი ერთია, — დავკიდებთ სახრჩობელაზე,
 რომ სხვებმა ველარ გაბედონ, სახლები მაგრად შერაზეთ, ღამით კარს ნუ
 გააღებთო. თურქი თურქს თუ გაძარცვავდა, მის კვალს წახვადნენ მაშინ-
 ვე, სახრჩობელაზე აჰყავდათ, შეპყრიდნენ სიკვდილს საშინელს... ჩვენ
 მეტი ბეგარაც იგვედო, თუმც მწირი გვქონდა ყანები, ქართველმა ერთი
 გაბედო — აიმართება დანები. მრავალი გეყავდა ბატონი, ვერ გვეთქვა
 ჩვენი სათქმელი, თუმც თურქს იცავდა ყანონი, მაინც ვცოცხლობდით
 ქართველნი. ყოველგან თურქი მთავრობდა, გინდ სოფელს და გინდ ვი-
 ლაეთს, მდიდრის და ფულის მთავრობა იგვზერავდა ფხიზელს, მიძინარეს.
 ჩვენშიაც იყვნენ ვაჟკაცი, დიდება წარბადაუხრელებს! ზნაღი არ ეგოთ
 ქარქაშში, მტერთან არ დაიშუხლებდნენ. ჰე, როცა დაიქუხებდნენ, ვის
 შეეძლო გზის გადაჭრა! და იდგნენ, როგორც მუხტები მუდამ მზარავნი
 ყაჩაღთა... გაუძლებ?! — თვალით ხედავდე, შენს აღგვას მიწის პირიდან,
 და გვალონებდა მეტადრე მთავრობის ცქერა ირიბად... არ ვიყავ ჯერ წლის
 თხუთმეტის, როცა მოდავე გამიჩნდა, გვევაჭრებოდნენ თურქები, რო-
 გორც გასაყიდ ხალიჩას. ერთი სახელად ყარათურქ, გვემუქრებოდა ნია-
 დავ: — მაინც წავიყვან ძალითა გურჯის ოჯახის ია-ვარდს, ცოლად თუ
 მიმყავს გურჯი მე, იანა თქვენ უარს გაბედავთ?! ზურგზე აკიდებთ ზურ-
 ჯინებს და გაგასახლებთ აქედან! — დაფიქრდა მამა საბრალო, ერთ ასულს
 მზრდიდა უდედოს, რაღა ქნას, სად გადამალოს, უარი ვით გაუბე-
 დოს. მაჭანკალს უთხრა: — „რად გინდათ, გურჯი ვერ გიზამთ რძლობა-
 სო, თუმც კი ვნატრობდი თავიდან თურქების ძმა-მოყვრობასო. ყარა-
 თურქ ვაჭრის შვილია, ბევრი აქვს ოქრო-ლალები, და მისთვის გზები
 ხსნილია, ირჩიოს თურქი ქალები. ასულს წამართმევს და ვიცი დიჯენს
 სახლში ხასადა, შეირთავს კვლავ თურქ ქალიშვილს — თავის ტოლსა და
 დასაღარს“. კვლავ რომავს ენა მაჭანკლის: — წესია შვიდიც შეირთოს,
 მაინც მოგტაცებს ვაჭარი, თუ ქალს არ მისცემ შენითო. წამოვეშველე მეც
 მამას, ენა ავხსენი დაბმული: „— მაჭანკალო, ვერ დავმაღავ, თქვენს
 რძლობას არ ვარ ყაბული, ოქნებ ის არა, სხვა მიყვარს, ნუ მევენებს ხელის
 შეხებით, დამხვდება?! ძალით წამიყვანს?! ჩანჩქერში ჩავიჩეხები, მამა
 დამჩეხება ობლადა, ახლაც ვგრძნობ მის სიციოდავეს, ქალი ბევრია სოფ-
 ლადა, მე რად გამიხდა მოდავედ!“ მაჭანკალი კი მქისობდა: არ გაგიშვებ-
 სო უვნებლად, გესლიან სიტყვებს ისროდა, ქალი ჩვეული ცდუნებას.
 მუქარით მიდის პირშავი, თითქოს საშველი არა ჩანს, უნდა მოგვართვან
 ნიშანი, უნდა გავარდეს დამბაჩა!.. ყარათურქს ვინ არ იცნობდა, თავხედს
 და ჩხუბის მეთავეს, ეჰ, მამა მიტომ შიშობდა, არ ვიცი რაღა მეთქვა მე.
 რა უნდა მექნა არ ვიცი, არ ვიცი რაი მეღონა, მე ვინც მიყვარდა, იგი ხომ
 ჩემი სიციოცხლე მეგონა. მე ხომ იმ ჭაბუკს ვუყვარდი, და გულს ის წარ-

მიტანებს, იყო ვაჟკაცი, იგულადი, სახელად ერქვა ტარიელ. რადგან გუყვარდი გულწრფელად, ჩემი ბედი მას მივანდე, მაგრამ ვიყავით უბედურად, ვმაღავდით ჩვენს ხემაიადებს. ფარულად ვტრფობდით, ფარულად, თორემ იტყოდნენ მოჭოროლს, არწივის ფრთებსა უგავდა ტარიელს შავი ქოჩორი. ტანად არ იყო დაბალი, იყო მომხმარე ხმალისა, როცა გაიგო ამბავი, ის ყარათურქზე განრისხდა: — ვერაფერ ყარათურქს ვანანებ, გზაზე აშკარად დავხვდები, იგან რას მიზამს ვაჭარი, ბათუმში გადავსახლდები! — აი, მოგვადგა შავი დღე, ფიქრები გულს მიბორკავდნენ: — ტარიელ, ხელი აიღე, თორემ მამაჩემს მოკლავენ. სჯობს საქმე მშვიდად გადაწყდეს, თორემ სიამე მოგველის, ნუ მიენდობი ხმალს გამჭრელს, მტერი გვყავს დაუზოგველი. მამის უჩუმიად გაგყვები, თუმც ეწყინება მამაჩემს, მტერს შეეცვლება ზრახვები და მშობელს მით გადავარჩენ!... კარგო, მითხრა ტარიამ, და მითი ცოტა დავმშვიდდი, მაგრამ უეცრად რაც მოხდა, ვაიმე, როგორ დავშინდი, გაბარვა ვერ მოვასწარი, კარზე მოგვადგნენ ნიშანით, თავზე დამეცა თავზარი, გველივით გვკბენდა მტრის შარი. მტყიცე უარი ვუთხარი, — ნიშანს ჩვენ არ დავიტოვებთ! — შეგვძახეს რისხვით, მუქარით: — გაჩუმდით, თორემ იგლოვებთ! — მუდარა არ შეისმინეს, შესძლეს გატანა სურვილის, ყარა, რომ ვერ მოვიცილე, ვგმინავდი დაისრულებით. მე ტარიელზე შეფიცულს სხვისი ქმრობა რად მინდოდა, და ვთქვი, გავყვები ვინაც მსურს, თუმც არ მომეღიწა მშვილობა. თუმცა ქალი ვარ, მაგრამა ზოგჯერ შენც უნდა იქუხო, არ შეუშინდე არავის, რაგინდ იმეხოს, იმუხთლოს. თუმც ვხედავ შავ ბედს კარს მომდგარს, სუნთქვასაც რომ არ დამაცლის; როცა არ იყო მამა შინ, რჩევით ტარიელ მამაცი, ნიშანი ყარათურქისა უკან გავგზავნე უღირსად, თითქმისა განვთავისუფლდი, თავი ვიხსენი უღლიდან. ბოლჩა შევკარი დედისა აწ მამის ველარ გამგონებ, და გავყევ ტარიელის გზას, ჩვენ ერთად გავსცდით მთა-გორებს. როცა გაიგო მშობელმა, ვაჟმე, ბავშვივით იტირა, გაიგო უცებ სოფელმაც, არ უდარდიან მითი რა. ნუ იდარდებო ძეკაცო, სიძე გვყავს ყველგან საქმეში, კარგია თურქს რომ დაასწრო, შენც დაგიტოვა სათქმელი. სიტყვას გაკვესავ გაჩარხულს: ქალი გაჰყვით დარულად, სხვებიც იტყვიან დანახულს, რომ სძლია ქალს სიყვარულმა. მამა თუმც ასე ამშვიდეს, მოხუცი მაინც დარდობდა: — დღე მომავალი მაშინებს, ყარათურქი და დანდობა?! ვიციო მტერის არჩივი, სიბერე მწარედ დასრულდა, თუმც სახლს გადაწავს, არ ვჩივი, მომიკლავს სიძეს, ასულსაც... ყარათურქს ეთქვა: — ვანანებ, ძალაზე ხასად დავისგამ... ო, ბევრი ცრემლი დავნამე, მეშინოდა ამ დავისა. ტარიელს ვუთხარ, ამ საქმეს კარგი ბოლო არ მოელის, შენ ლაჩარს არვინ დაგარქმევს, დატოვით ჩვენი სოფელი, დატოვით ჩვენი სოფელი, გაქცევა ნუთუ გეძრახვის, ჩვენ საქართველო მიგვიღებს, ჩვენ საქართველო გვეძახის. არაო, ჩემს ვაჟკაცობას დამრახავს ჩემი მეგვარეც, გავტეხავ მტერის მუქარას,

აწ მეც ხმაღს ამოვეფარე. აწ გამაგრება გვჭირია, ლაჩრობა არის გაქცევა,
 რა ვუყოთ, თუკი ჯერია, დე, იყოს სისხლის დაქცევა... წელს წელს მიჰყავს
 მშვიდობით, არ მოჰყოლია ავჭარი, თავისუფლადაც ვიდოდით, დაგბავ-
 შვიანდი, დავქალდი. ყარათურქს მაინც არ ვნდობდით, იყო პირფერიც,
 ვერაგიც, მე თითქოს აღარ ვდარდობდი, რომ ავცდა მტრის ფათერაკი.
 მოხუცი მამა გვლოცავდა: — იხარეთ შვილნო, იხარეთ! და მამაჩემი საბ-
 რალო ჩვენს სახლში გადმოვიყვანეთ. „მოსიარულეს“ ეძახდნენ ჩემს ნა-
 მუსიან მამამთილს, არ თავილობდა ამ სახელს, უყვარდა სჯა-მასლათი,
 მეც მისმენია პატარას ამბები მისი ნათქვამი, იმან დრო სად არ ატარა,
 გადაუვლია ცხრა მთანი. საქართველოშიც უვლია, ჰყოლია ბევრი ნაც-
 ნობი, ტარიელისგან თქმულია: — ის იყო ჩემი გამწროთობი! — მეც მინა-
 ხავსო ბათუმი, და კიდევ იქით მივლია, მიყვარსო მიწა ქართული, ჩვენ
 საქართველოს შვილნი ვართ! — გიამბობთ ნათქვამს ქმარისას: — მამამ-
 თილს სად არ უვლია, უნახავს, ქართლი, კახეთი, იმერეთი და გურია. აქე-
 ბდა ვილაც იქაურ კაიკაციშვილ გულოსა, სმშობლო შემაყვარაო და მტრე-
 ბზე გამაგულისა. ჩვენ საქართველოს შვილნი ვართ, ჩვენი ცაც, მიწაც
 ერთია, მაგრამ კი მტრებმა თანდათან აგვწეწ-დაგვწეწეს ერთიან, ზოგი
 იქ დარჩა, ზოგი აქ, იქ მეფობს რუსის ხელმწიფე, აქეთ, ვერაგი სულთანა,
 და სული ველარ იმწიფებს. რამდენს იქ წასვლა ანატრა, რამდენს აღუბრა
 სურვილი, მას საქართველო მამათა უყვარდა გაზაფხულივით, ბოლოს იქ
 წასვლა ენება, სურდა და ვერ მიუწია, იმ კეთილს ნეტარ ჩსენება, ძვლები
 მიწაში უწყვია. ჩვენს წარსულს ქმარი მაცნობდა, რაც მოესმინა მამის-
 გან: — შეხედე ნანგრევს საცოდავს, თურქმაო ფეხით გასრისა. ეგ არის,
 ქართველთ ნაგები, ნაგებიოო თამარის, ახლა დგას, როგორც ნანგრევი,
 თითქოს დაშლილი მთა არის... ტარიელ რას არ მითხრობდა, და მეტად
 დამაფიქრებდა, და რალაც ძალა მიხმობდა, ენით არ გამოირთქმება... ერთ-
 ხელ იმ ვაჭრის ქონებას დაესხა ჯგუფი ფირალთა, ავნეს ვაჭარი თავნება,
 სიმდიდრე გაუნიავდა. ყარათურქს, მტრობის მოსურნეს დრო მიეჩნია
 თავისად: — „ბარემ სურვილი შესრულდეს, დავწვავ გულს გურჯი ქალი-
 სას“. თავდასხმის გადაბრალება სურდა ჩემს ქმარზე ონავარს, ამ გუმაწს
 იგი დანებდა, — ეტრფოდა თავის მომავალს. მთავრობას აღრე აცნობა
 გააგულისა მშობელიც, წაგვიხდა შუაკაცობა, დაღონდა ჩვენი სოფე-
 ლი... და ბრძანეს ქმარის შეპყრობა, ბნელი დილეგი არ ასცდა, ეს ჯავრო
 ქალს არ ეყოფა? ასეა ბედი მამაცთა. გოგონა იყო სააკენე, და ვაჟი იყო
 შვიდი წლის, ვფიქრობდი — ქმარი დავკარგე, ჩამიდგა შავი ბინდი წინ
 მანუგეშებდნენ: — ნუ დარდობ, ქმრის შინ მოსვლამდე დაგიცავთ
 ფრთხილად იყავი მუდამა, ვანა ჩვენს შორის რა გიშავს! — დაგუგუნებ-
 დნენ ჩვენები: — ქართველს რა ეფირალება, მონახეთ ავის მქნელები,
 მძარცველი არ გვებრალება. ცულმართალ ვაყვაცს რად სტანჯავთ, მხო-
 ლოდ ყარათურქს უჯერით?! ბარემ ავიღებთ ხმაღ-ხანჯალს, გავფირად

დებით გურჯებიც! — წელი გაფრინდა ფრთაცქვითი, შემოიხედა აპრილ-
მა. იყო მზიანი ამინდი, გვზიბლავდა ცა ლაპლაპითა. ყვავილი მერცხლის
გულივით ხის ტოტებს თეთრად ეფიხა, და შორცხვად, დანიშნულივით
ამბობდა: „თეთრზე თეთრი ვარ!“ ბაღებში ვარდი ვარდობდა, შვეწნოდა
ეშხი კვირტგაშლილს, ჩიტო ხალისით გალობდა, თესლი ღვიოდა მიწაში,
ჩვენ კი ვიბრძოდით ფიქრებთან და გულში ცეცხლი გვეყარა, ის დღე
ენით არ ითქმება, ტარიელთან რომ შეგვეყარა. მოულოდნელად შინ მოს-
ვლა, შინ მოსვლა ტარიელისა, რა სიხარული რამ იყო, ვთქვი, ეს რა ბედი
მეღირსა! შევეცვლე სიხარულით და ვარდი დამზრალი, აყვავდი, და ქმარს
ვლოცავდი გულითადს, ოცნებებს ცაში აყვავდი, მაგრამ გული კი მეტ-
კნა, რომ გვიამბობდა აუგებს, — ყარას არ უნდა მეტი რა, დანა ქარქაშ-
ში ჩავუგე. დავლახვრე, თან მივაძახე: აჰა, წადი-თქო, გიამოს, ღირსი
გუყავი საძრახველს, დე, შერცხვენილი იაროს! — ტარიელ, ცუდი გიქნია,
და როგორ გინდათ შერიგდეთ? — მე ეს ხომ არ მიფიქრია, ვნებას მით
არ დავცირდე. იცი რა არის დილქგი?! ეს, კიდევ არაფერია, წელამდე
წყალში ვიდექი და თეთრი გამომერია. ბევრჯერ მშიერი მამყოფეს, ათა-
სი ჯოხი გადამკრეს, რას ვუმადლოდე საწუთროს, უარესი რა გადამხდეს!
ბარემ მოვიდეს დღე შავი, ბარემ ეს ხმალიც დავხარჯო, განა ვარ დაუ-
გეშავი?! ჩემს ნამუსს ხმალით ვდარაჯობ.

* * *

ყარათურქს არ უჩივლია, არც დადიოდა ვაგლახად, სირცხვილი სჭამდა
ქინიანს, გურჯმაო როგორ გამლახა. და ტარიელიც მზად იყო, აპრილე-
ბდა იარაღს, ლამის ნათელმა გაგვრიყა, ყორანმა გადაგვიარა... ძველმა
ახალ წელს გაასწრო, მშვიდობის იყოს ეს წელიც. არ გვიფიქრია არა-
დროს, ჩვენ ყარათურქი გეწერს წერილს: „— ხმალი ქარქაშში ჩავაგე, და
მტრობა აღარ მწადია, ჭირშიაც გიამხანაგებ, და როგორც სხვები დადიან,
მოდო, შენც ისე იარე, არ ვითვლი წარსულ იარებს, თუ გინდა, აჰა, ჩემს
სახლში ძასავით შემოიარე“. ყარათურქი და დანდობა?! ყარათურქი და
შენდობა?! არა, ამ ყარა სატანას ტარიელი არ ენდობა. კაცს შეიყიდის
ოქროთი და ჩაგისაფრებს ბნელ ხევში, ქარსა გაატანს მოქროლილს, თი-
თქოს ვარდს მოგცემს შენ ხელში.

* * *

მოვიდა მათუწყებელი — ჯარში წასულა გულჭრელი, იქნებ ჭორს ამბობს
ბებერი, ბებერი ჭორის ჭურჭელი. ტარიელ ამბობს ამაყად: — დე, თუნდ
აქ იყოს თავნება ათნიც მოვიდნენ, დავხვდები, ტყვიებიც ამითავდება...
ახლა ვარ ვეფხვებრ მრისხანე, უხილავ ძალის მომკრები, რა ვუყოთ, ვერ

გავიხარებ, ჩემს ხმალთან ერთად მოვკვდები! — ქედს არვის არ მოუხრია ან, ასე იცოან ჩვენებმა. თუ საჭიროა, სიკვდილიც არაზად მოეჩვენებათ.

* * *

თბილი დღე იყო აპრილის, მზე ცას ხატავდა კაშკაშით, შავი ყორანი დაფრინდა — მამა მომიკლეს ყანაში. ტარიელი ძლივს გადარჩა, მკერდში ოღნავად დაიჭრა, სიმაბრს შეჭვიცა მამაცმა: — „შენს კუბოს ხმალით დავიცავ. დაეცი შენ ჩემს მაგივრად, გადაგეყარა შენ მიწა, არ შევარჩენ თუ ვარგივარ, მაგ შენს უწმინდეს ნეშტს ვფიცავ!“ — ჩამოგვიარა მუხტარმა: — მითხარით მეკვლევი ვინ არი? შემაკრთო ხმამ საკუთარმა, გავფხზილდი თითქოს მძინარი. — ყარათურქ, სხვა ვინ იქნება, თუმც კი არა ვართ მნახავნი... — არაო, ის არ იქნება, კაცია დაუძრახავი... სოფელიც გაგვეხმიანა, მუხტარი კი უარობდა: — ყარათურქ?! — დაიხრიალა, ჯარში გაგზავნა მთავრობამ. მეკვლელის შეპყრობა არ სურდა, ცრუობდა მიტომ მუხტარი, სადღაც სავაჭროდ წასულა დაუნდობელი, მუხთალი. იქნებ წასულა ბათუმში, განა ის სად არ ვაჭრობდა, თუმც შეიყიდა ჯერ თული, რომ ჩაედინა ლაჩრობა. ბევრი ვედავეთ, ვეწვალეთ, ბოლოს იკადრეს მონახვა, მაგრამ აზრები შეცვალეს... თურქეთო, ფულის მონა ხარ! ვაჭარმა ფული აფრინა, აფრინდნენ შუაქაცები, განა იქ ყოფნა რად გინდა, როცა მართალი მარცხდები. მალე გამოძვრა ვერავი, მოსყიდულ კაცს გვისაფრებდა, შუაში ჩადგა ვერავინ, ჩვენს შორის მტრობა მძაფრდება.

* * *

ძნელია მეტად ძნელია კაცის გუჟანის გაგება, ხმალი თუმც მართლის მთქმელია, სჯობდა ქარქაშში ჩაგება. ტარიელს ხშირად ვურჩევდი: — არ ღირს ჩვენი აქ ცხოვრება, მაინც რანი ვართ, მუნჯები, არ გაგვაჩნია ქონება. სჯობს სამშვიდობოს გავიდეთ მუდამ სიფრთხილეს, თავდაცვას, თავს სანამ მტერს მოარიდებ? შუღლი იზრდება თანდათან. — ამას მეც არ ვგრძნობ გგონია?! ვიცი მოგველის მწარე დღე, დრო დადგა ჩემო მზემზეო, ჩვენს სამშობლოში წავიდეთ! თუმც მხარში მყვანან ტოლები, ლამის თავიც კი გასწირონ, დავტოვოთ კერა მშობლების, დავტოვოთ და იქ გავსწიოთ, სად წინაპარნი, ჩვენები ბუხარს სულ აგიზგიზებდნენ, აკვნებს არწევდნენ დედები, ღიმილის ჰქონდათ მიზეზი. აჯობებს, რომ დავუბრუნდეთ ჩვენი ბაბუის კერას, ამაზე ბევრჯერ ვდარდობდი და გული მწარედ მტკენია. აქ ჩვენ ვინა ვართ, რანი ვართ, აქა-იქ დაფანტულები, რისთვის ვართ, ვის სამსახურში, და ვისთვის გვიძვერს გულები. მზად ვიყოთ, მალე დრო მოვა, გაზაფხულს ჩვენ იქ შევხვდებით, იზარდე ჩემო გოგონავ, ვაჟო, შენც ყელზე გეხვევი! —“ შვილებს ყელები უყოცნა,

ჩაპკოცნა, ტკბილად, სიცილით, გულში კი დარდი ჰკორტნიდა, ვატყობ-
დი, დიახ, ვიცი მე... ვგრძნობდი, ზევრავდა ტარიელ იმ ყარათურქის წა-
ვალევს, — თუ შეძვდა, მაშინ ვაი მტერს, ათ ტყვიას აღარ ვაკმარებ!

* * *

ქმარს მოველოდი ადრიან რთველის მთვარიან ღამეში, ეს რა ვეფხვები
დაჭრილან, — ჰიშკარს მოაწყდნენ თარეშით! ტარიელი და ორნია: —
„ჩქარა, მზად გვყავსო ცხენები, მგზავრისთვის წასვლა სჯობია, იქნებ შე-
გაშრეს ცრემლები!...“ ბავშვებით, მცირე ხელბარგით, უცებ გაქროლდით
მთებისკენ, გზაში ვდარდობდი, ვღელავდი; — აქ ველარ მოვალთ ჩვენ
ისევ!... დავფარეთ დიდი მანძილი და მივალწიეთ საზღვართან, შევჩერდით
მაღალ ნაძვის წინ, ცა თეთრდებოდა თანდათან. ტარიელმა თქვა: —
„მშვიდობით, ჩემს კეთილთ ღღეს ზომ ვმორდები, მე ზომ ყოფნა იქ მინ-
დოდა, სადაც ძვლებია მშობლების, ესეც ზომ ჩვენი მიწა, ჩვენი მამულის
ზიარი, ვიცი, მამულო, ვინაც შენ გიყო ათასი ზიანი... სსოვნა ჩამრჩება მე
გულში: სალამი დედებს, გოგონებს. ამას გთხოვთ, და ჰა, თქვენ უწყით
შემდეგ მაცნობეთ როგორმე. იქნებ გადარჩა ყარათურქ, და გულზე ლო-
დი არ ადევს, ამ სირცხვილს არ დაივიწყებს ვერაგი კუბოს კარამდე. ყვე-
ლგან ჩაგალი კაცია და იცის ყველა გზა-კვალი, მომძებნის, ჩუმიად გამოი-
რავს, ყველაფერს შესძლებს მზაკვარი, თუკი გადარჩა, ვიცოდე, ფრთხი-
ლად გიქნები ყოველთვის. მშვიდობით! რად არ ვიწოდე მე მაწყევარა
ყორნების. მშვიდობით! ნუ დაღონდებით, თქვენ გტოვებთ, განა სულ
გტოვებთ? ყოველ წუთს მომაგონდებით, ჩემს ფიქრს თქვენს დარდებს
ვუტოვებ. მჯერა რომ ვერას გაგვთელონ, თუმც ვერაგულად გვიტყვენ,
დრო მოვა და საქართველო აღსდგება კიდი-კიდემდე. თან მსდევს ეს
ფიქრი, სიმტკიცე, რა მიჭირს ხმალზე მინდობილს, თქვენს სსოვნას მუდამ
გიფიცებ, ძვირფასო ძმებო, მშვიდობით!

— დაამთავრე? — მკითხა ბატონმა იბრაიმმა.

— კი... კარგი ხელწერა გაქვს. როგორც ჩანს კარგი მასწავლებელი
ყოლია. ვინ იყო შენი მასწავლებელი, სად მონახე ასეთი ღვთისნიერი
კაცი? — ვკითხე.

— როცა სტამბოლში დავსახლდი, ქართულ ეკლესიას დავუახლოვ-
დი. ამ ეკლესიის მღვდელმა მასწავლა ანბანი, მერე მას წამოვეყვლა გურამ
ვარამიძე, რომელიც პარიზში ცხოვრობდა, მაგრამ ხშირად ჩამოდებოდა
სტამბოლში. მან ბევრი რამ მასწავლა, აკაკი წერეთლის ლექსების პატარა
კრებულებაც მაჩუქა. მეხვეწებოდა, პარიზში ვადმოდი საცხოვრებლადო,
მაგრამ სტამბოლშიც ზომ ბევრნი იყვნენ ქართველები და მათი მიტოვება
მენანებოდა. — თქვა ბატონმა იბრაიმმა და მერე დაუმატა: — ახ, ახლა
ნეტავ სად არის, ცოცხალია თუ არა გურამი! დიდი ხანია მისი წერილი არ
მიმიღია.

— ჩვენი საუბრიდან შეიძლება დავასკვნათ, რომ შენი ბაბუა ოთხ-მოცდაათიან წლებში წასულა მუჰაჯირად. ძაშინ ხომ აჭარიდან ლტოლვილი მოსკდა. ყოველმხრივ მოტყუებული და შევიწროებული აჭარლები სიმწრის ცრემლებით, გულდათუთქულნი სტოვებდნენ საყვარელ მამა-პაპისეულ მიწა-წყალს და სადღაც უცხოეთში ვაი-ვაგლახით იდებდნენ ბინას, ან არა და გზა-შარაში აღმოხდებოდათ ხოლმე სული. მაშასადამე, შენ ბატონო იბრაიმი, უცხოეთში დაიბადე... ახ, დრონი, დრონი! შენ ალბათ არ იცნობ ილია ჭავჭავაძის წერილებს მუჰაჯირობაზე, უცრემლოდ ვერ წაიკითხავ. ილიას წერილებს რომ ვკითხულობ, სული მეტანჯება, გული თითქოს ხანჯლით დამიჩეხეს და სიკვდილს ვებრძვი, ვბორავ, ვტირი.

— ვერ მიშოვნი ამ წერილებს? — მუდარით მკითხა მან.

— როგორ არა, გიშოვნი და დღესვე მოგიტან. იმდენჯერ მაქვს წაკითხული, რომ ადგილები ზეპირადაც მახსოვს და ვიცი. აი, რას ამბობს ილია:

— „ნუთუ ხალხი სტოვებს — ვიმეორებთ—მამულ-დედულს, სახლ-კარს, ადგილს საცა დაიბადა, საცა გაიზარდა, საცა უმარხია დედა, მამა, ძმა, და მიდის სად? ოსმალეთში... რაო, რა ამბავია? მოჩვენებაა, შეშინებული გონებისა, თუ მართლა მართალი ამბავია! რათ მირბის ხალხი, მერე როგორ მირბის? ვიმეორებთ — სულ ყველაფერს სტოვებს, რისთვისაც კაცი თავს იკლავს ხოლმე მთელი თავისი დღენი, რისთვისაც ზრუნავს დაბადების დღიდანვე, რისთვისაც იღწვის და ამ წუთისოფლის ტანჯვას ითმენს, რაც უყვარს, რასაც შესტრფის, რასაც შეჰხარის, რასაც დღესასწაულობს, — დიად, სტოვებს და მიდის სად?“

ბატონი იბრაიმი მისდაუნებურად სტიროდა. შემეცოდა ახშნის კაცო, ასე გულაჩვილებული. ალბათ, მე არ განმიცდია უსამშობლობა, არ განმიცდია თუ რა ძნელია, სამუდამოდ მოსწყდეს შენს ხალხს, შენს კუთხეს, შენს მამულ-დედულს და ამ კაცის ნოსტალგიით გამოწვეულ ტანჯვა-წამებას ვერც გავიგებ. მაგრამ თვალდათვალ რომ ვხედავ მის ტანჯვას, მეც გული მაქვს და მეც ვტირი. მერე თავი შევიმაგრე და ცქაფად ვუთხარი:

— კარგი ბატონო, იბრაიმი, ისტორიას ნულარ ფფურცლავთ, დაეუბრუნდეთ ისევ ჩვენთვის საინტერესო კითხვას. ჰო, რა მოხდა ბატონო იბრაიმი, როცა საზღვართან მოხვედით?

— ის მოხდა, რომ მთავრობის მღვდლებმა მოგვეწირეს და დაგვაკრეს. მერე რა ტანჯვა-წამებაც გადახდა ჩემს ოჯახს, ის ცალკე ამბავად უნდა დავწერო. უეჭველად დავწერ და სტამბოლიდან გამოგიგზავნი. შემომოწმებელსა და დამრიგებელს შენზე უკეთესს ვის ვიშოვი. ისე ატეხილი ვარ წერად, თორემ რა ჩემი საქმეა წერა, — ძითხრა ბატონმა იბრაიმმა და ცხვირსახოცი თვალებზე მოწოლილი ცრემლები მოიხოცა.

ღიახ, მე შემეცოდა ეს უსამშობლოდ დარჩენილი კაცი. ვინ იცის

როგორ სტკიოდა ჭრილობა. კაცი თურმე ნოსტალგიამ ჯერ აიტანა, მოგ
ჭამა ჭირი, მის ჭრილობას აღარაფერი ემგელება, იქნებ კიდევ გადავიყუ
ამ დარდს კაცი ან ჭკუიდან შეიშალოს. ცოტა ხნის დუძილის შემდეგ ვუ-
თხარი:

— ბატონო იბრაიმ, თქვენ მთხოვეთ, რომ ეს შენი რვეული გადავცე-
გაზეთ „სამშობლოს“ რედაქციას. კარგი, ამ თხოვნას აგისრულებ, მაგ-
რამ ეს დიდი, საკმაოდ ვრცელია და იმ პატარა გაზეთმა შეიძლება ვერ
მოაჭერხოს ერთბაშად დაბეჭდვა, მითუმეტეს რომ იგი მთლიანად ლექსა-
დაა გაწყობილი, ნაწყვეტის დაბეჭდვა კი სასურველი არაა.

— აბა, რა გენათ? — ალაღად მკითხა.

— მე დავწერე წიგნი „ჩემი დედულეთი“, რომელიც მალე გამოიცე-
მა თბილისში, თუკი ნებას მომცემთ, ამ წიგნში ერთ-ერთ თავად შენს
ლირიკულ ამბავს ჩაფურთავ, არაფერს მოვაკლებ, არაფერს ჩავუმატებ.
ცოტას კი ჩიღს გავკრავ, რომ ტექსტი ქართულად კარგად გაიმართოს,
დაიხვეწოს, შენს სახელსაც მოვაწერ, თანახმა ხარ? — ვკითხე მე.

— ო როგორ არა. აგრე იყოს ჩემი ჯემალ, აგრე იყოს. მეორეჯერ,
როცა ჩამოვალ, მაშინ კიდევ საინტერესო რვეულს ჩამოგიტან, რომელ-
შიც ოსმალეთში მცხოვრებ ქართველებზე მექნება ლაპარაკი, — იქ იქნე-
ბა ნამდვილი ამბები, — მითხრა და ხელი მხარზე მომიტათუნა. მერე ამო-
იღო ძვირფასი ავტოკალმისტარი და მისახსივრა. მეც ჩემი წიგნი ვუსახ-
სოვრე ასეთი წარწერით:

ბ ა ტ ო ნ ი ბ რ ა ი მ ს !

ქვშმარიტ ქართველს, რომელიც საქართველოში არ დაბადებულა, მა-
გრამ მისმა საყვარელმა დედამ ქართული იენანათი გაზარდა. შენის-
თანა მამულიშვილი ღმერთმა ჩუ გამოუღიოს საქართველოს დარუბან-
დიდან სტამბოლამდე!

დიდება შენ დედას ასეთი საყვარელი მამულიშვილი რომ გაზა-
რდა!

ქვემინაწერი: წამოსვლისას ვკითხე — თქვენს საწარმოებში არ
ჩანს, ყარათურქი წუთისოფელს გამოსალმეთ თუ არა. ეს ხომ უფრო
მძიმე მდგომარეობაში ჩაგაგდებდათ, შენ და შენ ოჯახსაც კაი როდი მო-
ელოდა მტრებისაგან.

— ყარათურქი თურმე მძიმედ დავჭერი, მაგრამ გადარჩა... და ამან
გადამარჩინა მეც ალბათ, თორემ მისი მდიდარი მშობლები თულებს შეი-
სყიდნენ და ჩემს ოჯახს ძირფესვიანად ამოაგდებდნენ, — მიპასუხა ბა-
ტონმა იბრაიმმა და მწუხარე სახე ფანჯრისაკენ მიაბრუნა, საიდანაც გრი-
ლი ზღვაური მოესწრაფოდა ჩვენსკენ.

(გავრძელება იქნება)

სოსო აბაშიძე.

ლია შერვაშიძე.

ბადრი თევზაძე.

ამირან ხაბაზი.

ეს ახალგაზრდები ახლა გამოდიან ლიტერატურულ სარბიელზე და მოაქვთ სამხრეთის მზის, ზღვისა და მთების ფერებით ნაჯერი სტრიქონები. მათი ლექსები პირველად ისტამბება. იქნებ პირველი პოეტური რვეულები უკვე აქვთ სათუთად აკინძული და წივნის გამოცემაზეც ოცნებობენ. ამაში საკვირველი არაფერია: ნამდვილი ლიტერატურული ცხოვრება მწერლისა იწყება მისი ნაწარმოებების გამოქვეყნებით, მკითხველთან შესხედრით.

დავასახელებთ კიდევ ორ დამწყებ პოეტს, რომლებიც უკვე გაიცნეს ჩვენი ჟურნალის მკითხველებმა.

ქუჟუნა ხაჯიშვილი.

ვახტანგ დლონტი.

საკუთარი ზმის მოსინჯვის ყველა ცდას მივესალმებით.

როდესაც მკითხველი ლიტერატურაში ახალ სახელს სხდება, ბუნებრივად ებადება კითხვა: რა ადევნებს ახალგაზრდა პოეტსა თუ პროზაიკოსს, რამ ააღებინა ხელში კალამი? პირველი პუბლიკაცია ყოველთვის როდი იძლევა საამისო პასუხს. არც იმის გარკვევა არის ადვილი — ვისთან გვაქვს საქმე, ნამდვილ ტალანტთან თუ მომავალ გრაფომანთან.

ახალი ლექსების დაჭაშნიკება ზოგჯერ პოეზიის განახლების მაუწყებელია. ასე იყო ამ ოცდაათი წლის წინათ, როცა გაზეთ „ლიტერატურა და ხელოვნებაში“ დაიბეჭდა ანა კალანდაძის ცამეტი ლექსი. საოცარი კდემამოსილებითა და უშუალოდ ადბეჭდილი პირველი პოეტური სიტყვა ომისშემდგომი თაობის მშვიდობიანი მისწრაფებების გამოხატველი შეიქნა და ახალგაზრდა შემოქმედი მაშინვე მოექცა ლიტერატურული ცხოვრების შუაგულში.

ასეთი მოვლენა იშვიათობაა და ღმერთმა ქნას, რომ კვლავაც განმეორდეს, მით უმეტეს ახლა, ამ პერიოდში, როცა დედამიწაზე

კაცის სულის დაუტეულობას აბრალებენ ბევრ რამეს და ხელოვნებას ახალი სივრცეების მისაკვლევად უხმობენ.

ამბობენ, შემოქმედება დიდი ომია საკუთარ თავთან, ღმერთთან და დროსთან. ვინც დღეს კალამს იღებს, იგი იწყებს ამ ომს, რომლის მთავარი იარაღია სიტყვა; და ფიქრობ — ეს სასწაულმოქმედი იარაღი იმაზე ადრე ზომ არ მოიმარჯვა, ვიდრე სათქმელი მოეძალბოდა.

ჩვენი ახალგაზრდა პოეტები უმაღლესი სასწავლებლებიდან, თუ შეიძლება ასე ითქვას, — ლიტერატურიდან შემოდიან ლიტერატურაში, წიგნიერება იქნებ არ აკლიათ, მაგრამ ცხოვრებისეული გამოცდილება არა აქვთ, მათი ხმა ყოფიერების ღრმა შრეებიდან არ მოსულა. სწორედ ამ დროს არის საჭირო მზრუნველი ხელი. ლიტერატურულ დებიუტს ის მნიშვნელობა აქვს, რომ ამთავითვე სწორი გზით წარვმართოთ ახალგაზრდების ნიჭი, ხელი შევეწყოთ თითოეული მათგანის უნარის სრულად გამოვლინებას.

ლიტერატურისა და ხელოვნების მომავალზე ზრუნვით არის შთაგონებული სკკპ ცენტრალური კომიტეტის დადგენილება „შემოქმედებითს ახალგაზრდობასთან მუშაობის შესახებ“. ეს დადგენილება ახალგაზრდა შემოქმედებით ძალებს აკისრებს მეტი მონღომებით დაეუფლონ მხატვრული კულტურის საგანძურს, პროფესიულ ოსტატობას, იდეურობას შეუხამონ ზნეობრივი სიმაღლე, განამტკიცონ კავშირი ცხოვრებასთან, კომუნისტური მშენებლობის პრაქტიკასთან, დაიჭირონ აქტიური საზოგადოებრივი პოზიცია,

დღეს მწერლობის უპირველესი ფუნქცია ის არის, რომ ადამიანს გაუღვივოს მოვალეობის გრძნობა, მოქმედების სურვილი, განახლების ჟინი.

გულგრილობა და განურჩევლობა მიუტევებელია.

ზოგს ცუდად ესმის ის უდავო აზრი, რომ უტრადიციოდ არ არსებობს მხატვრული ლიტერატურა და სულმთლად აღმოჩნდება ხოლმე ტრადიციის ტყვეობაში, კარგავს სამყაროს მისეული აღქმის უნარს. ტრადიციის პატივისცემა ნიშნავს მის ათვისებას შემოქმედებითად და არა მონურ მორჩილებას. ფიცხელ ომშიც არ არის გაბედულება ისე საჭირო, როგორც შემოქმედებაში, — ამ აზრს ანვითარებდა გალაკტიონ ტაბიძე აჭარაში თავის ახალგაზრდა მეგობრებთან შეხვედრების დროს. გიორგი ლეონიძე კი ყველას შთააგონებდა — მხოლოდ შენი სათქმელი თქვიო. პოეტ მამია ვარშანიძეს ზატონად უთხრა: ნახევარკაპიციანის პატრონი იყავი, ოღონდ ის ნახევარკაპიციანი შენი მოჭრილი იყოსო. მისთვის პოეზია მარადიულ სიჭაბუკეს ნიშნავდა, არ სწამდა უცეცხლო, უვნებო, უძარღვო,

უკუთხო სიტყვა და ახალგაზრდებსაც ამ გრძნობას უნერგავდა.

კაცის ნიჭი დიდი წყალობაა ბუნებისა. ჭეშმარიტი ნიჭი იშვიათად იბადება, იგი ეროვნული სიმდიდრეაო, ითქვა ჩვენი პარტიის ოცდამეხუთე ყრილობის მაღალი ტრიბუნიდან. ჩვენი საზოგადოებრივი წყობილება თავისი ბუნებით იძლევა იმის შესაძლებლობას, რომ ნიჭი შეუმჩნეველი არ დარჩეს და ფრთები გაშალოს. ოღონდ საჭიროა ამ შესაძლებლობის მაქსიმალურად გამოყენება, ნიჭიერი ახალგაზრდების დროულად გამოვლინება. დამაფიქრებელია ის ფაქტი, რომ ამჟამად აჭარის მწერალთა ორგანიზაციაში მწერალთა კავშირის წევრთა შორის ყველაზე ახალგაზრდა არის 37 წლისა.

ლიტერატურული კრიტიკა ნაკლებ ყურადღებას იჩენს დამწყებნი მწერლების მიმართ. იშვიათად თუ შეეხება მათ ნაწარმოებებს, შემოქმედებით გზებსა და მიმართულებებს. საგულისხმოა, რომ ჩვენი ჟურნალის ნომრების განხილვისას მხედველობიდან მაინცდამაინც ის გამორჩებათ, რაც სერიოზული ლიტერატურული მსჯელობის საგანს შეიძლება წარმოადგენდეს. ასეთი ბედი ეწია მერაბ აბაშიძის მოთხრობას „პოეზიის ხანძრის ქალიშვილს“ და ანზორ კუდუბას „გრძნულ გამოქვაბულს“. არც სულხან ქეთელაურის „მამალგიგოზე“ თქმულა რამე. ეს მოთხრობა ყურადღებას იმსახურებს თავისი სოციალური პრობლემატიკით.

და მაინც უმთავრესი ის არის, რომ შემოქმედებითი ახალგაზრდობა უფრო მკაცრი მომთხროვნი იყოს საკუთარი თავის მიმართ. დიდი გზა ამით იწყება.

სოსო აბაშიძე

ფ ყ ა ლ ბ ა ლ მ ბ

ასე გახელილი სარკმელი და
ცაზე ნახევარი მთვარეა,
არამი ხატი და სალოცავი,
ღვინო უმიზნო და მწარეა.

მღვრიე თემი და წყაროსთვალი.
ღამე წუხილივით მოვა,

ვაი, თამარელა მეცოდება
უცხო სარეცელის გლოვა.

ვაჟი სხვის უღელში ჩაებმება,
ისე არ აცლიან შეღერებას...
წყალგაღმა ნახევარი სიმღერაა,
ხმამაღლა არასდროს იმღერება.

ვინმე ხომ უნდა წავიდეს შორით,
რონ გოგოს გზისკენ დარჩეს თვალები,
უყვარდეს ძლიერ და გულის თრთოლვით
და მერე მსაც შეიყვარებენ.
ვინმე ხომ უნდა იდგეს კარებთან,
თითქო მებაჯრე და შეცნობენ,
არათუ ურვა და მწუხარება, —
მამულისათვის მოკლან და ცხონდეს.
ერთი სიმღერა ხომ უნდა ითქვას,
გულის წამლები ითქვას, მარადი,
უჭირდეს ერთხელ და სწორედ იმ ხანს,
აგონდებოდეს სინხნე მარაბდის.
ვინმე ხომ უნდა იყოს გიჟივით,
დღე და მოსწრება მზეები ხატოს,
გულით ამოსკდეს რწმენის ყიყინი,
თუ ჭირსა შიგან სტოვებენ მარტოს,
ვინმეს ხომ უნდა ედგას წისკვილი,
რომ მეზობელმა ხელი გამართოს.
მომენატრება მზეში კარავი,
არა სასახლე მძიმე ურდულთ,
ვიყო ლერწამი მოსაპარავი,
ყელგამოჭრილი და ხმაბულბული.
მე უნდა ვიყო, ღმერთო, ყოველი,
იგი წასული, იგი მისჯილი...
და თუ მელიან, როგორც მოველი,
მე საოცარი ვიცი სიკვდილი.
ჩემი ჭერია ვდგები კარებთან,
თითქო მებაჯრე, თითქო მხედარი,
არათუ ურვა და მწუხარება,
მამულისათვის ბრძოლა მედგარი.

მ ა ზ ა ფ ნ უ ლ ი

ცისკარეთზე შემოკრული ზარი,
მთებზე ისევ შემოდგმული მთები,
ამლერდები, როცა დაინახავ,
დაინახავ, როცა ამლერდები.

ათქვირული ძეწნები და ალვა,
მოჩუროხულე გვირილა და სვია,
გაზაფხული ხის ტოტებით მოდის.
(აკაცია აყვავდება გვიან).
ორღობეში გათეული ღამე,
საკობრიას დარწმული ბონდი,
პეპლებივით მოგესევა ფიქრი
და მაისში რა სჯობია ლოდინს.
გულისპირი უნდა გადავიხსნა,
ჩამოგივლით, ჩამოგივლით ოდეს.
მიხაროდეს უნდა ვიცოცხლო და,
რომ ვიცოცხლო უნდა მიხაროდეს.

მ ზ ე წ ვ ი მ ა რ ა

მზეწვიმარა,
მზე წვიმდა თუ წვიმა სცრიდა,
გული იყო თრთოლვით სავსე,
მაინც ერთი ციდა
და დრო იყო უკმარი და
გადიოდა ჩქარა,
ნაბიჯ-ნაბიჯ შეაჯერე,
ბალი,
ქუჩა,
შარა.
კუ! კუ! კუ! კუ! — დამეძებდი
არც მანდ,
აქაც არა.

ვერ მიპოვე, — გაგულისდი,
მიმატოვე რატომ?
მზესაც დარდი დაემატა,
ისიც დარჩა მარტოდ.
მზეწვიმარა,
მზე წვიმდა თუ წვიმა სცრიდა,
დაიღარა,
დავემდურე, დავიღრუბლე
როგორ,
ბუჩქის ძირას გული დამრჩა,
გული ერთი ციდა,
ნაწვიმარზე ამოსული,
როგორც ქამა სოკო.

მ ს ა ტ ვ ა რ ი

აგიჯანყდება მეზადური
წითელპერანგა...
სუფრას და მომღიხენს
ცალკე ხატავ,
კაცო, ე, რას ჰგავს,

ანდა,
ეს ღვინო სატილზე
წამლად მიხდოდა.
გაიმეტებდი, —
ჰერს ავწივდი, ვალხენდი ოდას—

ყვირის თვალი, —
იქაჩება ქამარ-ხანჯალი,
აქ შენი ჰაზრი ვის სჭირდება,
ფიქრი არჯალი.
ფრანგის აქტრისას
თაიგული როდი აკლდება.
ფრანტოა სარეცლებს დაარხვეს
და
გროშს დააკვდება.
შენი სიკეთე, რას გიკეთებს,
რაი გაწვალებს.

ირემი რაა,
უხატავდი უმანკო თვალებს.
კიბის ქვეშ კვდები,
უცნაური აი, შენა ხარ,
შე კაცო, ასე წახვიდოდი,
ცა დაგენახა.
გყოლოდა ცოლი საყვარელი,
ჩვილი ბაია.
და ერთხელ მაინც დაგეხატა
პატარა ია.

ლია შაჩვაშიძე

ჩ უ რ უ ლ მ ა ჩ ე მ მ ა

ჩამოდის წვიმის ნიაღვარი,
იესება სული,
გადარჩენილი გადამიფრენს გულზე
თოლია,
თუ არ დავიხრჩვი, შემოდგომას
გავუძელ თუკი,
შევხედებით მაშინ გაზაფხულზე,
ასე მგონია.
მაგრამ თუ მაინც ასე უღვთოდ
გავიწირები,
წყალი წამიღებს და დიდ ზღვაში
ვერ მიბოვნიან,
ასე საბრალო, ასე ცოტა როგორ ვიქნები,
ჩურჩული ჩემი ვერ გასმინო
მაინც შორიდან.
იცოდე მაშინ, მეგობარო, მოვეყვები
ქარებს,
მარტის მკლავებში სულ კისკისად
გადავიმსხვრევი,
საღამოობით ნუ დამიხშობ

მოსასვლელ კარებს,
მოვალ და შენთვის საგალობლად
გარდავიქმნები.
და აი მაშინ, თუ გიპოვნა
ჩუბჩუბი ჩემმა,
შემომასხვრია სული შენი
გადაკეტილი,
ასე იფიქრე, მეგობარო,
ოცნების გემმა
გამომაბრუნა სიმღერისთვის
გადარჩენილი.

მოსულხარ

მოსულხარ... ხედავ, მეცლება ხორცი,
მეცლება ხორცი და მე ვმალდები
და მეშინია!
ვაითუ, მართლა ავიჭრე ცაში,
ვაითუ, მართლა ჩიტად ვიქეცი,
ვაითუ, ხორცი შემომეცალა
და გამჭვივალე, ლურჯი, უჩინო
ვერ შემამჩნიო სილაყვარდეში.
მოსულხარ... ხედავ, მეცლება ხორცი,
მიფრინავ მაღლა და მეკარგები...
და გაფრთხილების სინათლეები
სულ რიგრიგობით ენთება,
მიხმობს!

და რადგან არ მსურს ვიხეტილო
ასე სიმაღლეს და მიწას შორის,
მოდი, დამაბი მიწაზე სულით,
რადგან თანდათან მეცლება ხორცი.

* * *

ვიცი მრავალჯერ განუბანია
 მზეს მეწამული მტკვარში დაღალი,
 მხედართა ჯარი გვეოლია მცირე,
 ლექსთა ჯარი კი სხვაზე მრავალი.
 ორივე ლაშქარი იქცა ლომებად,
 და თუ არ დავრჩით ტურის არჩივად,
 დღესაც არ ვიცი მაინც რომელმა,
 რომელმა ჯარმა გადაგვარჩინა.

შეფოთება

ის აღარ მოდის სისხლის წვიმებით,
 არ ემუქრება ხანძრებით თბილისს,
 დარწმუნდა უკვე რომ ბასრი ხმლებით
 გამარჯვებისკენ ამაოდ ივლის.
 ოქროს ქოშებში ჩამალულ ჩლიქით,
 ზღვარგადასული ვნების ხალისით
 ხმალს სტოვებს მრავალ წრებრუნვის იქით
 და ქართულ სულში ჩნდება კრწანისი.

* * *

როგორც მიჯნური, მე ვარ მორწმუნე,
 როგორც პოეტი — შმაგი დემონი,
 მე შემიძლია, რომ შევექმნა ღმერთი,
 ვილოცო მასზე და... არ ვემონო.

„გიყვარვარ?“ — მკითხავ ეჭვით და

თრთოლვით,

„გაღმერთებ“—გეტყვი წრფელი თვალებით,
 მერე კი წავალ და შენზე ლოცვით
 შენს ბატონობას დავემალები.

მწვანე სიზმრებმა, ბორგამ და ბოდვამ
მთელ ჩემს ცხოვრებას დალი დაასვა,
ჩვენ ერთი ფერის თვალელები გვქონდა,
მაგრამ ღიმილი გვქონდა სხვადასხვა.
შენი ღიმილი — არმცოდნე ტანჯვის,
ჩემი ღიმილი — ტანჯვის მფარავი...
და ჩვენ გავცურეთ სხვადასხვა ნავით,
თან აგვედევნა დრო შემპარავი.
ღიმილი გაქრა ორივე ბაგიდან,
გზა გაეკათა ყოველმხრივ ნაღველს,
იწყება ჩვენი სიყრმე თავიდან
და დაეძებენ თვალელები თვალეებს.

* * *

ოცნება, ნაჭედ ჩარჩოთა ლაქავ,
რა იქნებოდა, შენთვის დამესწრო,
შენ აგაჟღერა მშვენიერ ჰანგად
დარღმა, ყველაზე დიდმა მანქანამ.
დავალ და გისმენ... და სიჩუმეში
იჩხვება შენი ნატიფი ექო,
და არ მათვლებს სიჭაბუკეში
რად მსურდა შენი სიწმინდე მექო.
ახლა ვიცი, რომ დრო არის ლოცვის
და რომ ამჯერად სხვისთვის ვილოცებ,
რომ სტრიქონივით მახარებ მოსვლით
და სტრიქონივით მიგაქვს სიცოცხლე.

* * *

ღამდება, ჩუმად კვდებიან მთები,
ცა სამარისფერ ქსელში გაება,
ვით სხვის პიჯაკზე საყვარლის თმები,
ღამე შობს იჭვებს და ინაბება.

და სიშავისკენ ილტვის ველები,
თითქოს ავდარი ერეკებოდეს,
რაკი ვერავის ვერ ვეშველები,
მეც იმათ გვერდით უნდა ვკვდებოდე.
მაგრამ მე ვცოცხლობ და ამ ღამითაც
რაღაც ამოა სიხარულს ველი,
და ყველა სიკვდილს ალბათ ავიტან...
ღამეა მწველი... ძალიან მწველი.

ამიან ხაზუნი

მთიელი ქუჩაში

მთიდან ჩამოვიდა ჯმუხა კაცი,
ფეხქვეშ ცხელი ქუჩა შემოენთო,
ბოლჩა სატინაში გამოკრული
მხარზე უდარდელად შემოედო.
ღამე სავსე იყო ხურნელებით,
ქვრივის კაბასავით ჩადილული,
მიდიოდა ღიდ მთასავით მოუქნელი;
და ძველ ციხესავით ჩაკირული.
ფანჯრებიდან იღვრებოდა ტალღა-ტალღა,
ლისტის უნაზესი რაფსოდია,
კი არ გაეცინა, ტუჩი გაეხია...
ო, იმ ციციქნა გოგოს რა სცოდნია.
მთას მთის ქარივით მიაშურა,
ლოგინში შამფურავით იტრიალა,
იმან ყველაფერი შეიყვარა,
ქუჩა ფანჯრიანად, ლისტიანად.

ფესვები ჩემი

ფესვები ჩემი სწოვენ სიცოცხლეს
და მიხარია ჩემი სინედლე.
ღმერთო, ოცნება მარად მიცოცხლე,
ცავ არ მომავლო მზე და სინათლე.

პიტალო კლდეზე ამოსულს ვგავარ,
სიცოცხლის წყურვილს აქ დავუნთივარ,
ვღელავ ზღვასავით, და თითქოს ზღვა ვარ,
სურვილს ცისკარივით ავუნთივარ.
ჩამოვიძინებ ცივ პიტალოზე
და ფერად-ფერადს მე სიზმრებს ვხედავ,
ხელებს წაეიდან მთის ცივ წყაროზე,
გულში მიხუტებს ადგილის დედა.
ფესვები ჩემი სწოვენ სიცოცხლეს
და მიხარია ჩემი სინედლე,
ღმერთო, ოცნება მარად მიცოცხლე,
ცაგ არ მომაკლო მზე და სინათლე.

ხ ა ნ დ ა ხ ა ნ

ხანდახან მოვიწყენ, ხანდახან
სიჩუმეს აღვიქვამ,
როგორც დიდ სადარდელს,
წავალ და ჩავევლი კარდაკარ
ოღონდაც სიჩუმეს არ ვგავდე.

ნ ა წ ვ ი მ ა რ ი ტ ო ტ ი

მზეზე თბება
ნაწვიმარი ტოტი,
ცრემლით ავსილ
ბავშვის თვალებს რომ ჰგავს,

თუმცა ახლა არც ქარია,
აღარც თქეში მოდის,
წვიმის მერე ისევ ჩუმად
იცრემლება ნაწვიმარი ტოტი.

პოეზია ჟანრები

სუმიკა და წითელმურა

— აბა, ჩიფებო, გავდივართ! — გააფრთხილა კაპიტანმა უფროსი თანაშემწე და მთავარი მექანიკოსი.

მეზღვაურებმა ცოლ-შვილი და მეგობრები ნაემისადგომამდე ჩააცილეს.

— ყურადღება! ყურადღება! — გაისმა სანავიგაციო ხიდურიდან.

ვახტის შტურმანმა ავრალი გამოაცხადა.

მეზღვაურებმა თავიანთი ადგილები დაიკავეს და მორიგი განკარგულების შესასრულებლად მოემზადნენ.

— წინაურდოზე და კიჩოზე ბაგირები გაათავისუფლეთ! — ბრძანეს ხელახლა.

ჯალამბრები დატრიალდა. დაიწყო გემის დასაბმელი ბაგირების ამოღება.

— ვირა ღუზა! — კვლავ ქუხს სპიკერი.

ბოცმანმა ტერ-აზარიანმა ბრაშპილის სამართავ ბერკეტს ზელი ჩასჭიდა და ღუზის ჯაჭვმაც იმწამსვე ყურის წამლები რახრახი მორთო.

თბომაველის ქიმი ნელ-ნელა შორდებოდა ნავმისადგომს.

ვახტიდან თავისუფალი მეზღვაურები კიჩოს ზედნაშენის გემბანზე იდგნენ და უკანასკნელ კოცნას უგზავნიდნენ ნაპირზე დარჩენილთ.

სუმიკა გემის ფოკ-ანძის სათვალთვალ ბაქანზე აცოცდა და გულის ფანცქალით შეჰყურებდა ნაემისადგომისკენ მომავალ გზას. წითელმურას გამოჩენის პოლოდინში გაყურებული სუმიკა მეგობრის თავაშვებულ საქციელს ვერ შეირიგებოდა. „განა პირველად იგვიანებს ეს ყურუმსალი წითელმურა“, ფიქრობდა სუმიკა და გატრუნული იწვა.

ღონკერმანი რეზიკო სატვირთო გემბანზე დაფუსფუსებდა: ნავთობის მისაღები მიღების სახელურებზე დამაგრებულ სარქველებს ექაჩებო-

და — თითქოს ამოწმებდა, საიმედოდ იყო თუ არა დაკეტილი. უკვე მერა-
მდენეჯერ ამოალაგა ხელსაწყოები ყუთიდან და კვლავ ჩააწყო, რადგან
ფაციფუტობდა, მაგრამ მიხრა-მოხრაში ეტყობოდა, რომ მთელი გულს-
ყური ხმელეთისკენ ჰქონდა მიპყრობილი.

კაპიტანსაც არ გამოჰპარვია სუმიკასა და რეზიკოს მღელვარება. სხვა
მეზღვაურებსაც აკლდათ თვალში წითელმურა, მაგრამ ჯერ ამისთვის არ
ეცალათ. მხოლოდ უფროსმა თანაშემწემ, ვითომცდა სხვათაშორის, მაგ-
რამ უფრო კაპიტნის გასაგონად, თქვა: წითელმურა არ ჩანსო. სად უნდა
გადაკარგულიყო ის ჯამბაზი? კაპიტანს აინუნშიც არ ჩაუგდია უფროსი
თანაშემწის ნათქვამი. მერედა რა, ვიდრე ჩვენ მოვბრუნდებით, წითელ-
მურა თავს შეაფარებს სადმე და პურსაც იშოვისო, ფიქრობდა გემის
მეთაური.

გემი აიხსნა.

ტანკერსა და ხმელეთს შორის მანძილი უკვე საკმაოდ დიდი იყო.
უცებ გამცილებლები აწრიალდნენ ნავმისადგომზე. მერე ვიღაცამ იყვირა:

— რეზიკო, წითელმურა მოკრბის!

ამ მოულოდნელმა ძახილმა ყველა ააფორიაქა. მეზღვაურები აზ-
მაურდნენ. გამცილებლები ორ ჯგუფად გაიყვნენ. მათ გზა უტიეს წითე-
ლმურას. იგი მიწაზე გაკრული მიქროდა. ძალი ხედავდა, რომ გემი
შორს იყო, მაგრამ წამითაც არ შეყოვნებულა: იგი შურდულებით გადა-
ეშვა ზღვაში და გემისკენ გასცურა.

თბომაგალზე ერთი ალიაქოთი ატყდა.

— აიდა, ყოჩაღ!

— ბრუნს მოუმატე, წითელმურავ, ბრუნს!

— რეზიკო, მაშველი რგოლი გადაუგდე, ბიჭო!

მეზღვაურები ხუმრობდნენ და თანაც წითელმურას დაბრუნებით გა-
მოწვეულ სიხარულს ვერ მალავდნენ. სუმიკა იმწამსვე ჩამოცოცდა სათ-
ვალთვალო ბაქნიდან და რეზიკოს ამოუდგა გვერდში.

გაწუწული, ენაგადმოგდებული და თვალზეგაბრწყინებული წითელმ-
ურა გემბანზე ამოვიდა თუ არა, უკანა თათებზე შედგა და თავის დახრით
მიესალმა მეზღვაურებს...

მერე სუმიკამ და წითელმურამ ხტუნვა-ხტუნვით კამბუზს მიაშურეს,
სადაც გემრიელი კერძები ეგულებოდათ...

სუმიკა — ასე მონათლეს მეზღვაურებმა ციმბირული კატა თავიანთი
გემის, „სუმი“ რომ ერქვა სახელად, საპატივცემლოდ. იგი ჩვენი ზინას
წყალობით მოგვევლინა გემზე. ეს მოლდაველი გოგონა რომ არა, ვინ
უწყის, რა ბედი ეწეოდა ამ უპატრონო ფისოს!

წითელმურა კი რუს-წითელ მურიკელას შეარქვა მუდამყამ მხიარუ-
ლმა დონკერმანმა რეზიკომ.

ჩვენი ტანკერი ტუაფსეში იდგა და ნავთით ივსებდა გაუმადლარ მუ-

ცელს. რეზიკომ სადისტანციო სარქველების მოძრაობა ვერ ააწყო. იგი კისრისტებით დარბოდა გემიდან ნაპირზე და უკან. დღე უკვე მიიწურა. აქა-იქ აჩახჩახდა ლამპიონები და რეზიკომაც შვებით ამოისუნთქა: ნიაღვარივით წამოვიდა ნავთი ტანკებში. დონკერმანი თამბაქოს მოსაწევ სადგომში შევიდა, ზედიზედ ორი სიგარეტი მოსწია და გამოვიდა. რეზიკომ უცებ ძაღლს მოჰკრა თვალი. რუხ-წითელი მურია კუცზე იჯდა და თაფლისფერი თვალები დონკერმანისთვის მიეპყრო. მეზღვაური შეჩერდა და გაიღიმა. იგი მურიას მიუახლოვდა და ჩაცუცქდა.

— რა იყო, ჩემო მურიკელა, რას შემომჩერებოხარ, ა? — ჰკითხა ძაღლს და თავზე გადაუსვა ხელი. ძაღლს ალერსი ეჩაიბოვნა და გაინახა.

— მოდი, დღეიდან შენ გერქვას წითელმურა, კარგი? ხომ მოგეწონა? ყოჩაღ! აბა, წავიდეთ და საქმეს მივხედოთ, — თქვა რეზიკომ და ძაღლიც ფეხდაფეხ აედევნა თავის ახალ პატრონს.

წითელმურამ, გემზე ავიდა თუ არა, მყისვე შემოირბინა ყოველი კუნჭული და კომფორტული კაიუტაც მონახა. ეს იყო სუმიკას სადგომი, რომელიც მეზღვაურებმა საგანგებოდ ააშენეს კიბოს ზედნაშენის გემბანზე საცვამლე მილის ძირში. აქ თბილობდა და ოკეანის ტალღის შხეფიც ვერ აღწევდა. წითელმურა მასპინძელივით შეიჭრა ბუნაგში და.... ოი, საოცრებაც! მან აქ თითქოს ნაცნობი სასიამოვნო სუნი იგრძნო, მაგრამ არ იქნა და ვერ მოიგონა, სად და როდის უყნოსაეს იგი. წითელმურა მყისვე წამოწვა იქვე გაგებული ჭილაფზე, მოიკუნტა, დრუნჩი თათებზე დადო და ჩათვლიდა. სულ მალე სუმიკა გამოცხადდა. მან უკვე მოაგვარა პირადი საქმეები ქალაქში და მზად იყო რეისში გასასვლელად. ამ ხვად კატას ნამდვილი ავაზას იერი ჰქონდა. ერთადერთი, რითაც იგი ვეფხვისაგან განსხვავდებოდა, ეს იყო მისი თოვლივით ქათქათა ბეწვი. ამ თეთრ მანტიაში გამოპყწენიკებულ სუმიკას პირწავარდნილი არისტოკრატიის ელფერი გადაჰკრავდა. სუმიკამ მიიხედ-მოიხედა და თავის სენაკში შევიდა. შევიდა და გაოგნდა! აქ უკვე ვიღაცა ხვრინავდა. მაგრამ ვინ? ვინ იჯებდა მის სამფლობელოში შეჭრილიყო? სუმიკა მიუახლოვდა წითელმურას და როცა მისი დრუნჩი აათვალიერ-ჩათვალიერა, გაოცებისაგან კინაღამ შეჰკივლა: ჩემი სიყრმის მეგობარი ვიცანიო!

ისინი რამდენიმე თვის უკან ერთად იყვნენ. ერთ-ერთი ნავსადგურის ბუქსირი იყო მათი სახლ-კარი. ვინ მოთვლის რამდენჯერ უთამაშნიათ ერთად, ან როგორ კაწრავდნენ ერთმანეთს, ან რამდენი დაკა-დაკა ჰქონიათ! უსიამოვნებაც განუცდიათ, მაგრამ, რა თქმა უნდა, მხიარული წუთები სჭარბობდა. მერე ერთ მშვენიერ დღეს ყველაფერი შეიცვალა ბუქსირზე. ახალი უფროსი თანამემწე მოვიდა და ორივე კინწისკვრით გააგლო გემიდან...

სუმიკა ჩვენმა ზინამ მოიყვანა. დაბანა, შეამშრალა, ბეწვი დაუფარცხა და დაანაყრა. მალე გემის მთელმა ეკიპაჟმა შეიყვარა კატა. მართალია,

მეზღვაურები სუმიკას თითქმის ყოველთვის ნავსადგურიდან ზღვაში
ოკეანეში გასვლის შემდეგ ეთამაშებოდნენ, მაგრამ მერე რა? ^{მეზღვაურები}
ცუდია? სუმიკას სურათი გადაუღეს და მისი აღმატებულება გემის ფო-
ტოსტენდზე აღმოჩნდა. გადიოდა ღრო, იზრდებოდა ფისო, ზღვასა
მეზღვაურულ ცხოვრებას ეგუებოდა თანდათან. სუმიკა ნავსადგურში ჩა-
სვლისთანავე, ისევე როგორც სხვა მეზღვაურები, გამოიპრანჭებოდა, თა-
ვის მეტურეცს ზინას გემიდან ჩასვლის ნებართვას სთხოვდა და ქალაქში
წავიდოდა. ვიდრე გემი ნავსადგურში იდგა, სუმიკა ღროს ატარებდა ქა-
ლაქში, მაგრამ ზღვაში გასვლისას არასდროს არ იგვიანებდა.

ერთხელ ჩვენმა კაპიტანმა ეკიპაჟის საერთო კრებაზე ზოგიერთ დაუ-
ღევარ მეზღვაურს, რომელსაც მიწიერი სიამოვნება და გემზე შრომის
ძირითადი დებულება არ შეუძლია შეუხამოს ერთმანეთს, მისაბამ პირობე-
ნებად სუმიკა დაუსახელა. კაპიტნის ასეთი დიდაქტიზმი იმ „ზოგიერთსა“,
რა თქმა უნდა, არ მოეწონა, მაგრამ ფაქტი ხომ ყველაფერზე ჭიუტი რამ
არის. სეირნობიდან ღროზე დაბრუნებული სუმიკა თავის კალუტას მი-
შურებდა და სამი დღე და ღამე ჭილოვზე გორაობდა. სიზმარში ხელმე-
ორედ განიცდიდა იმ სათავგადასავლო შეხვედრების სიტკბობას, რაც
მან იმ დღეებში იგემა.

წითელმურას გამოეღვიძა. ფისო რომ დაინახა, უცებ წამოვარდა და
სიხარულით აწკაეწკაუდა:

— ღავ, ღავ! — სალამი, მეგობარო! ამდენ ხანს რომ არ ჩანდი, სად
გადაიკარგე და რას აკეთებდიო, თითქოს ეკითხებოდა წითელმურა მე-
გობარს.

წითელმურამ ფისო იცნო, შეიგრძნო მისი სიყრმისყამინდელი სუნი.
ისინი სიხარულით აღსავსენი კიდევ ერთხანს შესცქეროდნენ ერთმანეთს.
მერე კი, როგორც უწინ სჩვეოდათ, გვერდიგვერდ წამოწვნენ. სუმიკას
და წითელმურას დიდხანს არ სძინებიათ. ალბათ, ერთიც და პეორიც სა-
კუთარ ფიქრს მისცემოდა.

ტანკერი ზღვაში გავიდა და ჰავრისკენ აიღო გენერალური კურსი.
კაპიტნის უფროსმა თანაშემწემ გემის დათვალიერებისას წითელმურას
მოჰქრა თვალი. იგი ფეხებგაჯგიმული იდგა სუმიკას სადგომის შესასვლ-
ლთან და სახეალეწილი რისხვის ამოსაფრქვევად ემზადებოდა. უფროს
თანაშემწეს ის-ის იყო უნდა დაეჭექა, მაგრამ წითელმურამ მყისვე იგ-
ძნო ხიფათის მოახლოება და ჭექა-ქუხილს დაასწრო. იგი უმაღლეს მედ-
უკანა თათებზე და მარჯვენა წინა თათით ჯარისკაცებით მიესალმა უფ-
როს თანაშემწეს. ეს იყო სანახაობა და მერე როგორი! უფროს თანაშემ-
წეს გაოცებისაგან თვალები გაუფართოვდა. მერე ღიმილი მოერია.

— ჰაიდა, ყოჩაღ! შენ ეგრე ვინ გამოგწავა, ა? ან აქ საიდან გაჩნდი?
ბოცმან! მოდი აქ! შენ ამას იცნობ, ბოცმან?

— ვიცნობ, ჩიფ, — თქვა ბოხი ხმით ბოცმანმა ტერ-აზარიანმა.
— ვისია?
— გემისაა.
— რა ჰქვია?
— რა ფერისაა, ასევე იქნა მირონცხებული: წითელმურას ვეძახით.
— წითელმურა! მშვენიერი სახელია. აბა, წითელმურა, მოდი ჩემთან!
ახლოს, ახლოს, ნუ გეშინია. თათი მომეცი! ყოჩაღ! რა გიყო ახლა მე
შენ, ა?

— იყოს გემზე. კარგი მურიკელაა. ჰკვიანიცაა. გაეგება...
— ერთი ამას დამიხედეთ! ბოცმან, შენ რომ ნება დაგვრთონ, გემს
სულ მალე სამხეტელ გადააქცევ.
— ძალღი ადამიანის მეგობარიაო, მე ასე გამიგია, ჩიფ.
უფროსი თანამემწე ერთხანს დუმდა.
— კი, ბოცმან, ძალღი ხშირად ბევრ ორფესა მეგობარს სჯობია. და-
მერწმუნე, მაგრამ...

— მესმის, ჩიფ, ოღონდ „მაგრამ“ არ არის საჭირო...
უფროსმა თანამემწემ იცოდა, რომ ბოცმანის სიტყვა და საქმე ერთია.
წითელმურას ბედი გადაწყდა და მან ეს იგრძნო. გარწმუნებთ ბა-
ტონებო, რომ იგრძნო. თქვენ იმწამს გენახათ მისი თვალები — გაბრწყინ-
ებული, კმაყოფილებითა და სიხარულის ცრემლებით სავსე! წითელმურა
კვლავ შევიდა სენაკში და სულგანაბულ სუმიკას გვერდით მიუწვა. სუ-
მიკა ყველაფერს ხედავდა და ყველაფერს ისმენდა, მაგრამ ხმა არ ამოუ-
ლია. არ ცნო საჭიროდ გამოსარჩლებოდა მეგობარს...

ჩვენი მეზღვაურები ხშირად იყრიდნენ თავს კიჩოს გემბანზე და საზ-
ღვაო დომინოს, ნარდის, ჰადრაკის და ძალიან ხშირად ფრენბურთის თა-
მამს აჩაღებდნენ. სუმიკა და წითელმურა ყოველთვის თან ახლდნენ მეზ-
ღვაურებს და ჩუმად თვალს ადევნებდნენ ასპარეზობას. ისინი განსაკუთ-
რებულ სიამოვნებას გრძნობდნენ, როცა მეზღვაურები ფრენბურთს თა-
მამობდნენ. სუმიკა და წითელმურა ფრენბურთის ყველაზე თავგამოდე-
ბულ გულშემმატკივრებად იყვნენ აღიარებული. ისინი უკვე მერამდენე-
ჯერ ტკებოდნენ ამ თამაშით, მაგრამ არ იქნა და ვერ გაიგეს ერთი რამ:
რატომ არ ვარდება ბურთი ზღვაში? წითელმურა არაერთგზის წამომხტა-
რა და გამოსდევნებია ბურთს, როცა იგი წითელმურას ფიქრით ზღვაში
უნდა ჩავარებულიყო, მაგრამ რომელიღაც უჩინარი ძალა კვლავ მოედ-
ნებ აბრუნებდა მას. ერთჯერ წითელმურა ბურთის მაგიერ კინალამ თვა-
თონ გადაეშვა ზღვაში, მაგრამ დროულად შეიკავა თავი...

მეზღვაურები წრეს შეკრავდნენ ხანდახან. შუაგულ მოედანზე კი
სუმიკა და წითელმურა ისეთ კრენდლებს აკეთებდნენ, რომ მათი ოინ-
ბაზობის ენით გადმოცემა შეუძლებლად მიმაჩნია. ეს საკუთარი თვალთ-
უნდა ნახოს კაცმა. ისინი ისეთ ნომრებს ასრულებდნენ, რომ მსგავს რა-

მეს მსოფლიოს ვერც ერთ ცირკში ვერ ნახავთ! სახელგანთქმულ ღერო-
ესაც კი შეშურდებოდა. არა გჯერათ? მაშ მოთმინება იქონიეთ: სუმიკა
უკანა თათებზე დგება, ტანს აჭიმავს, წინა თათებს მაღლა ასწევს, წრეს
შემოივლის, მერე ცენტრში გადის და იქ სარივით დაერჭობა. ამ დროს
წითელმურა რამდენიმე მეტრიდან გამოქანდება, ახტება და უკანა თათე-
ბით სუმიკას წინა თათებზე დგება. ორივე ერთ ფიგურად ქცეული, გე-
რტიკალურად აღიმართება და მერე კაბადონს მიაშურებს. წითელმურა
კაბადონის ღერძს წინა თათებით ჩაეჭიდება, სუმიკასთან ერთად სამჯერ
აკეთებს ბრუნს და ორივენი ერთდროულად დაეშვებიან გემბანზე. სუმიკა
და წითელმურა მეზღვაურებს თავს უხრიან და წინა თათებით „ტამს უკ-
რავენ“. ეს ჯამბაზური ტრიუკი ყველას დიდად მოსწონდა. სუმიკა და წი-
თელმურა თითქმის გრძნობდნენ ჩვენს სუსტ მხარეს და ყოველთვის დი-
დი მონდომებით ასრულებდნენ ამ ნომერს. სამაგიეროდ: მეზღვაურების
მქუხარე ტაში დიდხანს გაისმოდა, მზარეული ზინა კი ყელის ჩასაკოკლო-
ზინებელ ნამცხვრებს მიაართმევდა ორივე მუშაითს.

რეისი მზიარულად და ჩქარა მიდიოდა. მეცამეტე დღეს ჰავრი გამო-
ჩნდა. მხოლოდ ღამით შეგვიყვანეს ნავსადგურში. იემის ამოტვირთვის
შევეუდეთ. მალე გათენდა და ჩვენც ქალაქში გავედით.

უნდა გენახათ, როგორი მიხრა-მოხრითა და გრაციით მისეირნობდნენ
სუმიკა და წითელმურა! მეზღვაურები მათ ეპატიყდებოდნენ: ერთად წა-
ვიდეთო, მაგრამ ვერ მოგართვით! სუმიკას და წითელმურას საკუთარი
გეგმა და საგანგებო პირადი მოტივები ჰქონდათ.

დღე მიიწურა. ჩვენ ყველანი უკლებლივ დავბრუნდით გემზე.

ღამე გავიდა. ოთხფეხა მეგობრები ჯერ კიდევ არ ჩანდნენ.

— მალე გავდივართ. სუმიკა და წითელმურა არ მოსულან? — ერ-
თიმეორეს ეკითხებოდნენ მეზღვაურები და რაც მეტი დრო გადიოდა,
მით უფრო ლელავდნენ, მაგრამ მოლოდინს მალე მოეღო ბოლო. სუმიკამ
ახლაც გაამართლა თავისი პრინციპი: იგი დროზე გამოცხადდა გემზე.
სუმიკას ბევრჯერ უსეირნია უცხო ქვეყნების ქალაქებში, მაგრამ პავრი-
დან დაბრუნებულს ემჩნეოდა, რომ ამჯერად ბრწყინვალედ გაატარა დრო.
მას სრულიად არ ეტყობოდა დაღლა. სუმიკამ წამში შემოირბინა გემი და,
როცა დარწმუნდა, წითელმურა ჯერ კიდევ არ მოსულაო, იგი, როგორც
ყოველთვის ასეთ შემთხვევაში, ფოკ-ანძის სათვალთვალო ბაქანზე აცო-
ცდა და იქ დარჩა დარჯად.

კაპიტანს მოახსენეს: სუმიკა მობრძანდა, მაგრამ წითელმურას აგვი-
ანდებო.

წითელმურას საქციელმა ამჯერად კაპიტანიც ააღელვა: „არა, წი-
თელმურას აქ დარჩენა შეუძლებელია. მარტოკა, უცხო მიწაზე, უცხო ხა-
ლხის ამარა! არა, ახლაც უნდა გავგზავნოთ რამდენიმე მეზღვაური ნაპი-

რზე. შეიძლება სადმე ახლოს ყურყუტებს და გემისკენ ვერ მოუნახავს
გზა. უნდა მივეშველოთ!“, ასე ფიქრობდა კაპიტანი.

— ჩიფ, ბიჭები აფრინე ნაპირზე! დაუყოვნებლივ! კიდევ გვაქვს
დრო. ჩქარა! — უბრძანა კაპიტანმა უფროს თანამემწეს.

იმწამსვე სამი მოხალისე გავარდა საძებრად.

გემის ამოტვირთვა მთავრდებოდა.

წითელმურა არ ჩანდა და არა.

მეზღვაურები დაბრუნდნენ. ნავსადგურის შემოგარენი მოვიარეთ,
მაგრამ წითელმურას კვალს ვერ წავაწყდით, უპატაკეს კაპიტანს.

გემი დაცარიელდა. უცვვე რამდენიმე ბუქსირი მოადგა ტანკერს. ლო-
ცმანი ამოვიდა. დრო არ ითქმენდა, მაგრამ კაპიტანმა კიდევ სცადა გასვლა
დაეყოვნებინა. ლოცმანი კაიუტაში შეიპატიჟა. შავი ყავა და ბორჯომის
წყალი ჩამოუსხა. ახლა თითქოს უფრო ჩქარა გადიოდა დრო, წითელმუ-
რა კი არ ჩანდა. ლოცმანმა ერიტაონის ფირმის ძველებური საათი ამო-
გორა უბის ჯიბიდან და ციფერბლატს რომ დახედა, მარჯვენა წარბი
აეჭიმა.

— ე-ე, კეპტინ, გვაგვიანდება, — თქვა ლოცმანმა.

— ჰო, მისტერ პაილოტ, წავიდეთ! — უპასუხა კაპიტანმა ლოცმანს
და სწორედ იმწუთას დაახლოებით ორი კაბელტოვის მანძილზე წითელ-
მურა გამოჩნდა. იგი საოცრად ღამაში კოპწია ძაღლის გვერდით მოსეი-
რნობდა. თასმაზე მიბმული ეს პატარა კუდაბზეკილი ფინია თავისი ქალ-
ბატონის კვალდაკვალ მიცუნცულებდა. ეს იყო რომანტიკული სულით
გამსჭვალული უბადლო სურათი. წითელმურას გამოჩენამ მეზღვაურები
ააფორიქა. უცებ მოითათბირეს და შიკრიკი აფრინეს კაპიტანთან, —
— წითელმურას ყურადღება გვინდა მივიქციოთ და ნება მოგვეცით გე-
მის საყვირი ავაგუგუნოთ.

კაპიტანმა ფუშფუშა უღვაშებში ჩაიცინა და თავის დაქნევით ანიშნა,
უსიგნალებო.

ტანკერი აგუგუნდა. წითელმურა მყისვე შეჩერდა, თავი მაღლა ას-
წია, ყურები აწურა, სწრაფად მოტრიალდა ჩვენკენ, მერე იქით, ქალბა-
ტონთან მიმავალ კუდაბზეკას გააყოლა თვალი. კიდევ ერთხანს აქეთ-იქით
აბრუნა თავი და გაიქცა. მორიგე მატროსმა კიდევ ერთხელ ააგუგუნა სა-
ყვირი. წითელმურა კვლავ შეეყოვნდა წამით, მაგრამ მხოლოდ წამით და
თვალს მიეფარა. ფრანგმა ცუგამ წითელმურა საბოლოოდ მონუსხა...

მთელი ამ ხნის განმავლობაში სათვალთვალო ბაქანზე მწოლარე
სუმიკა ადგილზე ტოკავდა, მაგრამ არა მაშინ, როცა ტანკერი გუგუნებდა,
არამედ მაშინ, როცა წითელმურა ადგილიდან მოსწყდებოდა და თავის
ახალ ნაცნობს გამოედევნებოდა...

ჩვენ ზღვაში გავედით. წითელმურა ჰავრში დარჩა. სუმიკამ მოიწყი-
ნა, რეზიკოც ძლიერ განიცდიდა წითელმურას ღალატს. ყველას რაღაცა

დაგვაცლდა ერთბაშად. ამას ისიც დაემატა, რომ ბისკაის ყურე საშინელი შტორმით შეგვხვდა.

მას შემდეგ დაახლოებით სამმა თვემ განვლო. ტანკერი ბათუმის ნავსადგურში შედიოდა და მეხუთე ნავმისადგომისკენ მიიწეოდა ნელი სვლით. მოულოდნელად ბოცმან ტერ-აზარიანის ხმა გაისმა სანავიგაციო ხიდურზე:

— ბიჭებო! ნავმისადგომზე გაიხედეთ! წითელმურა დაბრუნებულა!

წითელმურა დაბრუნებულაო, ამ ახალმა ამბავმა მყისვე შემოიბრინა ტანკერის ყოველი კუთხე. მეზღვაურები გემბანზე გამოცვივდნენ. წითელმურას თავი ჩაექინდრა, ყურები ჩამოეყარა და ხმაჩამყნდილი იჯდა ნაპირზე.

— წითელმურავ, თავი მაღლა ასწი! — გადასძახა ბოცმანმა წინაერდოდან, მაგრამ ძალი არც კი განძრეულა...

წითელმურა თითქოს დამნაშავედ გრძნობდა თავს.

ტანკერი ნავმისადგომს მიაღდა თუ არა, ყველაზე ადრე სუმიკამ ჩაირბინა ტრაპი და პირველი მიესალმა მეგობარს.

შენ, რომელიც დაიბადები

ასი წლის შემდეგ

შენ, რომელიც დაიბადები ასი წლის შემდეგ
და გერქმევა ჩემი სახელი,
ჩემი შეილის,
ჩემი მეგობრის,
და ჩემს სანადვლოს შენაც ინადვლებ,
მოგესურვება გაატარო ზაფხული მარსზე
ან ვენერაზე
და იხილო ყველა სიმაღლე.

არ გაგაოცებს,
როგორა ჰგავს ერთი მეორეს
ყველა პლანეტის გაზაფხულის ყველა ფურცელ
და დააფასებ საუკუნეებს,
რომელმაც შენში გადმოიწერა
მშობლის გული,
ნიჭი შრომის,
სიყვარულის — ასე უცვლელი.

შენაც ჩემსავით გეყვარება,
ჩემსავით იგრძნობ,
სხვაგვარ კი არა.

მაგრამ გაგიჩენს საუკუნე ახალ სიხარულს,
ახალ სურვილებს,
ახალ იარაღს.

გეცოტავება მიღწეული,
მოგესურვება:

მზე დედამიწას დააფინო შენი ხელებით,
მოგესურვება,
მაგრამ დედას,
სატრფოს,
პირმშოს
შენაც ჩემებრ მოეფერები!

მიხეილ გოჩიძე

სოფელმა მთა დაიკარგო

არც თუ ისე დიდი ხნის წინათ, წყალუხვი ჭოროხი ძალას რომ მოიკრებდა და ხეობას თავს დააღწევდა, კახაბრის ველზე ისეთი ძალით შეიჭრებოდა, ყველაფერს ანადგურებდა, ნაყოფიერ ადგილებს ქვადორლით ავსებდა ან ჭაობად აქცევდა. გლეხკაცს ილაჯი გაწყვეტილი ჰქონდა შეუპოვარ სტიქიასთან ბრძოლაში, მაგრამ ვერაფერს აკლებდა. უთანაბრო ბრძოლაში ადამიანი იძულებული იყო უკან დაეხია. ასე გრძელდებოდა საუკუნეების განმავლობაში.

ადამიანებს ძალა ახალმა ტექნიკამ შემატა. იქ, სადაც ჭოროხი ხეობას თავს აღწევს და გაივაცებს, მოვიდნენ მუშები, მოიყვანეს მძლავრა მანქანები და ნაბიჯ-ნაბიჯ რკინაბეტონის კედელი აღმართეს. ასე თანდათან მდინარე რკინის სალტებში მოაქციეს. აღარ იყო ახალი წარღვნისა და უბედურების საფრთხე, ამოისუნთქა მიწამაც, ადამიანმაც. ასეულობით ჰექტარი ნაყოფიერი მიწა ასე გამოსტაცეს თავაწყვეტილ მდინარეს.

ვინც გაიხარჯა, იმან გაიხარაო, უთქვამს ქართველ კაცს. გლეხკაცობა კოლექტიურად შეესია ველებს და გარემო ედემის ბაღს დაამსგავსა. წინათ ჭოროხის შიშით კახაბრის ველიდან თუ გარბოდნენ, ახლა პირიქით, მაღალმთიანი რაიონებიდან ლაშქარივით მოაწყდნენ და ყველა უბანში ახალმოსახლეობა გაჩაღდა. მიწამაც გაიხარა და ადამიანმაც. გარჯას ბარაქა მოჰყვა. აივსო სოფლის ბეღელი, დედის კალთა და მამის საფულე.

კახაბრის ველზე სოფელი ხელვაჩაური შემდგომში ისე გამრავლდა, დაუსახლებელსა და აუთვისებელს მტკაველ მიწას ვერ ნახავდით. ცხოვრება კი მოითხოვდა მეტ სიუხვეს, მოსავლიანობის გაზრდას, ახალი ფართობების ათვისებას. რა უნდა ექნათ? სოფელს ერთი მხრიდან ჭოროხი აქტავდა, აღმოსავლეთით მთა არფაზონი ჩასდგომოდა და გასაქანს არ აძლევდა, ჩრდილოეთით მეჯინისწყლის კოლმეურნეობა ესაზღვრებოდა.

სოფლის ბედზე ისევ სოფლის თავკაცებს უნდა ეფიქრათ. სწორედ იმხანად ხელგაჩაურის რაიონმა ითავა ციტრუსებისა და ჩაის პლანტაციებში მთლიანად მოესპოთ მეჩხერიანობა. რაიონის პარტიული აქტივის გადაწყვეტილების საფუძველზე სოფელში შეიქმნა მეჩხერიანობის სალიკვიდაციო შტაბი. კომისიამ შეისწავლა არსებული მდგომარეობა და გამოირკვა, რომ პლანტაციების მეჩხერიანობა ექვს პროცენტს აღემატებოდა. ეს იმას ნიშნავდა, რომ მეჩხერიანობის ლიკვიდაციით კოლმეურნეობას ათეულობით ჰქვტარი ციტრუსი და ჩაი შეემატებოდა.

— ეს მთელი სიმდიდრეა, — სიხარულით წამოიძახა კოლმეურნეობის თავმჯდომარემ თამაზ გეგიძემ, მაგრამ უმაღლვე მოავგონდა, რომ მეჩხერიანობის წინააღმდეგ ბრძოლა ყოველთვის როდი იძლეოდა შედეგს. ასეთ თაოსნობას ხან პარტიის რაიკომი იჩენდა, ხან კომკავშირი, კოლმეურნეებიც აუბამდნენ მხარს, მაგრამ საქმე ბოლომდე არასდროს მიუყვანიათ: ათასობით ახალდარგული ნერგი მრავალწლიან პლანტაციებში ეკალბარდით იხრჩობოდა ან გვალვებით იღუპებოდა. ასე იყო თუ ისე, გაწეული შრომა წყალში უცვიოდა.

ნუთუ ამჟამადაც ასე მოხდება?

კოლმეურნეობის თავმჯდომარე საგონებელს მიეცა. მას გაგონილი ჰქონდა, რომ ჩაისუბნის კოლმეურნეობამ შარშან მოსპო მეჩხერიანობა. გამოცდილების გაზიარება ცოტას როდი ნიშნავს. თამაზ გეგიძე უმაღლვე ჩაისუბანში უფროს და გამოცდილ კოლეგასთან მამია აბაშიძესთან გაჩნდა.

— ჩემო ძმაო, — უთხრა მამიამ, — ხალხური სიბრძნე ხომ გაგიგონია, რასაც დასთეს, იმას მოიმკიო. შენც ასე თუ მოიქცევი, გარჯა უქმად არ ჩაგივლდს.

თამაზი მიხვდა, რომ მამია ქარაგმებით ელაპარაკებოდა, რაღაც „საიდუმლო“ ჰქონდა გასამხელი, მაგრამ თუ რა, ვერ ჩაწვდომოდა.

— ოღონდ ხალხი დააინტერესე, შრომა კარგად აღუნაზღაურე და თუ გინდა მთას გადადგამენ, — მამიამ „საიდუმლოებას“ თანდათან ახლა ფარდა. — ჩვენს კოლმეურნეობაში მატერიალური წახალისების წესპა ყველაფერი გადაწყვიტა. თითოეულ გახარებულ ჩაის ბუჩქზე სამ კაპიკს ვუხდით, ხოლო ციტრუსების გაშენებაზე, — დახარჯული თანხის ოც პროცენტს. ეს საკმაოდ დიდი თანხაა, მაგრამ ნუ შეშინდები, სამიოდე წელიწადში სამმაგად ამოიღებ. ერთს კიდევ გირჩევ: ჩაის ბუჩქების შესასყიდად კარდაკარ ნუ დაიწყებ ხეტიალს, სანერგეებში ძვირად ყიდიან. საკუთარი რეზერვი გამოიყენე, პლანტაციებში მილიონობით თვითნაბადი ნერგია, მას ის უპირატესობა აქვს, რომ უფასოა, ადგილობრივ ნიადაგს შეგუებულია და აკლიმატიზაცია აღარ დასჭირდება.

თამაზი ჩაისუბნიდან ისე გახარებული წავიდა, თითქოს ოქროს საბადო აღმოეჩინოს.

სოფელში დაბრუნებულს ერთი სინარული კიდეც დახვდა. კოლმეურნეობის კანტორის ეზოში შენიშნა, რომ რაიონის სოფლის მეურნეობის სამმართველოს მთავარი აგრონომი გურამ ცინცაძე კოლმეურნეობის მთავარ აგრონომს დ. ბარამიძეს რაღაცას გაცხარებით უმტკიცებდა. ცინცაძეს რეზინის ჩექმები ეცვა და სანადირო თოფი მხარზე გადაეკიდა.

თავმჯდომარე მათ მიუახლოვდა.

— რას იტყვი, თამაზ, მთის დაპყრობა რომ დაგვჭირდეს, შესძლებ?
— შეხვედრისთანავე ჰკითხა ცინცაძემ.

თავმჯდომარემ მხრები აიჩეხა.

— მიზანი იყო და...

— მიზანი ორმოცდაათი ჰექტარი საპლანტაციო ფართობი და ათასობით კუბამეტრი შეშა.

— რომელია ასეთი გულუხვი მთა?

— არფაზონი, — ცინცაძემ აღმოსავლეთით წამოჭიმულ მთას აპყრდა, — იქიდან მოვდივარ, თხემი ისეთი სწორია, ფეხბურთის მოედნები გაიმართება. ნიადაგს არ იტყვი? ნაკელივით შავი და მსუყუა. სიძნელეები გზის გაყვანაზე შეგვხვდება, დანარჩენი...

— ახლანდელი ტექნიკისათვის გზის გაყვანა რა სათქმელია, მთავარია მიწა ვარგოდეს. არც ტყის მოძირკვა გავგიძნელდება.

ბევრი არ უფიქრიათ, მეორე დღეს განთიადზევე არფაზონის აღმართს შეუდგნენ.

ხელვაჩაურელებმა ერთდროულად ასე დაიწყეს ორი დიდი ბრძოლისათვის მზადება: პლანტაციებში მეჩხერიანობის მოსასპობად და არფაზონის მთის დასაპყრობად.

ძალა ერთობაშიაო, ტყუილად როდი უთქვამთ. დიდი თუ პატარა, კაცი თუ ქალი დაირაზმნენ საბრძოლველად. დაიწყეს ძველი პლანტაციების დატერასება და ნიადაგის მომზადება. ვაჟკაცები ტრაქტორებს მიჰყვნენ და არფაზონის ჩაკიდებულ ფერდობებს შეუტიეს. ეს ხდებოდა იანვარ-თებერვალში. თბილი ამინდები იმის საშუალებას იძლეოდა, რომ ხალხი ყოველდღე გამოსულიყო დაძახილზე.

მიიწურა გაზაფხულიცა და ზაფხულიც.

იმ დღეს რაიკომის მდივნებთან სულიყო ინაიშვილთან და ირაკლი შერვაშიძესთან ერთად მძლავრი ყველგანმავალით არფაზონის აღმართს შევეუდექით.

არფაზონის ქვემო კალთაზე ა. ვერძაძის ბრიგადის ჩაის პლანტაციაში შევჩერდით. აქვე ვნახეთ კოლმეურნეობის თავმჯდომარე გეგიძე. მთელი რაიონი თავდადებით იბრძოდა, წლიური გეგმა-ვალდებულება ვა-

დამდე შეესრულებია, საქმე უკანასკნელ ტონებზე იყო მისული. ჩქარობდა
დნენ, ქვეყნისათვის ეპატაკათ ვალდებულების შესრულება.

რაიკომის მდივანი ჩაის კრფის მდგომარეობას გაეცნო. თავმჯდომარე-
რემ ჩემთვის რომ მოიცალა, ვკითხე, გაზაფხულზე მეჩხერიანობის სალი-
კვიდაციოდ რა გააკეთეს.

— ციტრუსების გამორგვა მთლიანად დაამთავრეს, ნორჩ ნერგებს
შვილივით ევლებოდნენ, რწყავდნენ და ჩრდილებს უყებოდნენ, ორ-
მოცი ათასი გრძივი მეტრი ჩაის პლანტაციებში გამოვრგით, ყველა ნაკვე-
თი გავამრთელეთ და გავაკულტურეთ, — გვითხრა თავმჯდომარემ.

პირველად მოვისმინე ეს ორი სიტყვა — ნაკვეთის „გამრთელება“
და „გაკულტურება“. ორივე რა ზუსტად გამოხატავს აზრსა და შინაარსს.
ირგვლივ მიმოვიხედე, განაპირა ეკალბარდიანი ადგილი დაუშუშავებიათ
და პლანტაციად გადაუქცევიათ. საითაც არ გაიხედავთ, ყველგან მოჩანს
ასეთი ახალდამუშვებული პატარა ნაკვეთები. ჩხირებით დალიანდაგებულ
რიგებში ხარბად წამოზრდილა ნორჩი ბუჩქები. მათს ჯანსაღ მუქ ფო-
თოლს ნათლად ეტყობა, რომ ნიადაგს შესანიშნავად შეგუებიან.

— ხელვაჩაურის კოლმეურნეობაზე ადრე კარგს ვერაფერს გაიგო-
ნებდით, — მითხრა რაიკომის მდივანმა, — ჩამორჩებოდნენ მიწათმოქ-
მელებასა და მეცხოველეობაში. თავმჯდომარეები იცვლებოდნენ, საქმე
წინ არ მიდიოდა. დაბალი იყო გამოძუშავენა და ანაზღაურება. ბევრს
თვალი გარესაქმეზე და შორეული ბაზრისაკენ ეჭირა. ახლა ხელვაჩაუ-
რის რაიონის მშრომელებზე საყვედურს ვერ იტყვით, ისეთი მთა დაიმორ-
ჩილეს, სადაც წინათ სანადიროდ ასვლა უძნელდებოდა.

ყველგანმავალი ხვნეშით აჰყვა აღმართს, გზის გასაყვანად ბევრგან
კლდისათვის შეუწგრევიათ მკერდი, ბევრგან ფერდობი ჩამოუკვეთიათ.

რაც უფრო მაღლა მივიწევთ, თვალსაწიერზე ქვეყანა უფრო ფარ-
თოვდება და ფრთებსა შლის.

— ამ მკვეთრ დაქანებაზე საუკუნოვანი ცხემლები როგორ ამოძირ-
კვს! — გამიკვირდა.

— ეს ტრაქტორისტ დოლიძის მოხერხების შედეგია, — გვითხრა
თავმჯდომარემ, — ფოლადის ტროსებით ტრაქტორს ტრაქტორზე აბამ-
დნენ და ისეთი მოხერხებით თხრიდნენ ძირიანად, რომ ერთ შეხედვად
ღირდა.

თხემზე ავედი. ა. ვერძაძის, ე. ესეხიძის, ი. შაქარაძის ბრიგადების
მშრომელები ნაკვეთებში ტრიალებდნენ და ახალ გაშენებულ პლანტა-
ციებს სარეველებისაგან ასუფთავებდნენ.

მოხუცი კოლმეურნე მოგვიახლოვდა და ბუბუნა ხმით გვითხრა:
— კოლექტივიზაციის პირველი წლების შემდეგ ასეთი ძალით მიწას

არ შევბამივართ. გავიტანჯეთ. მაგრამ აი შედეგიც. ხელისგულივით სწორ
თხემსა და გაკულტურებულ ფერდობებს გადაავლო თვალი.

გაქცეული
ზღვრი

არფაზონის მთის თხემიდან დიდებული სურათი იშლებოდა, აბიბი-
ნებული, ამწვანებული, წალკოტად ქცეული ერგეს, მახოს, თხილნარის,
ჭარნალის, კახაბრის ველის, ახალშენის სუბტროპიკული ბაღები და პლა-
ნტაციები. მთაში, ეტყობა, ავდარია. აზავთებულ, ამღვრეულ ჭოროხს
ზღვისთვისაც შეუცვლია ფერი.

თვალი ზღვას გავაყოლე, შემდეგ ჩრდილოეთს. შორს, თვალსაწიერ-
ზე მოჩანდა მზით ოქროსფრად აელვარებული, თოვლიანი კავკასიონი.

ვიდექით და თვალს ვერ ვაშორებდით ჯადოსნური ფუნჯით მოხა-
ტულ სივრცეს.

მსახრობენ მეზღვაურები და მხარლები

ამ ათი წლის წინათ შეიქმნა საქართველოს საზღვაო სანაოსნო. სულ მოკლე დროში ჩვენი რესპუბლიკა იქცა საზღვაოსნო სახელმწიფოდ. ახლა ბევრი გემი, რომელსაც აქვს საპორტო მიწერა — ბათუმი, სერავს მსოფლიოს ზღვებსა და ოკეანეებს.

გამრავლდა და გაიზარდა ქართველ მეზღვაურთა ოჯახი. მეზღვაურთა ცხოვრება ხომ თავისთავად ნიშნავს უძილო ღამეებს, შეუპოვარ ბრძოლას მძინევარე სტიქიასთან, დიდ რისკსა და დაცხულ დღეებს. სამწუხაროდ, მოხდა ისე, რომ ქართულ მწერლობას თითქმის უყურადღებოდ დარჩა ჩვენი მეზღვაურების ზიანთა და როდნატიკით საცხე ცხოვრება. დროა ვიზრუნოთ ამ ხარვეზის გამოსასწორებლად.

ამ მიზანს ისახავდა ყურნალ „ჭოროხის“ რედაქცია, როცა გადაწყვიტა მოეწყო საქართველოს საზღვაო სანაოსნოს მუშაკებისა და ქართველი მწერლების შეხვედრა.

მაშ ასე, ვიწყებთ გულახდილ საუბარს.

პ. ნაპაშვიძე (საქართველოს საზღვაო სანაოსნოს პარტიული კომიტეტის მდივანი): სიმართლე გითხრათ, ჩვენ კარგა ხანია ველოდით თქვენს მოსვლას. გარწმუნებთ, რომ ყველაფერი, რაც გააქეთეს ქართველმა მეზღვაურებმა, და კიდევ რის გაქეთებასაც აპირებენ მეთათე სუთწოდში, უეჭველად იმსახურებს თქვენს ყურადღებას. შეიძლება დავიმოწმოთ თუნდაც ანდრო ლომიძის, ფრიდონ ხალვაშისა და როდამ ჩაჩანიძის წიგნები, რომლებიც ჩვენი მეზღვაურების ცხოვრებას ასახავს. ისიც უნდამოგახსენოთ, რომ ფრიდონ ხალვაში და როდამ ჩაჩანიძე, უფრო ძალუმაღ რომ ეგრძნოთ ზღვის სუნთქვა, თავად გახდნენ მეზღვაურები და კარგახანს მუშაობდნენ სომალეებზე ჩვენი მატროსების მხარდამხარ. ამან მათ საშუალება მისცა ზღვის თემა თავიანთი შემოქმედების ერთერთ მთავარ სახად ექციათ.

ჩვენ ვფიქრობთ, რომ მწერლები მეზღვაურებთან ვალში არიან. სწორედ ამიტომ გულითა-

დღე გავიზიარეთ ყურნალ „ჭო-
როხის“ რედაქციის თაოსნობა —
შევხვედროდით მწერლებს, გაგ-
ვემართა გულში, საქმიანი საუ-
ბარი. ვიმედოვნებთ, დღევანდე-
ლი შეხვედრა სარგებლობას მო-
უტანს როგორც საზღვაო საწარ-
მოს, ასევე ქართველ მწერლებს.

ახლა კი მინდა სიტყვა მივცე
ყურნალ „ჭოროხის“ რედაქტორს
აკაკი შონიას.

ბ. შონია: საკმაოდ გავრცე-
ლებულია ის აზრი, რომ ქართ-
ველები მეზღვაურნი არასდროს
არ ყოფილან და ხმელეთს არ გა-
შორებიანო, ქვეყნებს შორის სა-
ზღვაოსნო ურთიერთობაში მონა-
წილეობას არ ღებულობდნენო.
იმოწმებენ მრავალსაუკუნოვან
ქართულ მწერლობას: მეზღვაურ-
თა ცხოვრება მას არ აუსახავს
და თვით რუსთაველიც ზღვისა-
დმი გულგრილობას იჩენდაო.

ფრ. ხალვაში (საქართველოს
მწერალთა კავშირის აჭარის გან-
ყოფილების პასუხისმგებელი
მდივანი): რუსთაველზე ამის
თქმა ძნელია, ყოველ შემთხვევა-
ში ეს საკითხი სპეციალურ შეს-
წავლასა და გამოკვლევას მოით-
ხოვს.

ბ. შონია: პირველი, ვინც
ამის თაობაზე ეჭვი გამოთქვა, და
ისიც ძალიან ფრთხილად, იყო
გალაკტიონ ტაბიძე, რომლის
მდიდარ პოეტურ მემკვიდრეო-
ბაში ზღვის თემას საპატიო ად-
გილი უჭირავს. დიდი მგოსანი
ამბობდა, „ვეფხისტყაოსნის“ თი-

თქმის მესამედი ზღვის ასპარეზ-
ზეა გაშლილი და ზღვის მომთა-
ზეა აგებულიო. წიგნში „ოქრო
აჭარის ლაყვარდში“ პოეტმა თა-
ვის ლექსებს ეპიგრაფებად წაუშ-
ძღვარა რუსთაველის ტაემები და
სტროფები, რომლებშიც პოემის
პერსონაჟთა მოქმედების ასპა-
რეზად ზღვაა განფენილი. ზოგი
მათგანი წარმოდგენას გვაძლევს
თამარის ეპოქის საწარმოო ტექ-
ნიკაზე, საწარმოო მეურნეობაზე:
„ნავი იყო, გარს ეფარა სამოსე-
ლი მრავალკეცი“; „სადაცა სად-
გურნი ნავთა სჩენოდეს“ და სხვ.

გალაკტიონისათვის ზღვა იყო
უსაზღვრო არენა, რომელზეც ქა-
რთველ მწერლებს საასპარეზოდ
უხმობდა, ყოველივე ახალს, ყო-
ვლის მძლესა და დიდს ზღვას
უკავშირებდა. ახლა, როცა დიდი
ოქტომბრის სამოცი წლისთავისა-
თვის ვემზადებით, უადგილო არ
იქნება გავიხსენოთ, რომ გალაკ-
ტიონ ტაბიძემ რევოლუციური
პეტროგრადიდან საქართველოში
ზღვით ჩამოიტანა „სიმღერა ქვე-
ყნის გადარჩენისა“; „გემი „და-
ლანდი“ ქართულ პოეზიაში ედა-
რებოდა იმ ხომალდს, რომლის
ეკიპაჟმა ახალი კონტინენტი აღ-
მოაჩინა.

მ. ვარზანიძე (პოეტი, ყურ-
ნალ „ჭოროხის“ პასუხისმგებე-
ლი მდივანი): „გემი „დალანდი“
მართლაც აღმოჩენა იყო, ქარ-
თულ პოეზიაში მან შემოიტანა
ლენინი და ოქტომბერი.

ბ. შონია: ქართველ მწერალ-
თაგან ბევრმა მიიღო დიდი პო-

იტის გამოწვევა, ზღვის თემაზე დაიწერა ლექსები, მთელი ციკლები, მოთხრობები, ნარკვევები შეზღვაურთა ცხოვრებაზე, მათ ვაჟაკობაზე. მაგრამ ეს მეტწილად იყო ნაპირიდან დანახული და არა უშუალოდ განცდილი, როგორც იტყვიან, ზედაპირული, უვნებო.

დღეს აქ გვესწრებიან მწერლები, რომლებიც საქართველოს საზღვაო სანაოსნოს ხომალდებზე მუშაობდნენ. ამას ხაზგასმით ვამბობ იმიტომ, რომ ამ სანაოსნოს არსებობას, მის გასვლას მსოფლიოს მერიდიანებზე დიდი სახელმწიფოებრივი მნიშვნელობა აქვს მთელი რესპუბლიკისთვის, კერძოდ, ქართული მარინისტული ხელოვნების განვითარებისთვის.

ყურნალ „ჭოროხის“ სარედაქციო კოლეგიას დიდი სურვილი აქვს სანაოსნოსთან ერთად გამოაცხადოს კონკურსი საუკეთესო მხატვრულ ნაწარმოებზე, რომელშიც აისახება ჩვენი სახელოვანი მეზღვაურების გმირული შრომა, მათი პატრიოტული და ინტერნაციონალური სულისკვეთება.

ქებას იმსახურებს სანაოსნოს გაზეთი „მორიაკ გრუზი“. მაგრამ ყველა ქართველ მკითხველს არა აქვს შესაძლებლობა ამ გაზეთის მეშვეობით გაეცნოს ჩვენი მეზღვაურების ცხოვრებას. სასურველი იქნება, ერთი გვერდი დაეთმოს ქართულ ენაზე დაწერილ მასალებს. ეს ერთი გვერდი

დიდძალ მკითხველს მიიზიდავს. მის ვაკეთებაში აქტიურ მონაწილეობას მიიღებენ ქართველი მწერლები. ისიც ანგარიშგასაწევია, რომ ამ გზით ხელს შევუწყობთ ქართული ენის საზღვაოსნო ლექსიკის გამდიდრებას. ამის მოთხოვნა შეიძლება მით უმეტეს ახლა, როცა საბჭოთა კავშირის ახალი კონსტიტუციის პროექტში ეგზომ დიდებულად არის ნათქვამი ყოველი ხალხის მშობლიური ენის შემდგომი განვითარების პირობების შესახებ.

უფრო გულდანდობით უნდა ვეძებოთ საქართველოს საზღვაო სანაოსნოს მრავალრიცხოვანი კოლექტივისა და ქართველი მწერლების დაახლოების გზები და საშუალებები. დღევანდელი შეხვედრა ამ მიზანს ემსახურება.

3. ჰანტურია (ბათუმის საზღვაოსნო სასწავლებლის უფროსი); აქ სწორად აღინიშნა, რომ ძალიან ცოტა იწერება მეზღვაურთა ცხოვრებაზე. მწერლები ნაკლებად იცნობენ ზღვას. უნდა დავეხმაროთ მათ, კარგად გაიცნონ მეზღვაურთა ცხოვრება, კარგი იქნება თუ შორეულ რეისებშიც გავუშვებთ.

მე ახლახან დავბრუნდი შორეული რეისიდან. მოვიარე რამდენიმე გემი, ვეძებდი გამომცემლობა „საბჭოთა აჭარის“ მიერ საზღვაოსნო თემებზე დაბეჭდილ წიგნებს. სამარცხვინო ამბავი გვჭირს — ეს წიგნები გემებზე არ მოიპოვება. ვისაც ამის მოგვარება ევალება, უფრო მეტი პა-

სტუდენტებისგან მოვიპოვეთ უნდა მოვიკიდოთ მინდობილ საქმეს.

უნდა გავიხსენო ერთი ძველი ამბავი, იმდროინდელი, როცა საზღვაოსნო სასწავლებლის კურსანტი ვიყავი და არა უფროსი. მაშინ ჩვენთან მუშაობდა ლიტერატურული წრე, რომელსაც მწერლები ხელმძღვანელობდნენ. ისინი ხშირად მოდიოდნენ ჩვენთან, უსვენდნენ კურსანტებს, ესაუბრებოდნენ. სასწავლებელში ხელნაწერი ლიტერატურული ჟურნალი გამოდიოდა და იქ კურსანტები საკუთარ ლექსებსა და მოთხრობებს ვაქვეყნებდით. ეს ტრადიცია რატომღაც შემდეგ დავივიწყეთ. ამასწინათ სასწავლებლის კურსანტებმა — ახალგაზრდა ლიტერატორებმა კვლავ წამოაყენეს ხელნაწერი ჟურნალის გამოშვების იდეა და ჩვენც მხარი დაუჭირეთ. შეიძლება იმაზეც ვიფიქროთ, რომ საზღვაო სანაოსნოში შეიქმნას ლიტერატურული წრე და მას სათავეში ჩაუდგნენ ჩვენი მწერლები.

როგორც ვიცი, შარშან საქართველოს მწერალთა კავშირთან შეიქმნა მართლმადიდებლური მწერალთა სექცია. გაეიდა დრო, სექციის მუშაობის შესახებ კი არაფერი ისმის. აქ ისიც უნდა ვთქვა, რომ შარშან, როცა ჩვენთან იმყოფებოდა ქართველ მწერალთა დიდი ჯგუფი, ბევრ რამეს დაგვხსენებდნენ, მაგრამ ჭერჭერობით არაფერი ისმის. სხომ არ იქნება საჭირო, შევახსენოთ ეს დაპირებანი, ანდა ჩვენი თაოსნობით

მოეწყოს შეხვედრა უფრო დიდი მასშტაბით საქართველოს მწერლებთან, თბილისში.

შ. რუსიშვილი (გემ „ვახილ კიკვიძის“ კაპიტანი): პირველად ვესწრები ასეთ გულთბილ შეხვედრას. ვგრძნობ, შესანიშნავ საქმეს ეყრება საფუძველი. მეზღვაურის ცხოვრება ძალზე რთულია და სიძნელებით სავსე. კარგად რომ ჩაწყდეს მეზღვაურის სულს, საჭიროა დიდხანს იცხოვროს გემზე. ზოგჯერ ხდება ასე — გადაშლილ ჟურნალს ან გაზეთს, ანდა კიდევ ახალ გამოშვებულ წიგნს მეზღვაურთა ცხოვრებაზე, დიდი სიამოვნებით შეუდგები კითხვას; გგონია, მიიღებ იმას, რაც კარგმა მოთხრობამ უნდა მოგცეს, აწყდები კი სულ სხვა რამეს: მეზღვაურის ცხოვრება გამარჯვებულია, დაყვანილია ისეთ უფლურ წვრილმანებამდე, რომლებიც, რასაკვირველია ხდება, ხდება არა მარტო მეზღვაურთა ყოფაში, არამედ ყველგან, სადაც კი ადამიანი დააბოჯებს. მაგრამ სამწუხაროდ მწერლის თვალს ზღვაში მოხვდა ეს და გააზვიადა. ვფიქრობ. ამის მიზეზი მხოლოდ ერთია — ავტორი არ იცნობს მეზღვაურის სულიერ სამყაროს და ხელი მხოლოდ რაღაც „მიწიერსა“ და ნაცნობს შეახო. ამ გზით სიარული არ ვარა. ჩვენ ნამდვილი. ჭეშმარიტი ჩაწარმოებები გვჭირდება.

პ. ქათამაძე (საქართველოს მწერალთა კავშირის აჭარის განყოფილების პარტიული თარგანი-

ზაციის მდივანი): ახალი კონს-
ტიტუციის პროექტმა ახალი ელ-
ფერი, ძალა და ხალხის შემატა
თითოეული ადამიანის შრომას.
ლეონიდ ილიას ძე ბრეჟნევმა პა-
რტიის ცენტრალური კომიტეტის
მაისის პლენუმზე აღნიშნა, რომ
საჭიროა თითოეულმა საბჭოთა
ადამიანმა ნათლად შეიგნოს —
საბოლოო ანგარიშით მისი უფ-
ლების მთავარი გარანტია საშემო-
ბლოს ძლიერება და აყვავებაა.
ამისათვის თითოეული მოქალაქე
პასუხისმგებლობას უნდა გრძნო-
ბდეს საზოგადოების წინაშე, კე-
თილსაზღვისიერად იხდიდეს თა-
ვის ვალს სახელმწიფოს წინაშე,
ხალხის წინაშე.

ამ მხრივ დიდი პასუხისმგებლობა აკისრიათ სანაოსნოს მუშაკებს, რომელთა შრომა, ღირსება იზომება და ფასდება არა მარტო ჩვენში, არამედ ცხრა ზღვას იქითაც, უცხო ცის ქვეშ, უცხო ნაპირებზე, ჩვენთვის უცხო სამყაროში. ყოველივე ეს კარგად აქვთ შეგნებული ჩვენს სახელოვან მფრლავურებს.

ათობათ ტანჯვები გადის ბათუმის პორტიდან უცხოეთში, სხვადასხვა მიმართულებით. შორეულ ოკეანეებსა და ზღვებში ჩვენი გემები დიდ ქვეყნის პატარა ნაწილს წარმოადგენენ, ეს საამაყოცაა და საპასუხისმგებლოც. ჩვენს ბიჭებს ყოველთვის უნდა ახსოვდეთ პოეტის სიტყვები: „სამშობლო დედის ძუძუთი არ გაიცვლება სხვაზედა“. სამწუხაროდ, იმგიათად, მაგრამ აქაიქ მაინც გაი-

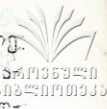
გონებთ ჩვენს მეზღვაურებს.
საყვიელურს. ზოგი მათგანი
ლთვის და ყველგან არ დგას საბ-
ჭოთა მოქალაქის დიდ მოვალეობ-
სიმაღლეზე.

უზრუნავლ „ჭოროხის“ რედაქცი-
ისა და საწარმოო პარტიული ხე-
ლმძღვანელობის თაოსნობით მე-
ზღვაურებისა და მწერლების შე-
ხვედრა უთუოდ სასარგებლოა
და კარგ წაყოფს გამოიღებს.
დღეს ჩვენ ერთმანეთს გულახდი-
ლად უნდა ვუთხრათ, რა გვაწუ-
ხებს, რა გვიხარია, რით ვხვდე-
ბით დიდო ოქტომბრის სოციალი-
სტური რევოლუციის მე-60 წლი-
სთაის.

უნდა ითქვას, რომ ქართველ
ზღვაოსნებზე ჯერ კიდევ არ შექ-
მნილა მაღალმხატვრული ტილო-
ები. ქართველი მწერლები კანტა-
კუნტად აქვეყნებენ ნაწყვეებს,
ლექსებსა და მოთხრობებს. ზოგი
მათგანი დაიწერა უშუალოდ
ზღვაზე შრომის პროცესში, რაც
მასასაომიბელოია.

განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება ასეთ მხატვრულ ნაწარმოებებს, რომლებშიც წინა პლანზე იქნება წამოწეული ჩვენი საზღვაოსნოს ახალგაზრდობის აღზრდის საკითხები, მათი შრომა და მიზანსწრაფვა. ასეთი წიგნები ახალგაზრდობის დიდ სიყვარულს დაიშახუჩრებდა, ჭრსა და ღონიში გამოღვებოდა.

აქ უკვე ითქვა და მე კიდევ
მინდა შედეხო შემოქმედებით
ახალგაზრდობასთან მუშაობის
საკითხს. ამის თაობაზე სკკპ ცე-

ნტრალური კომიტეტის ამასწინანდელმა დადგენილებამ დიდი პრობლემები დააყენა ჩვენს წინაშე. უპირველეს ყოვლისა ნიჭს უნდა მივცეთ გზა ფართო. როცა ვლაპარაკობთ მეზღვაურთა ცხოვრების მხატვრული ასახვის შესახებ, უნდა გვახსოვდეს, რომ თვით მეზღვაურთა შორის არიან ინჟინერი შემოქმედი ახალგაზრდები. საჭიროა მათთან დავამყაროთ კონტაქტი, დავესმაროთ, მივცეთ შემოქმედებითი სტიმული, გავაცნოთ ფართო მკითხველს მათი ნაწარმოებები.

ბ. ჩხაიძე (დრამატურგი, აჭარის თეატრალური საზოგადოების თავმჯდომარე): ჩვენ გვჭირდება მეზღვაურთა გმირული შრომის ამსახველი მეთხრობები და რომანები, ლექსები და პოემები. უნდა შევქმნათ მძაფრი სიუჟეტები, ცხოვრებისეულ კონფლიქტებზე აგებული. სერიოზული კონფლიქტების გარეშე ნაწარმოები ვერ ახლენს სათანადო ეფექტს.

მე ვიცი, თუ რა საინტერესო შრომას ეწევიან მეზღვაურები გაშლილ ზღვებსა და ოკეანეებში. სისტემატურად იზრდება და ძლიერდება სანაოსნოს ფლოტი.

ბ. ჯორჯენაძე (საზღვაო სანაოსნოს მთავარი ინჟინერი): ჩვენი, საბჭოთა კავშირის ფლოტი ახლა ერთ-ერთი უძლიერესია მსოფლიოში. ის თამამად უწევს კონკურენციას ძლიერ საზღვაო სახელმწიფოთა ფლოტებს.

ბ. ჩხაიძე: დიახ, სრული ჭეშ-

მარიტებაა. ფლოტის სიმძლავრე თავისთავად მეზღვაურთა სიმრავლესაც ნიშნავს. ჩვენ მორალური უფლება არა გვაქვს უყურადღებოდ დავტოვოთ მეზღვაურთა ეს მრავალრიცხოვანი კოლექტივი, უნდა ჩავიხედოთ ჩვენს სინდისში და უფრო მეტი ხალხითა და ენერგიით მოვკიდოთ ხელი საზღვაო თემებს. ეს ყველა ქართველი მწერლის ვალია.

ბ. ჯორჯენაძე: ქართველ კაცს ზღვის სიყვარული ძველთაგან მოსდგამდა. ალბათ ამან განაპირობა ის, რომ ბევრი შესანიშნავი ქართველი კაპიტანი დაცურავს საბჭოთა კავშირის სხვადასხვა სანაოსნოში. ეს კადრი რომ არ ყოფილიყო, ჩვენ ძალიან გაგვიჭირდებოდა სანაოსნოს გახსნა ბათუმში. სანაოსნოს გახსნა ეს დიდი მოვლენაა. ჩვენს წინაშე კვლავ და კვლავ დგას მრავალი პრობლემა, რომლებსაც ახლა თანდათანობით ვწყვეტთ. ყველაფერს ვაკეთებთ იმისათვის, რომ თავი არ შევირცხვინოთ და ყოველთვის მოწინავეთა შორის ვიდგეთ. სიამაყით შემიძლია გითხროთ, რომ გეგმას გადაჭარბებით გასრულებით და საერთოდ შრომაში კარგი მაჩვენებლები გვაქვს. ასე რომ, ღირს ქართველმა მწერლებმა ყურადღება მოგვაქციონ. მე კარგად ვიცნობ ქართულ ლიტერატურას, სისტემატურად ვკითხულობ ახალ გამოქვთ წიგნებს და გული მწყდება, რომ მეზღვაურებზე ძალიან ცოტა იწერე-

ბა. გამომცემლობებიც ნაკლებ ყურადღებას გვაქცევენ.

ბ. ჩხაიძე: მართალი ბრძანდებით, ცოტა იბეჭდება მწვლეულებზე. ამ მხრივ გამომცემლობაც ვერ დაიტრახებს.

ბ. ახვლედიანი (გამომცემლობა „საბჭოთა აჭარის“ დირექტორი): ჩვენი გამომცემლობა გვერდზე არ დგას საზღვაო თემებიდან. გამოვეცით ფრიდონ ხალვაშის ლექსების კრებული ზღვის თემაზე, ვოლტერ ჭანტურიას „ბოსეიდონი“, გამოვიდა აგრეთვე ბ. ჩხაიძის მოთხრობები საზღვაო თემაზე, საზღვაო სანაოსნოს აარტიული კომიტეტის მდივნის ჯემალ ნაკაშიძის წიგნი სანაოსნოს ათი წლისთავთან დაკავშირებით. დაიბეჭდა როდამ ჩაჩანიძის რომანის „ლურჯი წიგნი“ პიოველი ნაწილი. მალე იმეორე ნაწილსაც გამოვეცემთ. ვფიქრობთ, მოკლე დროში ამდენი წიგნი არც ისე ცოტაა...

პ. ჯორბენაძე: დიახ, გეტანხებით, არც ისე ცოტაა, მაგრამ თქვენ ჩვენი რესპუბლიკის სხვა გამომცემლობებმაც რომ აგიბან მხარი, საქმე ნამდვილად უკეთ წავა.

მივესალმებით მწერლების მოსვლას ჩვენთან. იწყება საინტერესო და ლამაზი შრომის პირველი ეტაპი. ვფიქრობთ, საქმე წინ წავა.

ზრ. ხალვაში: ქართული მწერლობა ვერ ამყლავნებს მძაფრ ინტერესს ზღვის თემისადმი. ეს

კარგა ხანია ასეა. ამასთან ერთად, ის მცირედი, რაც გაკეთდა, უსაფრთხო საყურადღებოა და მისი მომცემი. ეტყობა ნელ-ნელა ეს თემა თავის საპატიო ადგილს დაიჭერს ჩვენს შემოქმედებაში.

ყოველ მწერალს თავისი ჟანრი და თემატიკა აქვს. იგი ამას შეეჩვია, ამაზე იფიქრა, განეწყო, მოემზადა და, შესაძლოა, მთელი თავისი ლიტერატურული ცხოვრება აი, ამ უკვე არჩეულს, მიუძღვნას. ამიტომ ჩვენ მარინისტული მიმართულების ტალანტები ახალგაზრდა ლიტერატორთა შორის უნდა ვეძებოთ, თვით მეზღვაურთა შორის. ადრე, ბავშვში მშვენიერი საზღვაოსნო სასწავლებელი გვაქვს, აქ ნიჭიერი ქართველი ახალგაზრდობა სწავლობს. მოდი, გავიცნოთ ისინი კარგად, არ შეიძლება მათ შორის არ იყვნენ ლიტერატურით, მწერლურ საქმით გატაცებულნი, მოვეილოთ ასეთებს ხელი, დავიხლოვოთ. წავახალისოთ. მათი მომავალი ცხოვრება და შრომა ზღვასთან ურთიერთობაა. თუ ამ ახალგაზრდებს შორის მორინახება შემოქმედებითი ნიჭით დაჯილდოებული, იგი უპირველეს თემად ზღვას გაიხდის.

ეს რომ გაკეთდეს და, აგრეთვე, თვით მეზღვაურთა შორის მყოფი დამწყები ლიტერატორები წახალისდნენ, კარგი იქნება გაზეთმა „მოზიკა გრუზიამ“ კვარტალში ერთჯერ ან წელიწადში ორჯერ მაინც, გამოაშუვას დამატება — „ლიტერატურული ფუ-

რცელი“ ქართულ ენაზე. აქ ამ ახალგაზრდების, აგრეთვე ჩვენი ცნობილი მწერლების საზღვაო თქმაზე შექმნილი მცირე მოცულობის ნაწარმოებები გამოქვეყნდებოდა.

ამას სერიოზული მიხედვა და საკითხის მაღალეფორიტეტული გადაწყვეტა დასჭირდება.

პროფესიონალ მწერალთა დაინტერესება ზღვით, მათი შემოქმედებით მივლინებაში გაგზავნა, რაღა თქმა უნდა, საჭირო იქნება. ამ მხრივ მისაბალმებელია საქართველოს საზღვაო სახაოსნოს ინიციატივა, როცა იგი იწვევს რამდენიმე მწერალს, დრო და დრო გაყვენ ეკიპაჟებს ზღვაში და იმუშაონ მათთან დროის თუნდაც მცირე მონაკვეთში.

ამასთან ერთად, მე მგონია, ოქტომბრის რევოლუციის მე-60 წლისთავის გამოც, საქართველოს მწერალთა კავშირმა უნდა მიიწვიოს რამდენიმე გამომჩენილი ქართველი კაპიტანი და თვით სახაოსნოს მესვეურები, რათა თბილისში მოეწყოს საქმიანი საუბარი ასეთ თემაზე — „მწერალი და ზღვაოსანი“.

ქართველ მეზღვაურებთან სიახლოვე და მათი მღელვარე, მკაცრი ცხოვრებისა და შრომის ასახვა ჩვენი მწერლობის წმინდა ვალია.

რ. ჩაჩაძე: სულ მალე ჩვენ აღენიშნავთ დიდი ოქტომბრის რევოლუციის მე-60 წლისთავს. საქართველოში დიდი ოქტომბრის მონაპოვრად მე საოკეანო თევზ-

ჭერის სამმართველოსა და საზღვაო სახაოსნოს გახსნაც მიმართავ. საქართველო კვლავ დაბრუნდა საზღვაო სახელმწიფოთა რიგში. ამ ორმა სახაოსნომ დიდი საქმე გააკეთა. ამას რომ ვამბობ, მხედველობაში მართო ეკონომიური მხარე როდი მაქვს, ვგულისხმობ სხვა სიკეთესაც. მაგალითად, საზღვარგარეთ ქართული კულტურის გატანის პროცესის გაძლიერებას, ახალ კონტაქტებს და სხვა მრავალს, რასაც ფლოტი აკეთებს.

ჩვენი დიდებული მწერლობა, შეიძლება ითქვას, კვლავ სუსტად ეხმაურება ამ ახალ საქმეს. მე ვეთანხმები ვოლტერ ჭანტუიას, რომელმაც აღნიშნა საქართველოს მწერალთა კავშირის მარინისტთა სექცია არ აქტიურობსო.

კარგი იქნება თუ საზღვაო სახაოსნოსთან ერთად გამოცხადდება კონკურსი საუკეთესო ლიტერატურულ ნაწარმოებზე. ეს კონკურსი დიდ საქმეს გააკეთებს. ეჭვი არ მეპარება, მასში აქტიურად ჩაებმებიან მწერლები და კარგი საქმეც გაკეთდება.

მხარს ვუჭერ გ. ქათამაძის აზრს, რომ დადგა დრო ბათუმში უმაღლესი საზღვაოსნო სასწავლებლის გახსნისა. მე რამდენიმე წელი გავატარე მეზღვაურებთან. ასე თუ ისე შევისწავლე მათი ცხოვრება და ტყვივლები. ვხედავ თუ რა პრობლემები დგას ფლოტის წინაშე. ვფიქრობ, კადრების პრობლემა ერთ-ერთი რთული და უახლოეს დროში გადასაჭრელია.

თუ ბათუმში უმაღლესი საზღვაო-სნო სასწავლებელი გაიხსნება, ეს დიდად შეუწყობს ხელს კადრების აღზრდას როგორც საზღვაო სანაოსნოს, ისე საოკეანო თევზჭერის სამმართველოსთვის.

აქ ითქვა, რომ მწერლებს მიეცეთ საშუალება ინაოსნო მეზღვაურებთან ერთად, რათა ახლოს გაეცნონ მათ შრომასა და ცხოვრებას. ეს აუცილებელი და საჭირო საქმეა.

მეზღვაურის ცხოვრება ძალზე რთულია. ეს შორიდან ჩანს მარტივად. შორიდან მხოლოდ რომანტიკული სამყარო ჩანს და მეტი არაფერი. გემზე ზიფათისა და ფათერაკის გარდა არის მოწყენილი და ნაღვლიანი დღეები, ნოსტალგია. ყოველივე ამას უძლებს და ებრძვის მეზღვაური. აქედან იწყება მისი ვეჟაცტურა სოლის ჩამოყალიბება. მწერალმა სწორედ ეს სულთერი სამყარო უნდა გახსნას და შეანათოს მეზღვაურის სამყაროში.

ამიტომაცაა საჭირო ახლოს გავიცნოთ მეზღვაურთა ცხოვრება და შემდეგ შევხედოთ კალამი.

ბ. ორაგველიძე (ტანკერ „კიკვიძის“ კაპიტნის პირველი თანამგზავი): თუ კონკურსი გამოცხადდება საინტერესო მხატვრულ ნაწარმოებზე, ამით კარგი საქმე გაკეთდება. ვფიქრობ, საჭიროა კონკურსი გამოცხადდეს ცალკე ჟანრების მიხედვით — პოემა, ლექსი, მოთხრობა, ნოველა. ეს უფრო მეტ ნაწარმოებებსაც მოგ-

ვცემს და კონკურსიც გაცილებით საინტერესო იქნება.

მომწონს იდეა, რომ მეზღვაურებთან ერთად რეისში მწერლებიც გავუშვათ. ეს ორმხრივ სასარგებლოა. ჯერ ერთი, მწერალი შექმნის ახალ ნაწარმოებებს ზღვის თემაზე და, მეორე, იგი გამოაცნობს ლიტერატურულ ცხოვრებას გემზე. მოგვხსენებთ, ხანგრძლივი რეისები ღლის მეზღვაურებს, თუ მათ გვერდით მწერალი იქნება, ეს დიდად შეამსუბუქებს მათ შრომას.

შარშან ჩვენ ვიმოგზაურეთ აზერის რაიონებში, პრობაგანდა გავუწიეთ საზღვაო საქმეს. ახლა ვხედავთ, რომ ჩვენს შრომას ამოღო არ ჩაუვლია, საზღვაო სასწავლებელს ახალი დიდი კონტინგენტი მოაწყდა. საჭიროა გიზრუნოთ კმაყოფილი საზღვაოსნო სასწავლებლის გახსნაზეც.

მინდა კიდევ ერთი რამ აღვნიშნო. ჩემი დაკვირვებით ცალკეულ მეზღვაურებზე წერა კარგია, მაგრამ მეზღვაურთა შრომა უბირველეს ყოვლისა კოლექტიურია, ამდენად მეტი უნდა დაიწეროს მათ კოლექტიურ შრომაზე, კოლექტიურ სულისკვეთებაზე.

პ. ზანტური (სანაოსნოს კომკავშირის კომიტეტის მდივანი): გემების ეკიპაჟის დიდი ნაწილი ახალგაზრდებია. მათ მეტი ყურადღება და დახმარება სჭირდებათ. ვფიქრობ, მწერლების თემად უნდა იქცეს ახალგაზრდა მეზღვაური, მისი ხასიათის ჩამოყალიბება, დიდი ცხოვრების გზაზე გამოსვ-

ლა, სხვათა მხაგალითზე უნდა ვა-
სწავლოთ მხორალური სიმტკიცე
და სიწმინდე. მათი ცხოვრება გა-
ვხადოთ უფრო საინტერესო და
მიმზიდველი. ამასი ჩვენ მწერ-
ლების სიტყვასა და დახმარებას
ველით.

ახლა ვამზადებთ წიგნს ახალგა-
ზრდა მეზღვაურთა თაოსნობაზე
და საქმეებზე. ეს ერთგვარად მა-
თი შრომის მატრიანეც იქნება. მზა-
დდება აგრეთვე საქართველოს
საზღვაო სახანოსნოს მეზღვაურთა
სამკერდე ნიშანი.

საყვედური უნდა ვთქვა იმ რა-
იონების მშრომელთა მისამარ-
თით, რომელთა სახელსაც გემები
ატარებენ. ძველი ტრადიციით
ასეთი რაიონები შეფობას უწე-
ვენ გემებს. მაგრამ ზოგმა დაივი-
წყა ეს კარგი საქმე და თითქმის
არაფერი აღარ კეთდება.

ვფიქრობ ჩვენი გულახდილი
საუბარი სარგებლობას მოგვი-
ტანს.

დ. ზელიძე (საზღვაო სახანოს-
ნოს პარტიული კომიტეტის მდივ-
ნის მოადგილე): მეტად საქმიანი
და საინტერესო შეხვედრა გვაქვს.
კარგი იქნება თუ ასეთი შეხვედ-
რები ხშირად მოეწყობა და მკა-
ფიოდ გამოვეკეთავთ ჩვენს წინა-
დადებებს. ზოგჯერ ბათუმის პო-
რტში ერთდროულად თავს იყრის
რამდენიმე გემი. შეიძლება ასეთი
სახის შეხვედრები ამ გემების
შეიპაყებთან მოვაწყოთ. ეს გაა-
ლამაზებს როგორც თქვენს, ისე
ჩვენს საქმიანობას.

ვფიქრობ, მომწიფდა გამოიცეს

კრებულები: „ქართველი პოეტე-
ბი — ზღვას“ და „ქართველი
მწერლები — ზღვას“.

ქართველმა მწერლებმა უფრო
ნათლად უნდა დაინახონ მეზღვა-
ურები, მათი მამაცური შრომა
და შემართება. ჩვენ თქვენგან
ველით ახალ-ახალ ნაწარმოებებს.
კარგი იქნება რამდენიმე ხნის შე-
მდეგ კვლავ შევხვდეთ ერთმა-
ნეთს და შევაჯამოთ თუ რა გა-
კეთდა, რა ვერ გავაკეთეთ და რის
გაკეთებას ვაპირებთ.

ბ. ახვლედიანი: ურიგო არ
იქნება თუ გემების სახელწოდე-
ბის შერჩევაში მონაწილეობას
მიიღებენ ჩვენი მწერლები.

დ. ზელიძე: ეს არ არის ძნელი
საქმე.

ბ. ახვლედიანი: მითუმეტეს.

ბ. ორაგველიძე: ამასთან სა-
ჭიროა მკაცრად დავიცვათ წესი,
ერთი ტიპის გემებს ერთი სერიუ-
ლი სახელი ერქვას.

ბ. ფილია (ტანკერ „სოსუნის“
კაპიტნის პირველი თანამემწე):
მე დიდი ხანია ვცურავ და ვთან-
მშრომლობ სხვადასხვა ყურნალ-
გაზეთებში. ჩემი ლიტერატურუ-
ლი თემა ზღვა და მეზღვაურებია.
ამით ვარ დატაცებული და ამასვე
ვმუშაობ.

ახლახან გამოვიდა ჩემი წიგნი
მეზღვაურებზე, პირველი ნაწილი,
მეორე წიგნი გაისად გამოვა. გა-
რდა ამისა გამოვეცი ლექსების
კრებული.

სასიამოვნოა, რომ აქ მწერ-
ლებს შევხვდი. მათ ამდენხანს
წიგნებით ვიცნობდი. ახლა პირა-

დადაც გავიცანი, რაც ძლიერ მა-
ხარებს. ეჭვი არ მეპარება, ჩვენი
მწერლებისა და საზღვაო სანაოს-
ნოს მუშაკთა ასეთი ახლო კონ-
ტაქტი კარგ შედეგს გამოიღებს.

მ. პარზანიძე: აქ ერთმა ჩემ-
მა კოლეგამ თქვა, მეზღვაურთა
ცხოვრების ღრმად შესწავლა
მხოლოდ პროზაიკოსებს სჭირდე-
ბათო. ამ აზრს კორექტივი უნდა.
მე ვფიქრობ, პროზაიკოსიც და
პოეტიც კარგად უნდა იცნობდეს
მეზღვაურთა ყოფა-ცხოვრებას,
ზღვის რომანტიკულ სამყაროს.
მხოლოდ ასე შეიძლება დაიწე-
როს კარგი მოთხრობა, მგზნებარე
ლექსი თუ ლირიკული პოემა.

მე ზღვა და მეზღვაურები მიყ-
ვარს. მყავს მეზღვაური მეგობრე-
ბი. ჩემი შვილიც მეზღვაურია.
და ბუნებრივია, დიდიხა ჩემი
ლტოლვა ზღვისადმი, მეზღვაურ-
თა რომანტიკული ყოფისადმი.
შევეცადე დამეწერა ერთი წიგნი
ამ მოტივზე და კიდევ გამოვაქ-
ვეყნე ბევრი ლექსი და ლირიკუ-
ლი პოემა. ამათგან უფრო მიყ-
ვარს ლირიკულ-ჰეროიკული ნაწა-
რმოებები — „კაპიტანი“ და „ჩე-
მი ხომალდი“. დაწერილი მაქვს
ლირიკულ - ჰეროიკული პოემა
„კაპიტანი-მხატვარი“, რომელ-
შიც მოთხრობილია ერთი მეზღ-
ვაურის სიყვარული და გმირობა.
კვლავაც შევქმნი ლექსებს, ლი-
რიკულ პოემებს ზღვის ცხოვრე-
ბიდან... და ვფიქრობ, პროზაუ-
ლი ქმნილებებითაც გამოვეხმაუ-
რო ზღვას და ზღვის ადამიანებს,
ასე გმირულად რომ იტანენ ათას-

გვარ ფათერაკს შორეულ
ფერ გზებზე.

ძაშ, აძხანაგებო, გვეძახის.
ზღვა... და ჩვენ მწერლებმა და
პოეტებმა ამ ხმას მთელი გულით
უნდა მივყვეთ, კიდევ უფრო
ცხოველმყოფელი გავხადოთ ჩვე-
ნი კონტაქტები.

ბ. შახანაშვილი (საზღვაოს-
ნოს გაერთიანებული პროფკავ-
შირების თავმჯდომარე): საზღვაო
სანაოსნომ გაიარა ყმაწვილობის
წლები და ახლა უკვე ვაჟკაცდე-
ბა. ჩვენს ზღვის თემსაზე შექმნილ
წიგნებსაც თუ ასე შევხედავთ,
ისიც წლითწლილობით უფრო საი-
ნტერესო და მიმზიდველი უნდა
ხდებოდეს. სამწუხაროა, რომ სა-
ზღვაო თემსაზე გამოცემული ბევ-
რი წიგნი ვერც აღწევს ყველა გე-
მის ბიბლიოთეკამდე. ამასზე უნდა
ვიზრუნოთ და არცერთმა წიგნმა
უბრალოდ ვერ უნდა ჩაგვიაროს
გვერდზე.

ამხ. ა. შონიამ დააყენა საკით-
ხი საზღვაოსნო ლექსიკონის შექ-
მნის თაობაზე. ამ საქმეს ყველამ
ენერგიულად უნდა მოკიდოს ხე-
ლი, ყველა ღონე უნდა ვიხმაროთ,
რომ მზიდარი ქართული ენა ვი-
თარდებოდეს ზღვაოსნობის დარ-
გშიც.

აქ ლაპარაკი იყო საუკეთესო
მხატვრულ ნაწარმოებებზე: კონ-
კურსის გამოცხადების შესახებ.
ეს კარგი საქმეა და ჩვენ საამი-
სოდ ყველა საშუალება გვაქვს.
ძალიან კარგი იქნება თუ ამ კონ-
კურსს დღევანდელი ჩვენი შეკ-
რების თაოსნის „ჭოროხის“ რე-

დაქცეისთან ერთად მოვაწყობთ. ეს საშუალებას მოგვცემს კონკურსში გამარჯვებული ნაწარმოები გამოვაქვეყნოთ.

ჯ. ნაბაშიძე: ჩვენ დღეს ტყუილად არ დავგვიკარგავს ის რამდენიმე საათი, რომელიც აქ გავატარეთ. ძალიან ბევრ პრობლემაზე ვილაპარაკეთ, რაც დაკავშირებულია ზღვაოსნობასთან და მწერლების იმ ჯგუფთან, რომლებიც ზღვის თემებზე წერენ. ბევრი საინტერესო აზრი გამოითქვა. მე ჩემს მოვალეობად მიმაჩნია. ყველა იმ იდეას, რომლებიც აქ გამოითქვა და საზღვაო სანაოსნოს ეხება, მხარი დავუჭირო და მსგელობა მივცე.

რამდენიმე სიტყვა ჩვენი ფლოტის შესახებ. საქართველოს საზღვაო სანაოსნოს მესვეურებმა ფლოტის შენება რომ დაიწყეს, თითქმის არაფერი გავგაჩნდა. მათ ბევრი წინააღმდეგობის გადალახვა დასჭირდათ, ბევრი რთული დაიდგარა სანამ ქართული ფლოტი ფეხზე დადგებოდა.

დღეს ჩვენი საზღვაო სანაოსნო 47 გემს ითვლის. ეს გემები დაცურავენ ევროპის, ამერიკისა და აფრიკის ქვეყნებში. მიაქვთ და მოაქვთ სხვადასხვა კატეგორიის ტვირთი. ამჟამად ფლოტში 2208 კაცი მუშაობს. ეს საკმაოდ დიდი რიცხვია და მიგვითითებს იმაზე, რომ ჩვენი სანაოსნო სოლიდური ორგანიზაციაა მთელს რესპუბლიკაში.

მომავალში გათვალისწინებულია ჩვენი ფლოტის უფრო გაზარდა. მიმდინარე ხუთწლედის ბოლოს გემთა რაოდენობა 54-ს მიადრწევს. შესაბამისად იაზიზრდება მეზღვაურთა კონტინგენტიც.

დიდი ფინანსური შემოსავალი, რომელსაც საზღვაო სანაოსნო ჩვენს ქვეყანას აძლევს. შორს ნუ წავალთ, გადავხედოთ ქ. ბათუმს, რამდენი ახალი დიდი შენობა ააგო ქალაქში სანაოსნომ, სასტუმრო მეზღვაურებისათვის, მთელი საცხოვრებელი კვარტალები და კიდევ ბევრი სხვა შენობა, რომლებმაც დაამშვენეს ჩვენი ქალაქი.

აქ იყო ლაპარაკი მეზღვაურთა გმირულ შრომაზე, მათ ფათერაკიან, ხიფათით სავსე გზებზე. მე ამას აღარ გავიმეორებ, მაგრამ იმას კი ვიტყვი, რომ ახლა როცა ჩვენი ქართული მწერლობა ნამდვილად ჩადგა რესპუბლიკის შენებისა და ცხოვრების ცენტრში, როცა მათ ნაწარმოებებში მსუყედ გამოჩნდა მუშათა კლასი და მხენელ-მთესველი, არ შეიძლება გვერდი ავუაროთ მეზღვაურებს. მე შესმის, მეზღვაურებზე რომ კარგი ნაწარმოები შექმნა, როგორც იტყვიან, ტონობით ზღვის წყალი უნდა შესვა, კარგად უნდა გაეცნო მათ ყოფას. ჩვენ მზად ვართ ამაში ხელი შევუწყოთ მწერლებს. მათთვის მწვანე ქუჩა ყველგანაა და არც ფლოტია გამოჩაყლისი.

რაც შეეხება კონკურსს საუ-
კეთესო ლიტერატურულ ნაწარ-
მოებზე, ჩვენ თანახმა ვართ მივი-
ღოთ ეს კარგი წინადადება. ამის
საშუალება იქნება. ვფიქრობ,
ქუთნალ „ჭოროხის“ რედაქციას-
თან ერთად მოგვიწევს კონკურ-
სის პირობების შემუშავება.

აქ კიდევ სხვა მრავალი საქმი-
ა წინადადება შემოვიდა. ჩვენ
შევისწავლით ყველა ამ წინადა-
დებას და უყურადღებოდ არც-

ერთს არ დავტოვებთ. ვფიქრობ,
დღეიდან საფუძველი ჩაეყარა
მწერლებისა და მეზღაურების
დიდ მეგობრობას, რაც გარკვე-
ულ ურთიერთვალდებულებებსაც
განაპირობებს. ჩვენ ვთვლით,
რომ ასეთი გულახდილი საუბარი
ხშირად უნდა მოეწყოს. როგორც
აქ ითქვა, თქვენც ეს აზრი გაქვთ,
მაშ ხელს რა გვიშლის? არაფერი.
მოდით ერთად ვაკეთოთ ეს დიდი
საქმე.

კ. შაგელაშვილი.

ფილოლოგიის მეცნიერებათა
დოქტორი, პროფესორი.

ქართული სალიტერატურო ენის ფორმათა უნიფიკაციისათვის

ენის სიწმინდის დაცვა, ნაირ-ნაირ ფორმათა უნიფიკაცია, გამართვებისაკენ მისწრაფება მეტ-ნაკლებად ყოველთვის შეიმჩნეოდა ქართული სალიტერატურო ენის ისტორიის ვრცელ გზაზე. საქართველოს ისტორიიდან ცნობილია ის ფაქტი, რომ ჩვენს ქვეყანას სხვადასხვა დროს მრავალ სახელმწიფოსთან ჰქონდა პოლიტიკური, ეკონომიური და კულტურული ურთიერთობა. ეს გარემოება, ბუნებრივია, იწვევდა ჩვენი ენის ორგანიზმში უცხოური და ახალი სიტყვების შეჭრას. ენაში სხვა ენის ლექსიკის შემოტანისა და დამკვიდრების მიზეზია ე. წ. ენათა კონტაქტი. სწორედ ენათა ურთიერთშეხება იწვევს მათს ურთიერთშერევას; „წმინდა, შეუღვე-

ლი ენა საერთოდ არ არსებობს. არ არსებობს დედამიწის ზურგზე ერთი ენა, რომელსაც მეტ-ნაკლები ოდენობით სხვა ენის სიტყვები არ ჰქონდეს შეთვისებული... წმინდა ენა, ენა მხოლოდ „თავისი“ მარაგით, სხვა ენის მასალისაგან თავისუფალი, არ არსებობს“ (პროფ. ა რ ნ ო ლ დ ჩ ი ქ ო ბ ა ვ ა, ზოგადი ენათმეცნიერება, I, პროპედევტიკული ნაწილი, II შევსებული გამოცემა, თბ., 1939, გვ. 11). სალიტერატურო ენისათვის ისევე საზიანოა გადაჭარბებული პურიზმი, როგორც კარის გაღება და განუკითხავად შემოტანა უცხოური ლექსიკური ერთეულებისა.

ცნობილია, რომ „მოცილე ფორმები ახალ სალიტერატურო ქართულს იმთავითვე დაჰყვა. ამას-

თან, უკანასკნელი სამი-ოთხი ათ-
ეული წლის განმავლობაში ქარ-
თული სალიტერატურო ენის არა-
ჩვეულებრივად ინტენსიური და
ზრდისა და მოსახლეობის უფარ-
თოეს ფენებში მისი სულ უფრო
და უფრო გავრცელების შედე-
გად მრავალი ახალი საცილობელი
ფორმა წარმოშვა“ (ი. ვ. გიგინე-
იშვილი, წინასიტყვაობა.
იხ. ვ. თოფური და ი. ვ.
გიგინეიშვილი. ქართუ-
ლი ენის ორთოგრაფიული ლექ-
სიკონი, ვარლამ თოფურიას რე-
დაქციით, თბ., 1968, გვ. 006).
სწორედ ამის გამო საჭირო გახ-
და ამ საკითხის მოგვარება, მოწე-
სრიგება, გადაჭრა.

საქართველოს სსრ მინისტრთა
საბჭოს ამასწინანდელი დადგენი-
ლება თანამედროვე სალიტერა-
ტურო ენის უნიფიცირებული
ნორმების დანერგვის ღონისძიე-
ბათა შესახებ გვაულებს, კიდევ
უფრო მეტი ენერგიით და მონ-
დომებით ვიბრძოლოთ დედაენის
სიწმინდისათვის; არ დაუშვათ
ენაში ფორმათა სიჭრელე.

მოცილე ფორმები დღესაც
გვხვდება თანამედროვე სალიტე-
რატურო ენაში; მაგ., რომელია
სწორი ვაგონი თუ რონოდა,
პროსპექტი თუ გამზირი, ელსმე-
ნი თუ ტელეფონი, შოფერი თუ
მძღოლი... სწორედ ამათ შესახებ
გვსურს მსჯელობა წინამდებარე
წერილში.

ვაგონი თუ რონოდა?

ქართულ პოეზიაში სიტყვა ვა-
გონი იშვიათად გვხვდება. ჩვენ

მხოლოდ ერთ მაგალითს მოვიყ-
ვანთ:

„ზოგი ვაგონში სცემს დინჯად
ბოლთას,

ზოგი იღვიძებს ძალიან გვიან.
ვიღაც ბრუნდება ბავშვობის თოვლთან
და დედისათვის დიდი მზე მოაქვს“
(ლ. სულაბერიძე).

სამაგიეროდ მისი ხმარება ხში-
რია პროზაში, განსაკუთრებით
პუბლიცისტიკაში; მაგ., „მატარე-
ბელი უკვე მიჰქორდა ქვემოთკენ.
ცოტა ხნის შემდეგ ვაგონში
შემოვიდა კონდუქტორი, რომე-
ლსაც ღამის ფარანი ხელში ეჭი-
რა“ (გ. წერეთელი).

სალიტერატურო ენაში ვა-
გონი დამკვიდრდა საქართვე-
ლოში რკინიგზის გაყვანასთან
დაკავშირებით. სწორედ ამ პე-
რიოდში შემოდის აგრეთვე სარ-
კინიგზო ტერმინები, როგორიცაა:
ორთქლმავალი, მატარებელი, რე-
ლსი, გვირაბი, ვაგზალი, ლოკო-
მოტივი, სადგური, ლიანდაგი და
სხვ. ამათგან მხოლოდ ვაგონს
გამოუჩნდა მოცილე, მაგრამ არა
დამკვიდრებისთანავე, არამედ დი-
დი ოქტომბრის სოციალისტური
რევოლუციის გამარჯვების შემ-
დეგ. ერთხანს ვაგონის ნაცვლად
შემოდებულ იქნა ხელოვნური სი-
ტყვა რონოდა.

ვაგონი წარმოშობით ინგ-
ლისური სიტყვაა, ქართულში და-
მკვიდრდა რუსული ენის მეშვე-
ობით ჯერ კიდევ გასული საუკუნე-
ნის მეორე ნახევარში. ეს სიტყვა
გვხვდება, მაგალითად, გ. წერეთ-
ლის „პირველ ნაბიჯში“, ებ. ნი-

ნოშვილის „ჩვენი ქვეყნის რაინდში“ და სხვ.

ერთხანობას, როცა სალიტერატურო ენის ნორმები ჯერ კიდევ არ იყო მტკიცედ ჩამოყალიბებული, პურისტული ტენდენციების გამო ვაგონის ნაცვლად ენაში შემოვიდა რონოდა.

ვაგონისაგან არის ნაწარმოები ფორმები: ვაგონ-აბანო (რკინიგზის მატარებლის შემადგენლობაში საგანგებო ვაგონი, რომელშიც მოწყობილია აბანო); ვაგონ-ბაქანი (უსახურავო და დაბალკედლებიანი ვაგონი ტვირთის გადასაზიდად); ვაგონ-ეტი (ფრანგული სიტყვაა, ქართულში დამკვიდრდა რუსული ენის მეშვეობით — პატარა, თავ-ღია ვაგონი ტვირთის მიმოსაზიდად მაღაროებში, საწარმოებში...); ვაგონმშენებელი, ვაგონ-რესტორანი (სამგზავრო მატარებლის შემადგენლობაში სპეციალური ვაგონი, რომელშიც მოწყობილია რესტორანი მგზავრებისათვის); ვაგონ-საათი (ვაგონების მიხედვით გაანგარიშებული დროის საათობრივი მონაცვეთი); ვაგონ-საყინულე (სატვირთო მატარებლის შემადგენლობაში სპეციალური ვაგონი, რომელშიც მოწყობილია სახელოსნო გზაში საყინულე ისეთი პროდუქტების შესანახავად, რაც მალე ფუჭდება); ვაგონ-სახელოსნო (მატარებლის შემადგენლობაში სპეციალური ვაგონი, რომელშიც მოწყობილია სახელოსნო გზაში სახელდახელო რემონტისათვის);

ვ ა გ ო ნ - ც ი ს ტ ე რ ნ ი (ვაგონ-ბაქანზე დადგმული ცისტერნის ნავთის, ბენზინის, მაზუთის, წყლისა და მისთ. გადასაზიდად) და სხვ. მაგრამ რონოდისაგან სხვა ფორმები არც კი უწარმოებულიათ. მიუხედავად ამ სიტყვის ხელოვნურობისა, რონოდამ მხატვრულ ლიტერატურაშიც კი ამოყო თავი; მაგ., „რონოდის ფანჯრებში თავგამოყოფილი მგზავრები ღიმილით მიაყოლებდნენ თვალს მიმქროლავ ბავშვებს“ (ნ. ლორთქ.). მაგრამ მას შემდეგ, რაც ქართული ენის ნორმები საბოლოოდ დაიხვეწა, ჩამოყალიბდა, ენის სიწმინდისათვის ბრძოლა სახელმწიფოებრივი მნიშვნელობის საქმედ გადაიქცა, სიტყვა ვაგონი ისევ აღდგა თავის უფლებებში. მიუხედავად ამისა, პრესასა და ფირნიშებზე დღესაც გვხვდება რონოდა-ს ხმარების შემთხვევები. მაგალითად, რკინიგზის ქუთაისის სადგურში ბილეთების წინასწარი გაყიდვის სალაროსთან გაკრულ განცხადებაში ამასწინათ ამოვიკითხე: „29-30-31 აგვისტოს ბილეთები გაყიდულია. გაყიდვაში არის საერთო რონოდის ბილეთები“ (ენა და სტილი განცხადებისა დაცულია, ხაზგასმა ჩვენია — რ. შ.).

ვ. თოფურიას და ივ. გიგინეიშვილის „ქართული ენის ორთოგრაფიული ლექსიკონის“ მიხედვით სალიტერატურო ენაში სახმარებელ ერთადერთ სწორ ფორმად სრულიად სამართლიანად მი-

ჩნეულია ვ ა გ ო ნ ი და ა რ ო -
ნ ო დ ა. ამიტომ ეს ნორმა და-
ცული უნდა იქნეს ყველგან და
ყოველთვის.

პროსპექტი თუ გამზირი?

სალიტერატურო ქართულში
პ რ ო ს პ ე ქ ტ ი ც იხმარება და
გ ა მ ზ ი რ ი ც (ასეა ცოცხალ
მეტყველებაშიც). აქედან პირვე-
ლი დიდი ხნის შემოსულია ჩვენს
ენაში, ხოლო მეორეს რამდენიმე
ათეული წლის ისტორია აქვს. პა-
რველი უცხოური წარმოშობისაა,
ნასესხებია, მეორე კი ქართულია.
ორივე სიტყვა ერთსა და იმავე
ცნებას აღნიშნავს, ამიტომ, ბუ-
ნებრივია, ვიკითხოთ: ორივე უნ-
და დარჩეს ენაში თუ ერთ-ერთზე
ხელი ავიღოთ.

ორიოდე ცნობა ისტორიული
ხასიათისა: ქართულ ენაში
პ რ ო ს პ ე ქ ტ ი მე-19 საუკუ-
ნის მეორე ნახევრიდან გვხვდება.
1867 წლისათვის საქართველოს
დედაქალაქში იყო 108 ქუჩა, 2
პროსპექტი, 14 მოედანი, 22 შე-
სახვევი, 2 აღმართი და ერთი გა-
დასასვლელი (შ. ჩხეტიძე,
ტფილისის ისტორიიდან: ენიშნის
მოამბე, მე-5-6, გვ. 185).

სიტყვა პ რ ო ს პ ე ქ ტ ი ქარ-
თულში რამდენიმე გაგებით იხ-
მარება. ამ შემთხვევაში ჩვენ გვა-
ინტერესებს ის მნიშვნელობა,
რომელიც დაკავშირებულია ქუ-
ჩის ცნებასთან. ამ გაგებით
პ რ ო ს პ ე ქ ტ ი ლათინური წა-
რმოშობის სიტყვაა და ნიშნავს
ქალაქის დიდ, ჩვეულებრივ განი-
ერ და სწორ ქუჩას. შეიძლება

დაბეჯითებით ითქვას, რომ პროსპექტი
სპექტის ჩვენს ენაში დამკვიდრე-
ბა ქალაქების, უპირველეს ყოვ-
ლისა, თბილისის დაწინაურებას-
თან, აღორძინებასთან, განვითა-
რებასთან უნდა იყოს დაკავშირე-
ბული.

თბილისში რევოლუციამდე არ-
სებობდა გოლოვინის პროსპექტი.
რევოლუციის შემდეგ კი, 1918
წელს, ერთ-ერთ მიტინგზე პოეტ
პ. იაშვილის წინადადებით მას
დაერქვა რუსთაველის პროსპექ-
ტი, პროსპექტის მოცილედ ენაში
გაჩნდა ხელოვნურად შეთხზული
სიტყვა გამზირი; ქართული ენის
განმარტებით ლექსიკონში ვკით-
ხულობთ: გ ა მ ზ ი რ ი იგივეა,
რაც პროსპექტი. აქვე მითითებუ-
ლია, რომ ლიტერატურულად უპ-
ირატესია პ რ ო ს პ ე ქ ტ ი (ქა-
რთული ენის განმარტებითი ლექ-
სიკონი, ტ. II, სვეტი 671).

უნდა ითქვას, რომ გამზირი
ზუსტად ვერ გადმოსცემს იმ ში-
ნაარსს, რომელიც პ რ ო ს პ ე ქ-
ტის ცნებასთანაა დაკავშირე-
ბული. სიტყვა გ ა მ ზ ი რ ი, რო-
მელიც სემანტიკურად მ ზ ე რ ა-
ს თ ა ნ არის დაკავშირებული,
ვერაფრით ვერ გახდა ქართველი
კაცის აქტიურ სიტყვათა მარაგის
კუთვნილებად. ცოცხალ სასაუბ-
რო ენაშიც და მწერლობაშიც
პ რ ო ს პ ე ქ ტ ი ა შეავიწროვა
გამზირი და თითქმის სრულიადაც
გამოდევნა.

მიუხედავად ამისა, ამჟამად
თბილისში რატომღაც უპირატე-
სობას ანიჭებენ გ ა მ ზ ი რ ს.

გვხვდება წარწერები: რუსთავე-
ლის გამზირი, პლესანოვის გამ-
ზირი, ი. ჭავჭავაძის გამზირი, ვა-
ჟა-ფშაველას გამზირი და სხვ.
უნდა ითქვას, რომ ქუთაისში,
გოროში, ბათუმში, სოხუმში... ჩვე-
ულებრივ პ რ ო ს პ ე ქ ტ ი იხ-
მარება და წარწერებშიც ეს ფო-
რმაა დამკვიდრებული (იშვიათად
გ ა მ ზ ი რ ს ა ც ვაწყდებით).

ენის სიწმინდის დაცვის დიდი
სახელმწიფოებრივი საქმე გვავა-
ლებს ამ შემთხვევაში ორი მოცი-
ლე ფორმიდან დარჩეს ერთ-ერ-
თი, სახელდობრ პ რ ო ს პ ე ქ ტ ი,
რადგან იგი შეეგუა ჩვენს
ენას, შეისისხლხორცა მან და დი-
დი ხანია ქართველი ხალხის აქ-
ტიურ სიტყვა-ხმარებაში გადავი-
და.

ელსმენი თუ ტელეფონი?

ამ ერთი წლის წინათ გაზეთ
„ქუთაისში“ (17.III.1971, გვ. 4)
წავიკითხე ასეთი განცხადება:
„მოქალაქეთა საყურადღებოდ!
თუ თქვენ მიდიხართ მივლინება-
ში, შევებულებაში ან რაიმე საქ-
მის გამო დროებით ტოვებთ ბი-
ნას, შეგიძლიათ იმუშაოთ ნაყო-
ფიერად, დაისვენოთ მშვიდად,
დარწმუნებული იმაში, რომ
თქვენი ბინა საიმედო — დაცვის
ქვეშ იქნება.

გარდა ამისა, ბინაში ყოფნის
დროს როგორც ე ლ ს მ ე ნ ი თ,
ასევე ე ლ ს მ ე ნ ი ს გარეშე ვა-
წარმოებთ ბინების, სარდაფების,
საკუთვნაობისა და ავტოსადგუ-
რების ელსიგნალიზაციის დანერგ-

ვას თანამედროვე ტექნიკური სა-
შუალებებით.

ცნობისათვის დარეკეთ ტელე-
ფონით 5-58-31, 5-82-66, 5-82-36.
მისამართი: ქ. ქუთაისი, მაიაკოვს-
კის № 8“. ამ განცხადებაში ჩვენ
გვანტერესებს სიტყვები — ე ლ-
ს მ ე ნ ი და ტ ე ლ ე ფ ო ნ ი,
რომლებიც პარალელურად გვხვ-
დება (ჯერ კიდევ ს. ხუნდაძე
წერდა, რომ „დღესაც ამაოდ იხ-
არჯება ზოგიერთების ენერგია
იმისათვის, რომ ქართულად სთა-
რგმნონ ისეთი უცხო ტერმინები,
როგორიც არის, მაგალ., ე ლ ე კ-
ტ რ ო ნ ი (ელსმენი-ო!), ვ ა გ ო-
ნ ი (რონოდა-ო!) და სხვ. ამგვა-
რი ტერმინების თარგმნა არც მი-
ზანშეწონილია და ცხოვრებაშიც
არ ტარდება“ (სილოვან ხუნდაძე,
ქართული მართლწერისა და სწო-
რების ძირითადი საფუძვლები.
ქუთაისი, 1927, გვ. 77). კანონიე-
რია ორივეს ხმარება თუ ერთ-
ერთზე ხელი უნდა ავიდოთ? სა-
ნამ ამ კითხვას პასუხს გავცემ-
დეთ, შევნიშნავთ, რომ ტელეფო-
ნის ნაცვლად ელსმენი მარტო გა-
ზეთ „ქუთაისის“ ფურცლებზე არ
გვხვდება. მაგ., ჭავჭავაძის პროს-
პექტზე სადარბაზო შესასვლელე-
ბთან ქუთაისის საბინაო სამმარ-
თველოს № 4 საბინაო საექსპლო-
ატაციო კანტორის მუშაკებმა მი-
აქედეს ქუთგაზის თანამშრომელ-
თა მიერ დამზადებული თუნუქის
პატარა სტანდარტული ნაჭრები
წარწერით: „გაზის სუნის შემჩნე-
ვისას დარეკეთ 0-4 ე ლ ს მ ე-
ნ ი თ“.

საგულისხმოა, რომ ზოგიერთ ქვეყანაში პურისტული ტერმინები იმდენად ძლიერი იყო, ტელეფონიც კი თარგმნეს. ამის შესახებ მწერალი - აკადემიკოსი კ. გამსახურდია ერთ თავის სადისკუსიო წერილში შენიშნავდა, რომ გერმანელები იმდენად იცავენ გერმანული ენის სიწმინდეს, რომ ტელეფონიც კი თარგმნეს გერმანულ ენაზე. აკადემიკოსი არნ. ჩიქობავა, უპასუხებს რა კ. გამსახურდიას სადისკუსიო წერილში აღძრულ საკითხზე, მიუთითებს: „კ. გამსახურდია ამ საკითხთან დაკავშირებით ეკამათება იმათ, ვინც ყველა უცხო სიტყვას თარგმნის, ამას ცრუპატრიოტიზმის გამოვლინებად თვლის (და სამართლიანადაც). როგორც მაგალითი მოჰყავს: გერმანელებმა ტელეფონი თარგმნეს. ეს ყველაფერი სწორია და უდაო. მაგრამ განა ჩვენში ენათმეცნიერები როდისმე მოითხოვდნენ: ტელეფონი (და მსგავსი სიტყვები) ეთარგმნათ? მას რად დასჭირდა ავტორს ეს ექსკურსი ცრუპატრიოტიზმის შესახებ? გერმანელებმა რომ ტელეფონი თარგმნონ, ამისათვის პასუხი განა ქართველ ენათმეცნიერებს მოეთხოვებათ?“ (არნ. ჩიქობავა, ობიექტური საზომისათვის ქართული ენის ნორმათა დადგენისას: „ლიტერატურული გაზეთი“, 3.8.1956).

ტელეფონი ბერძნული წარმოშობის სიტყვაა. იგი შედგება ორი ნაწილისაგან („ტელე“ ნიშ-

ნავს შორს, ხოლო „ფონე“ ბერძნულად ნიშნავს ხმას). ტელეფონი ელექტროტექნიკურ მოწყობილობას სადენების საშუალებით შორ მანძილზე ბგერის გასაცემად. ასეა ახსნილი ეს სიტყვა ქართული ენის განმარტებით ლექსიკონში (ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონი. ტ.მ-ნ, სვეტი 1271).

ტელეფონი ბოლოვდება ონ მარცვლით. მსგავსი დაბოლოების სიტყვა საკმაოდ ბევრია ქართულში. სახელდახლოდ დავასახელებთ რამდენიმეს: პატეფონი, გრიფონი, შიფონი, გრამაფონი, მიკროფონი, მაგნიტოფონი, დიქტოფონი და სხვ. თვით სიტყვა ტელეფონის პირველი ნაწილი „ტელე“ მრავალი წარმოქმნილი თუ რთული სიტყვის შემადგენლობაშია; მაგ., ტელეფონიზაცია, ტელეფონიზებული, ტელეფონირება, ტელეფონისტი, ტელეფონოგრაფია, ტელეცენტრი, ტელეზედვა, ტელეზილვა, ტელეგადაცემა, ტელეგრაფი, ტელესადგური, ტელეტექნიკა. ის სიტყვები, რომელთა შემადგენლობაში შედის ტელეფონ ფორმა (ტელეფონიზაცია, ტელეფონიზებული, ტელეფონირება, ტელეფონისტი, ტელეფონოგრაფია...), არ შეიძლება შეიცვალოს ელემენტით.

საბჭოთა ხელისუფლების არსებობის პირველ წლებში, როგორც ცნობილია, ადგილი ჰქონდა პურისტულ ტენდენციებს. იყო მისწრაფება ყველა ინტერნაციონა-

ლური და რუსული საზოგადოებრივი - პოლიტიკური ტერმინები ერთგვანათ მშობლიურ ენაზე, მათთვის მოეძებნათ შესატყვისი ქართული ლექსიკური ერთეული. ამ მიზნით სიტყვებს თხზავდნენ ისე, რომ ანგარიშს არ უწევდნენ ჩვენი ენის ბუნებას და თვისებას. ამის შედეგად გაჩნდა ხელოვნური სიტყვები, მათ შორის ელსმენიც.

როგორც პრესის ენაზე დაკვირვება გვიჩვენებს, ზოგიერთი დღესაც დაჟინებით ცდილობს სალიტერატურო ქართულში ტელეფონის ნაცვლად ეს ხელოვნურად შეთხზული სიტყვა დამკვიდროს, რაც აშკარად ეწინააღმდეგება ენის ბუნებრივი განვითარების ტენდენციებს.

აღსანიშნავია, რომ ქართული ენის ორთოგრაფიულ ლექსიკონში ელსმენი ცალკე სახმარებელ ერთეულად არ არის შეტანილი. ტელეფონთან დაკავშირებით კი აღნიშნულია: „ტელეფონი (და არა ელსმენი)“ (ვ. თოფურიძე და ი. ვ. გიგინეიშვილი, ქართული ენის ორთოგრაფიული ლექსიკონი, თბ., 1968, გვ. 702). ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონიც მხარს უჭერს ამ ნორმას. აქ პირდაპირ მითითებულია: „ელსმენი (ელსმენისა) უმართებულოა: ლიტერატურულია ტელეფონი (ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონი, III, სვეტი 1339). ტელეფონის მართლწერაზე მითითებულია (თანამედროვე სალიტერატურო ენ-

ის ნორმების პირველ კრებულში (1970, გვ. 42), სადაც ლაპარაკია ბერძნულიდან და ლათინურიდან მომდინარე სიტყვათა დაწერილობის შესახებ ქართულში.

ამგვარად, ერთი და იმავე ცნების გამოსახატავად თანამედროვე ქართულში ხმარებული ორი სიტყვიდან (ტელეფონი და ელსმენი) კანონიერად ითვლება ტელეფონი, რომელიც მართალია, უცხოური წარმოშობისაა, მაგრამ უფრო გავრცელებულია პრესის ენაში, ტექნიკურ ლიტერატურაში და ენის ბუნების შესაბამისად კარგა ხანია დამკვიდრებულია ქართულ საერთო ლექსიკურ ფონდში. ამიტომ ჩვენი პრესა ვალდებულია მტკიცედ დაიცვას ეს ენობრივი ნორმა და კარი არ გაუღოს ხელოვნურად შედგენილ მეორე სიტყვას (ელსმენს), რომელიც სიტყვა-ხმარებაში დაუშვებელ პარალელიზმს იწვევს.

შოფერი თუ მძღოლი?

რომელი ფორმაა მისაღები შოფერი თუ მძღოლი?

როგორც ცნობილია, სიტყვა შოფერი ფრანგულია. იგი რუსულში შემოდის მე-20 საუკუნის დასაწყისში, აქედან კი მკვიდრდება ქართულშიც. „ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონში“ ვკითხულობთ: „შოფერი ავტომობილის მმართველი — მძღოლი“ (ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონი, ტ. მე-7, სვეტი 1433). აქედან ნათლად ჩანს, რომ ეს ორი სიტყვა (შოფერი, მძღოლი) სინონიმადაა გაგე-

ბული, ხოლო მძღოლის შესახებ წერია: I. ის, ვინც უძღვის, მიუძღვის, — მოწინავე, მეთაური; 2. ავტოტრანსპორტის მართვის სპეციალისტი: შოფერი, ვატმანი (ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონი, ტ. მე-5, სვეტი 1216) და სხვ. თავდაპირველად ქართულში შოფერი იხმარებოდა. ჩვენი საუკუნის 30-იან წლებში ამის მოცილედ გამოდის. მ ძ ლ ო ლ ი. ის, ვისაც მიჰყავს, ვინც მართავს მოძრავს ტრანსპორტს. ამის ნიადაგზე გაჩნდა სინტაგმები: მანქანის მძღოლი. ტრაქტორის მძღოლი (გვხვდება ტ რ ა ქ ტ ო რ ი ს ტ ი ც), ტანკის მძღოლი (ზოგჯერ იხმარება ტანკისტიც). მ ძ ლ ო ლ ი აშეამად საკმაოდ გავრცელებული სიტყვაა. იგი გვესმის ცოცხალ სასაუბრო ენაშიც და რადიოსა და ტელევიზორშიც, გვხვდება ჟურნალ - გაზეთების ფურცლებზეც და წიგნებშიც. საყურადღებოა შემდეგი ფაქტი: 1950 წელს სახელმწიფო პრემია მიეკუთვნა ა. რიბაკოვას რომანს „მძღოლები“. ამ შემთხვევაში ქართული მ ძ ლ ო ლ ი შ ო ფ რ ი ს თარგმანი კი არ არის, არამედ რუსული სიტყვის ВОДИТЕЛЬ-ის შესატყვისია. ხშირად სიტყვა მ ძ ლ ო ლ ი ატარებს განსაკუთრებულ სტილისტიკურ ელფერს უმეტესად მხატვრულ ლიტერატურაში, სტატიებსა და ნარკვევებში. შეიმჩნევა, ისიც, რომ ეს სიტყვა არც თუ ისე იშვიათად სახეობრივ ცნებას გამოხატავს, ხოლო შ ო ფ ე რ ი იხ-

მარება უფრო ვიწრო და განსაზღვრული მნიშვნელობით. ყოველდღიურ სასაუბრო მეტყველებაში უმტიკინეულოდ ხერხდება შოფრისა და მძღოლის მონაცვლეობა (მანქანის მძღოლი და მანქანის შოფერი; ავტობუსის მძღოლი და ავტობუსის შოფერი), ოფიციალურ საქმიან მეტყველებაში კი ავტომანქანის წამყვანი შ ო ფ რ ა დ იწოდება, ხოლო ტროლეიბუსებისა და მოტოციკლებისა — მ ძ ლ ო ლ ე ბ ა დ.

ცნობილია, რომ ყოველ ენაში გვხვდება ისეთი სიტყვები, რომლებიც გარკვეული თვალსაზრისით შეიძლება ერთიმეორის ტოლფარდად მივიჩნიოთ. ამგვარ ეკვივალენტურ ფორმებად ჩაითვლება შ ო ფ ე რ ი - მ ძ ლ ო ლ ი. ესენი ენაში ერთსა და იმავე ფუნქციას ასრულებენ, ეკვივალენტური არიან. ეს ორი ბგერობრივად განსხვავებული ფორმა ფუნქციურად ტოლფარდია.

სემანტიკურად ტოლფარდია ორი ფორმა სტილისტიკური თვალსაზრისით შეიძლება არაეკვივალენტური იყოს. ამგვარ შემთხვევაშიც ცდა ენიდან ერთ-ერთის განდევნისა და მეორის გაბატონებისა ხელს შეუწყობს სალიტერატურო ენის ნორმალიზაციას.

ზ. ჭ უ მ ბ უ რ ი ძ ე ამასთან დაკავშირებით წერს, რომ „ზოგიერთები ამჟამად დაჟინებით ცდილობენ სალიტერატურო ქართულში დაამკვიდრონ სიტყვა მ ძ ლ ო ლ ი შ ო ფ რ ი ს მაგიერ. შეიძლება ვიწინასწარმეტყველ-

ოთ, რომ ეს ცდა სასურველ შედეგს ვერასოდეს გამოიღებს“ (ზ უ რ ა ბ ჯ უ მ ბ უ რ ი ძ ე, ქართული სალიტერატურო ენისა და სტილის საკითხები, თბ., 1956, გვ. 20).

ამ მოსაზრებას ჩვენც ვიზიარებთ.

ჩვენთვის საინტერესო სიტყვა-სთან დაკავშირებით სავესებით სწორი მოსაზრება გამოთქვა მ. ჯაყელმა. მან მიუთითა, რომ შოფერი საერთაშორისო სიტყვაა. იგი ბარბარიზმი სულაც არ არის და ბევრი ერი ხმარობს. ჩვენს ენაში მისი შესატყვისი არა გვაქვს და ამიტომაც უცვლელად ვტოვებთ. მ ძ ლ ო ლ ი, — დასძენს იგი, — სრულიად შეუფერებელია შოფრის შესატყვისად. საქმე ის არის, რომ მძლო-ლი ტრანსპორტში კი არ ზის და კი არ მართავს, არამედ მიუძღვის წინ (უძღვება), მაგ., ურემს მეურმე როცა წინ მიუძღვის, მას მძლოლს ეძახიან, ზოლო როცა კოფოზე ზის, მძლოლი უკვე აღარ ეთქმის. ამრიგად, მ ძ ლ ო ლ ი არ გამოდგება შოფრის მნიშვნელობის გადმოსაცემად (მ. ჯაყელი, აი, ვინ ამაზინჯებს ქართულ ენას! გაზეთი „თბილისი“, 1971, 19 მარტი, გვ. 3).

„ქართული ენის განმარტებით ლექსიკონში“ ფიქსირებულია შოფერი და შოფრობა. ეს უკანასკნელი ახსნილია ასე: შოფრად ყოფნა, შოფრის ხელობა (ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონი, ტ. მე-7, სვეტი

1433). ქართულში ერ-ზე დაბოლოებულ სიტყვათა ანალოგიით (მტერი, მწყერი, კისერი, მეწყერი, ოხერი, საცერი, დედაბერი...) შოფერიც იკუმშება მხ. რიცხვის სამ ბრუნვასა (შოფრის, შოფრით, შოფრად და ებიან მრავლობითში (შოფრები, შოფრებმა, შოფრებს...)). გარდა ამისა, სიტყვა შოფერი ადვილად ემორჩილება ქართული ენის წარმოქმნის წესებს. იგი ირთავს როგორც სუფიქსებს (შოფრულ-ი, შოფრ-ობა), ისე პრეფიქს-სუფიქსებს (უ-შოფრ-ო, სა-შოფრ-ო, ნა-შოფრალ-ი).

საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის ენათმეცნიერების ინსტიტუტის მიერ გამოცემულ რუსულ-ქართული ლექსიკონის მესამე ტომში რუსული სიტყვა шофёр ახსნილია ასე: „შოფერი: шофёр тракторист — შოფერი ტრაქტორისტი“ (რუსულ - ქართული ლექსიკონი, ტ. III, თბ., 1959, გვ. 675). აქ მოცილე ფორმის (მძლოლი) ხსენებაც კი არ არის.

ამგვარად, მ ძ ლ ო ლ ი და შოფერი, მართალია, ერთსა და იმავე ცნებას გამოხატავს, მაგრამ არაა სინონიმური სემანტიკისა. პირველი ქართულია წარმოშობით. მეორე — უცხოური. ამათგან ერთ-ერთზე ხელი უნდა ავიღოთ. რომელზე? თუ გავითვალისწინებთ ამ სიტყვების ხმარების სიხშირეს, ტრადიციას, მაშინ უდავოდ ხელი უნდა ავიღოთ მ ძ ლ ო ლ ის ხმარებაზე და და-

ვამკვიდროთ შოფერი, რომელიც ისე შეეგუა ქართულ ენას, რომ არავის ახსოვს მისი უცხოურობა, ძირეული ქართული სიტყვა გვგონია.

„შუხართი, შუხარტი, შუხპარდტი, შუხარდტი“

ქართულ სალიტერატურო ენაში სხვადასხვანაირად იწერება გრაფიკის უნივერსიტეტის პროფესორის, უცხოეთის რამდენიმე აკადემიის საპატიო წევრისა და რევოლუციამდელი საზღვარგარეთელი ქართველოლოგიის ერთ-ერთი სახელმწიფოეპილი წარმომადგენლის ჰუგო შუხართის გვარი. სპეციალურ ლიტერატურაში, რომელიც საქართველოში ქართულ ენაზეა დაბეჭდილი, ჩვენთვის საინტერესო გვარი ოთხი ფორმით გვხვდება: შუხართი, შუხარტი, შუხპარდტი, შუხარდტი. რა თქმა უნდა, ასეთი სიჭრელე ერთი და იმავე სიტყვის მართლწერაში დაუშვებელია და ეს ხელს უშლის ერთიანი ორთოგრაფიული რეჟიმის ქართველ ზალში დამკვიდრება - განმტკიცების დიდ სახელმწიფოებრივ საქმეს. ამიტომ, ბუნებრივია, დაისვას საკითხი — რომელი ფორმაა სწორი, მისაღები და პრაქტიკაში დასანერგო?

ჩვენ მიერ აღნიშნული ფორმებიდან პრაქტიკაში დასანერგია მხოლოდ და მხოლოდ პირველი ფორმა — შუხართი. სანამ ამის დამადასტურებელ საბუთს მოვიყვანდეთ, მანამ მივუთითებ იმ ავტორებზე, რომლებიც იყენებენ

შუხართის მართლწერის სხვა სხვა ფორმას. ასე, მაგალითად, ჯავახიშვილი წიგნში „ქართული და კავკასიური ენების თავდაპირველი ბუნება და ნათესაობა“ (1937) ფიქსირებულია ფორმა ჰუგო შუხარდტი (გვ. 8, 9, 87, 439), ეგევე ფორმაა გამოყენებული არნ. ჩიქობავასა და გ. ახვლედიანის შრომებში (იხ. არნ. ჩიქობავა, იბერიულ-კავკასიურ ენათა შესწავლის ისტორია, თბ., 1965, გვ. 6, 13, 14, 262-274, 280; გ. ახვლედიანი, ზოგადი ფონეტიკის საფუძვლები, თბ., 1949, გვ. 363).

ახლახან გამოქვეყნებულ შ. ვოზალიშვილის წიგნში „ილია ჭავჭავაძე და ქართული კულტურის საზღვარგარეთელი მეგობრები“ (თბ., 1973) იკითხება ჰუგო შუხპარდტი (გვ. 34-57), ხოლო ცნობილი გერმანელი მწერალი, მეცნიერი, „ზორეული თვისიანი“, როგორც დიდი ილია იტყოდა, ქართველი ხალხის გულწრფელი მეგობარი არტურ ლაისტი თავის წიგნში „საქართველოს გული“ წერს ფორმას — „ჰუგო შუხარტი“ (თბ., 1963, გვ. 161).

გ. თოფურია პირველ ხანებში წერდა ასე: „შუხარდტი“ (იხ. მისი „სევანური ენა“, ზმნა, 1930, წინასიტყვაობა), მაგრამ შემდეგ უპირატესობა მიანიჭა ფორმას შუხართი (იხ. გ. თოფურია, ქართული ენა და მართლწერის ზოგიერთი საკითხი, თბ., 1965, გვ. 32). სწორედ ეს უკანასკნელი ფორმაა გაბატონებული თანამე-

დროვე სალიტერატურო ქართულში. ა. შანიძე „ქართული ენის გრამატიკის საფუძვლებში“ (1953) ამავე ფორმას იყენებს (იხ. გვ. 141, 419. 655).

ამ შემთხვევაში ჩვენ განზრახ ვუვლით გვერდს იმას, თუ როგორ ხმარობდნენ საანალიზო სიტყვას ილია, აკაკი, ვაჟა და სხვა კლასიკოსები, რადგან მათი მოღვაწეობის პერიოდში ჯერ კიდევ არ იყო საბოლოოდ დადგენილი ქართული სალიტერატურო ენის ნორმები და, ამდენად, მათთან ამ საკითხზე მსჯელობის საჭიროება იხსნება. როგორც აღინიშნა, შუხართი ავსტრიელი იყო. ავსტრიაში კი სახელმწიფო ენას წარმოადგენდა და ამჟამადაც წარმოადგენს გერმანული ენა. გერმანულად შუხართი ასე იწერება: Schuchardt, რუსულად კი ასე: Шухардт. ცნობილია, რომ ქართული ენა ვერ ეგუება ე. წ. გრაფიკულ პრინციპს, ე. ი. სახელი ისე დაიწეროს, როგორც იწერება უცხო ენაზე, იმის გამო, რომ ქართული დამწერლობა მსოფლიო დამწერლობას შორის მეტად თავისებურია და თვითმყოფი. გარდა ამისა, ქართულში სიტყვა როგორც იწერება, ისე წარმოითქმის. სწორედ ენის ამ ბუნებიდან გამომდინარეობს ის, რომ უცხოური სახელები ვწეროთ არა ისე, როგორც წერია დედაენაში, არამედ ისე, როგორც გამოითქმება უცხოელთა მიერ. სწორედ ამას ეწოდება ლინგვისტიკაში ფონეტიკური პრინციპი.

როგორ გამოთქვამენ თვით გერმანელები ამ დიდი ქართველოზის გვარს? ამ შემთხვევაში ზუსტად ისე, როგორც სწერია გერმანულად „შუხარდტ“. მაგრამ ამით როდის მთავრდება საანალიზო სიტყვის მართლწერის საკითხი. ჩვენთვის საინტერესო სიტყვის მართლწერის საკითხს გაკვერით შეეხო აკაკი შანიძე ერთ თავის ნაშრომში „ხანმეტი ლექციონარის“ წინასიტყვაობაში (თბ., 1944). აკაკი შანიძე სქოლიოში მიუთითებს: „შუხართი (და არა შუხარდტი), რადგან H. Schuchardt-ი თვითონ ასე აწერს ქართულად ხელს Über das Georgische გამოკვლევის მიძღვნილობაში: „ნიშნად მადლობისა ვუძღვნი ჩემს საყვარელ მეგობარს პროფესორს პ. მელიქიშვილს. გ. შუხართი (გ.-გიგო-ჰუგო?)“ (იხ. გვ. 07). ა შანიძემ იცის, თუ როგორ უნდა დაიწეროს ქართულად შუხართის გვარი, მაგრამ ანგარიშს უწევს თვით მეცნიერის სურვილსა და მისეულ მართლწერას, ამიტომაც იცავს ფორმას „შუხართი“. აქ დაახლოებით ისეთივე მდგომარეობასთან გვაქვს საქმე, როგორც გალაკტიონთან (სწორია გალაკტიონი, მაგრამ რადგანაც პოეტი ასე წერდა, თითქმის დაკანონდა გალაკტიონი).

ჩვენთვის საინტერესო სიტყვის მართლწერასთან დაკავშირებით, გარდა ამისა, აღვნიშნავთ შემდეგს: 1968 წელს არნ. ჩიქობავამ გამოაქვეყნა წერილი „ქართული ზმნის უღვლილების სისტემის

საკითხები“ (იხ. ივე, ტ. 16), რომელშიც გაკვირვებით გაკრიტიკებულია ა. შანიძის მოსაზრება. სულ მალე ა. შანიძე გამოეხმაურა არნ. ჩიქობავას კრიტიკას და ჟურნალ „დროშის“ 1969 წლის იანვრის ნომერში დაბეჭდა „იძულებითი განმარტება“, სადაც მკვლევარი ნახევრად ირონიული კილოთი წერს: „ჩემი ნაწერებიდან ზემოთ მოყვანილ ნაწყვეტში ბროსეც არის ნახსენები და ყიფიანიც... არ ჩანს, მართალია, ბ. შუხარდტი, მაგრამ კარგად ჩანს ჰუგო შუხართი, როგორც თვითონ წერდა გრაცელი ენათმეცნიერი

თავის გვარს“ (ხაზი ავტორისაა რ. შ.).

ამჟამად, როგორც დაკვირვება გვიჩვენებს, ქართული საენათმეცნიერო ლიტერატურა მხარს უჭერს შუხართ ფორმას და ტენდენცია არის ის დარჩეს გამარჯვებული ლიტერატურულ ენაში.

ამგვარად, ყოველივე ზემოთქმულს თუ მივიღებთ მხედველობაში. პარალელური ფორმებიდან: შუხართი, შუხარტი, შუხპარდტი, შუხარდტი უპირატესობა უნდა მიენიჭოს და საბოლოოდ უნდა გაბატონდეს ლიტერატურულ ენაში შუხართი.

დავო შაკაშიძე

ჰეიზაჟის ოსტატი

ბათუმში მოღვაწე არაერთმა მხატვარმა თავისი ხალასი შემოქმედებით უკვე მოიპოვა აღიარება. მათ რიცხვშია აჭარის ასსრ დამსახურებული მხატვარი შოთა ზამთარაძე. მას ბევრჯერ მიუღია მონაწილეობა რესპუბლიკურ და საკავშირო გამოფენებზე, ხოლო ჩვენს ქალაქში, ჯერ არ ყოფილა შემთხვევა, თავისი მოღვაწეობის მანძილზე (1955 წლიდან მოყოლებული) რომელიმე გამოფენა გამოეტოვებინოს, ახალი ნაწარმოებებით არ გაეხარებინოს ხელოვნების მოყვარულები.

შ. ზამთარაძე დაიბადა 1926 წელს სამტრედიის რაიონის სოფელ ეწერში, რკინიგზის მოსამსახურის ოჯახში. მამა—ორთქლმავლის მემანქანე, არანორმირებული შრომითი საქმიანობით იყო დაკავებული და ოჯახის მთელი სიმძიმე ძირითადად დედას აწვა მხრებზე, დედას, რომელიც რვა ბავშვს ზრდიდა. შოთა ნაბოლარა

იყო და უფროსი ძმების შემყურე, მათგან სწავლობდა ყველაფერს. უფროსი ძმები გატაცებული იყვნენ ხატვით. ყველაზე უფროსი ლევანი თბილისის სამხატვრო აკადემიის სტუდენტი გახდა. შოთა თავიდანვე ფიქრობდა, რომ ხატვის ცოდნა ისევე აუცილებელია მოსწავლისათვის, როგორც სხვა სასკოლო საგნებისა.

ზამთარაძეების ოჯახში შოთას ძმები ღშირად ასრულებდნენ სკოლის დირექციისა თუ კომკავშირული ორგანიზაციის დავალებებს, ხატავდნენ და წერდნენ ლოზუნგებს, პლაკატებს. შოთა პირველ ხანებში შორიდან ცქერით კმაყოფილდებოდა, ხოლო შემდეგ თვითონაც ისურვა ამ საქმეში ჩაბმულიყო. იგი ფანქრით ხატავდა საგნებს. ცოტა ხანიც და ემებმა მოუწონეს მიამიტური ნახატები, რომელთა ავტორი აშკარად ამჟღავნებდა ხატვისადმი გაშორჩეულ მიდრეკილებას. მისი

მეხსიერებიდან არასოდეს არ წა-
იშლება ბავშვობის წლებში ოჯა-
ხში გამართული ერთი კამათი-
საუბარი. უფროსმა ძმამ ლევანმა
ფერებში დახატა ბებია, როდესაც
იგი ბუხართან ფუსფუსებდა. ბე-
ბიამ თავის პორტრეტს რომ შე-
ხედა, გაოცდა, თვალს არ დაუჯე-
რა, ფერადი პორტრეტები მას
მხოლოდ ეკლესიაში ეგულებოდა.
ლევანს შეეცითხა: „ეკლესიაში
რომ ხატები ჰყიდა, ისიც ასე
კაცის ნახელავია?!“. დადებითი
პასუხი რომ მიიღო, გაიღიმა. ამ
ღიმილს გაკვირვება არ გამოუწ-
ვევია, რადგან ყველამ იცოდა,
რომ ზამთარაძეების ბებია და
ბაბუა ეკლესიაში არ დადიოდნენ,
ისინი არასოდეს არ ასრულებდ-
ნენ რელიგიურ რიტუალებს. ლე-
ვანის მიერ დახატული ბებიას
პორტრეტით ყველა მოიხიბლა.

ასეთ ოჯახურ ატმოსფეროში
იზრდებოდა შოთა და საშუალო
სკოლის დამთავრების შემდეგ
არავინ წინ არ აღუდგა მის გადა-
წყვეტილებას — მხატვარი გამხ-
დარიყო და პროფესიული ცოდნა
ეზილისის სამხატვრო აკადემიაში
მიეღო.

ის მეტად კმაყოფილი იყო —
აკადემიის რექტორის, სახელგან-
თქმული მხატვრის აპოლონ ქუ-
თათელაძის კლასში ჩაირიცხა.
სწავლის პერიოდში იგი თავმდა-
ბლობითა და შრომისმოყვარეო-
ბით გამოირჩეოდა. სასწავლო
პროგრამით გათვალისწინებულ
დავალებებს ყოველთვის თავის
დროზე, პირნათლად, აკადემიური

წარჩინებით ასრულებდა. მაგრამ
მომავალი მხატვარი არ
ლებოდა აკადემიის კედლებით.
არდადეგების დროს ხშირად მო-
გზაურობდა საქართველოს კუთ-
ხეებში და პლენერზე ასრულებ-
და: ჩანახატებს. ამ პერიოდის და-
მოუკიდებელი ნამუშევრებიდან
დღესაც მოწონებას იმსახურებს.
პეიზაჟების სერია, რომლებზეც
აღბეჭდილია თბილისის შემოგა-
რენი, განსაკუთრებით საგურა-
ნოს, მცხეთისა და ქართლის უბ-
ნების ლამაზი ხედები.

აკადემიის დამთავრების შემ-
დეგ ყოველი მხატვრის წინაშე
რთული ალტერნატივა წამოიჭ-
რება ხოლმე. სად წავიდეს, სად
უფრო გამოაჩენს თავის შემოქმე-
დებით მიდრეკილებას, რა სარგე-
ბლობას მოუტანს საზოგადოებას,
როგორ მოიხდის თავის პატრიო-
ტულ მოვალეობას? მან გადაწყ-
ვიტა ბათუმში ჩამოსულიყო, რაც
ორი ფაქტორით იყო ნაკარნახევი.
პირველი და უმთავრესი ჩვენი ქა-
ლაქისა და მისი შემოგარენის ბუ-
ნების განუუმეორებელი სილამაზე
გახლდათ. საქმე ის არის, რომ
მხატვარი თავისი შემოქმედების
ძირითად ლაიტმოტივად თავიდან-
ვე პეიზაჟურ ხელოვნებას მიიჩ-
ნევდა, ჩვენი მხარე კი სწორედ
საამისოა. მეორეც ის, რომ თავის
მშობლიურ სოფელთან ახლოს
იქნებოდა.

ყოველი მხატვარი დიდი ხელო-
ვნების გზას თავისებურად გაიკ-
ლევს. ზოგი თავისი ნიჭიერების
გამოვლინებას, ცოდნისა და გა-

მოცდილების შეძენას ხანგრძლივ დროს ახმარს და მოულოდნელად კერეონივით გამოანათებს. არის მხატვარი. რომელიც დასაწყისში უპრეტენზიო. მოკრძალებული ნიმუშებით გვაცნობს თავს, შემდეგ კი ყოველ გამოფენაზე ცდილობს მაყურებელს აგრძნობინოს, ოსტატობის დაუფლების გზაზე რა გააკეთა, რას მიაღწია, როგორ ჩამოყალიბდა საკუთარი ხელწერის ოსტატად.

რომელია ამ გზებიდან უკეთესი? ორივე მისაღებია და გამართლებული. შ. ზამთარაძემ მეორე გზა აირჩია და საწადელსაც მიაღწია.

მხატვრის პალიტრაზე პირველ ხანებში მომცრო ზომის, ეტიუდური ხასიათის, მოკრძალებული, სასურათო ამოცანებით ნაკლებად დატვირთული ნაწარმოებები იბადებოდა. ეს იყო ინდუსტრიული ბათუმის, განსაკუთრებით კი ნავსადგურის თემებზე შესრულებული ნიმუშები. ჩვენს ქალაქში, გამოფენებზე ასეთი ტიპის ფერწერული ნაწარმოებების გამოჩენა, გადაუჭარბებლად შეიძლება ითქვას, შ. ზამთარაძის სახელთანაა დაკავშირებული. ბათუმში ჩამოსვლისთანავე შექმნილი მომცრო ზომის ფერწერულ ტილოებზე მან აღბეჭდა ნავსადგურის ერთი კუთხე, სადაც სათევზაოდ მზადმყოფი სეინერები დგანან. მხატვარმა იმავე წელს შექმნა „სატვირთო ნავსადგურის ამწეები“, „ვაგონიდან ხომალდში ჩატვირთვა“. მომდევნო წლებშია

შექმნილი „სალამო ბათუმის ნავსადგურში“, „ძეთევზეთა სადგურში“, „ზამთარი ნავსადგური“, „სეინერები“, „გზა მეთევზეთა დაბისაკენ“ და სხვა ტილოები.

მხატვრის პირველი სერიოზული გამოცდა იყო 1957 წელი, როდესაც თბილისში მოეწყო აჭარის ასსრ ლიტერატურისა და ხელოვნების დეკადა. მარჯანიშვილის სახელობის თეატრის ფოიეში გამართულმა გამოფენამ ცხადყო ჩვენი მხატვრების შემოქმედებითი სიმწიფე. შ. ზამთარაძე გამოფენაზე წარმოდგენილი იყო რამდენიმე ნიმუშით, რომელთაგან საშუალო ზომის ფერწერული ტილო „ბათუმის ნავსადგური“ მაღალმხატვრული ღირსების ნაწარმოებად იქნა აღიარებული. გაზეთ „ზარია ვოსტოკაში“ ხელოვნებათმცოდნე ი. ურუშაძე წერდა: „სასიამოვნო შთაბეჭდილებას ახდენს ახალგაზრდა მხატვრის შ. ზამთარაძის პეიზაჟური ნამუშევრები. მათ კარგი მაგალითის მნიშვნელობა ენიჭებათ ისეთი რთული ამოცანის ფერწერის გაგებაში, როგორიცაა ინდუსტრიული პეიზაჟის შექმნა ნაწარმოებებში „ნავსადგური“, „ცისტერნების დატვირთვა“. „ამწე ნავსადგურში“, „ტანკერების დატვირთვა“ და სხვა. ახალგაზრდა მხატვარმა შესძლო დამაჯერებლად გადმოეცა აჭარის ლამაზი ბუნების არა მარტო დამახასიათებელი სახე, ბუნების სურათები მან გაავსო ქმედითობით, მჩქეფარე ცხოვრებით. იგი გვაგრძნობი-

ნებს ადამიანის შემოქმედებითი შრომის ნაყოფს“.

მამინე ქურნალ „მნათობში“ დაიბეჭდა ხელოვნებათმცოდნე ო. ფირალიშვილის სტატია „აჭარის მხატვრები“, რომელშიც ვკითხულობთ: „შოთა ზამთარაძის ნაწარმოებებიდან განსაკუთრებით საყურადღებოა მოზრდილი ტილო, რომელზედაც ბათუმის ნავსადგურის ერთ-ერთი კუთხეა წარმოდგენილი. მზის ჩასვლის დროს შეწითლებული ჰორიზონტი და გემის ზედა ნაწილები გამოცდილი ოსტატის ტაქტიკითაა ამეტიყვლებული ჩრდილში მოქცეულ საგნების სილუეტებთან შეფარდებით. ზამთარაძის ნაწარმოებთა საერთო ღირსებას ნავსადგურის ინდუსტრიული ცხოვრების ჩვენება და ფერწერულობა წარმოადგენს“.

თბილისის გამოფენაზე მოპოვებულმა წარმატებამ მხატვარს ფართოდ გაუღო კარები საკავშირო სარბიელზე. 1957-1958 წლებში ზედიზედ შ. ზამთარაძის ბათუმის ნავსადგურის თემებზე შესრულებული ნამუშევრები მოსკოვის გამოფენებზე გამოჩნდა. ერთი მათგანი „სატვირთო ნავსადგური“ გამოფენის დასურვის შემდეგ სსრკ კულტურის სამინისტრომ შეიძინა და საკავშირო მოძრავი გამოფენის ექსპონატის ფუნქცია დაეკისრა. ამ გამოფენამ წარმატებით მოიარა საბჭოთა კავშირის ქალაქები. ზოგიერთი ექსპონანტი, მათ შორის შ. ზამთარაძის ზემოაღნიშნული ნაწარმო-

ების ფერადი რეპროდუქცია გა-
მოაქვეყნა საკავშირო ჟურნალში
„სოვეტსკი ხუდოჟნიკი“.

1959 წელს ბაქოში მოეწყო ამიერკავკასიის რესპუბლიკების მხატვართა ნამუშევრების ერთობლივი გამოფენა. აქ მოხვედრა ძნელი იყო, მიუხედავად ამისა შ. ზამთარაძის ინდუსტრიული პეიზაჟის რამდენიმე ფერწერულმა ნიმუშმა მაღალი შეფასება მიიღო და მხატვარს აღიარება მოუპოვა.

ყოველი მხატვარი რთულსიუჟეტთან თემებზე მუშაობისას სერიოზული ამოცანის წინაშე დგას; ღრმად უნდა ჩაწვდეს მის შინაარსს, პოეტურად აამღეროს ნაწარმოების ფერადოვნება, მხატვრული დამაჯერებლობით აჩვენოს თავისი ჩანაფიქრი. უამისოდ შეუძლებელია ნაწარმოების იდეურ-მხატვრული ამოცანის გადაწყვეტა. სამწუხაროდ ზოგი მხატვარი ამოჩემებული თემის აქტუალურობას ანიჭებს პრიორიტეტს და ნაკლებად ზრუნავს მხატვრულ ღირსებაზე. ასეთ შემთხვევაში ჩვენ საქმე გვაქვს ზერელე ილუსტრირებასთან და ვღებულობთ მშრალ, არაფრის მთქმელ ესკიზურ ნახატს.

შ. ზამთარაძის სამრეწველო პეიზაჟები სულიერი მოთხოვნებითაა შექმნილი, ისეა გადაწყვეტილი, როგორც ამას სინამდვილისადმი მხატვრის შეგნებული დამოკიდებულება ითვალისწინებს, უმრავლესობას სურათოვნების ნაღდი ბეჭედი აზის.

შ. ზამთარაძე მართო სამრეწ-

ველო პეიზაჟებით როდი იფარგ-
ლება. მის შემოქმედებაში ფარ-
თოდ არის ასახული რევოლუცი-
ური თუ აჭარის ისტორიული, სა-
მამულო ომისა თუ სოციალური
თემები. ამ სიუჟეტებზე მხატ-
ვარს შექმნილი აქვს მრავალფე-
გურიანი, თემატური კომპოზიცი-
ები.

სამამულო ომის დამთავრების
30 წლისთავს შოთა ზამთარაძე
ორი ფერწერული, საკმაოდ რთუ-
ლი თემატური კომპოზიციით გა-
მოეხმარა.

...ომის უმძიმეს წლებში ზურ-
გი ფრონტს არა მარტო ტყვია-
წამლითა და სურსათ-სანოვავით
ამარაგებდა, ხელოვნების მუშა-
კები, განსაკუთრებით საესტრა-
დო მუსიკის ოსტატები, ხშირად
მიდიოდნენ ფრონტზე და დაღ-
ლილ მეომრებს შესვენებისას მუ-
სიკალური ჰანგებით უნერგავდ-
ნენ სულიერ სიმტკიცეს. ასეთი
სიუჟეტია გადმოცემული მრავა-
ლფეგურიან კომპოზიციაში „გა-
ფრინდი შავო მერცხალო“. მო-
თეთრო-მონაცრისფერო, მომწ-
ვანო-მოლურჯო ფერების შერწყ-
მით მხატვარმა შექმნა თავისებუ-
რად გააზრებული მოსაწონი კომ-
პოზიცია.

მეორე სურათის თემად აღე-
ბულია ისტორიული ფაქტი —
ჩვენი თანამემამულის ფორე მო-
სულიშვილის გმირობა იტალიაში.
კომპოზიციური წყობისა და ფე-
რწერული ამოცანების გადაწყვე-
ტის თვალსაზრისით ორივე სუ-
რათი მხატვრის შემოქმედებაში

წინადადგმული ნაბიჯია.
ისტორიულ-რევოლუციურ თე-
მაზეა დაწერილი „დიადი განთი-
ადი“. იგი ყურადღებას იქცევს
კომპოზიციის ექსპრესიულობით,
ისეთ ფერთა გამით, რომელიც
ერთბაშად იპყრობს დამთვალე-
რებელს. ცოცხალი, მოძრავი,
მტკიცე რწმენის ადამიანების და-
ხატვით მხატვარი კარგად გვაგრ-
ძნობინებს განზრახული თემის
სიუჟეტს. ეს ადამიანები — მეზ-
ღვაურები იმ ისტორიული შტუ-
რმის მონაწილენი არიან, რომე-
ლმაც მსოფლიოს ახალი ერის და-
საწყისი აუწყა (ამ ნაწარმოებთა
რეპროდუქცია მოთავსებულია
წიგნში „ქართული საბჭოთა სახ-
ვითი ხელოვნება“, 1973).

მოწონება დამისახურა მხატვ-
რის ფერწერულმა ტილომ „ჩად-
რის ახდა“. ეს მუქ ფერებში გა-
დაწყვეტილი კომპოზიცია ხასია-
თდება ღრმა ფსიქოლოგიური გა-
ნწყობილების ოსტატური გადმო-
ცემით. ცნობილია, რომ უცხოელ
დამპყრობთა სამსაუკუნოვანი ბა-
ტონობის ღროს ჩვენი კუთხის
მოსახლეობას თავს მოახვიეს მუ-
სულმანური სარწმუნოება, ქალი
ჩადრში გახვიეს და ოჯახს მიაჯა-
ჭვეს. საბჭოთა ხელისუფლების
დამყარების შემდეგ აჭარა მკვეთ-
რად დაადგა კულტურული გან-
ვითარების, მძიმე უღლისაგან ქა-
ლთა განთავისუფლების გზას. მა-
გრამ ძალით დანერგილი უცხო
ჩვევებისაგან თავის დაღწევა არც
ისე ადვილი აღმოჩნდა.

ტილოზე ქალების 3 ჯგუფია წა-

რმოდგენილი. პირველ პლანზე, ცენტრში წარმოსახული ახალგაზრდები კატეგორიულად გამოხეჩადრს და ადვილად თავისუფლებიან მისგან. გვერდით საშუალო ასაკის ქალები ჭერხნობით ვერ ბედავენ გულის ნადების აშკარად გამოხატვას. მეორე პლანზე დახატული მოხუცი ქალები კი ვერ ელევებიან ჩადრს. მოსაწონია შესრულების მანერა, მუქისა და ყავისფერის შეხამების შედეგად მიღწეული კოლორიტი. მხატვრის სასახელოდ უნდა ითქვას, რომ იგი მთელი სიღრმით ჩაწვდა თემას და გამარჯვებასაც მიაღწია.

ზემო აჭარის სოფელ ხიხანთან დაკავშირებულია ეროვნულ-განმათავისუფლებელი ბრძოლების ისეთი ეტაპები, რომლებმაც საქართველოს ისტორიაში მნიშვნელოვანი როლი შეასრულეს. დიდებითაა მოსილი პატრიოტული იდეებისათვის მტკიცე მებრძოლის სელიმ ხიმშიაშვილის სახელი. იგი ვაჟკაცური შემართებით იბრძოდა სამუსლიმანო საქართველოს განთავისუფლებისა და დედა-სამშობლო საქართველოსთან დაბრუნებისათვის. მტრები მას თავს კვეთენ 1815 წელს. სიკვდილის წინ თანამებრძოლების დასამშვიდებლად და მტრების გასაგონად მან ხმამაღლა განაცხადა: „მე მჭრით თავს, მაგრამ გეტყვით, რომ გურჯისტანი ოსმალის სამუდამოდ მიიწე არ შეჩება. ამის ზსოვნას მე ჩემ შვილებსაც დაუტოვებო“.

სელიმ ხიმშიაშვილის სახელთან

დაკავშირებული ბრძოლის ფეხმძიერ გაიტაცა მხატვარი. მოწმობს ჩანახატები, ესკიზები, ეტიუდები, რომელთა საფუძველზე შემდეგ შექმნა საკმაოდ დიდი ზომის მრავალფიგურიანი კომპოზიცია — „ხიხანის ბრძოლა“. ყურადღებას იქცევს კომპოზიციის ექსპრესიული მანერა. აქ ყოველი მებრძოლის ფიგურა ვაჟკაცური შემართებით არის აღბეჭდილი და ერთმანეთთან პარმონიულადაა შერწყმული. ეს ტილო ფერთა მშვენიერი შეხამების ნიმუშია.

როდესაც ზამთარადის ფერწერულ ტილოებზე ვსაუბრობთ, ცალკე უნდა გამოვეყოთ „მამის პორტრეტი“. მხატვრის შემოქმედებაში იგი უნდა მივიჩნიოთ პორტრეტული ჟანრის შესანიშნავ ნიმუშად. მხატვარმა უარი თქვა ცალკეული დეტალების დამუშავებაზე და მთელი აქცენტი პირისახის გამომეტყველებაზე გამახვილა. ჩვენს წინაშეა საკმაოდ ხანდაზმული ადამიანი, რომელიც მკლავმოუღლეელი შრომით არ მოხრილა, არ გატეხილა. პირიქით, ასეთმა შრომამ მას სიმტკიცისა და გამძლეობის რწმენა შესძინა. მხატვარი ჩასწვდა პორტრეტული ხელოვნების საიდუმლოებას და მსგავსებასთან ერთად გადმოსცა საყვარელი მშობლის სულიერი სამყარო. იგი განერიდა მოკიანე ფერებით დატვირთვას და წყნარი, ზომიერი ფერთა გამოყენებით მიმზიდველ გამოსახველობას მიაღწია.

აკადემიაში სწავლის დროს

ზამთარაძის მასწავლებელი ა. ქუთათელაძე სტუდენტებს, ფერწერული ამოცანების გადაწყვეტისას, განსაკუთრებით კომპოზიციის აგების მნიშვნელობაზე უმაღვილებდა ყურადღებას. შ. ზამთარაძეს მისი მასწავლებლის ჩაგონებისათვის არასოდეს უღალატნია. იგი მუდამყამ მიილტვის აცდეს კომპოზიციის აგების ტრაფარეტს და მიაღწიოს ისეთ ჰარმონიულობას, როდესაც ყველა კომპონენტი ერთმანეთთან ორგანულად იქნება დაკავშირებული.

შ. ზამთარაძე ნაყოფიერ შემოქმედებით მოღვაწეობას კარგად უხამებს საზოგადოებრივ საქმიანობას. იგი ოცი წელია ბათუმის სამხატვრო სკოლას ხელმძღვანელობს. აქ ბევრმა ჩვენმა მხატვარმა მიიღო პირველი ნათლობა.

მიუხედავად განვლილი საკმაოდ მნიშვნელოვანი შემოქმედებითი გზისა, შ. ზამთარაძე კვლავ აქტიური ძიების პოზიციაზე დგას, რაც ჭეშმარიტი ხელოვანის განუყრელ თვისებას წარმოადგენს. მას ღრმად სწამს, რომ ფუნჯის ოსტატი უნდა მოდიოდეს ცხოვრებიდან, ტრადიციებიდან,

დღენიდანაც ელტვოდეს სიახლეს. ჩვენ დადებითად მივიჩნიებთ მხატვრის დიდი სიყვარული ნატურისადმი, რაც უწინარესად პეიზაჟებშია აღბეჭდილი, მაგრამ ხანდახან იგი ნატურის პასიური ტყვეობისაგან ვერ თავისუფლდება. ისიც აღვნიშნეთ, რომ პეიზაჟების ნიმუშებში ავტორი ცდილობს გაწოგადებას მიაღწიოს, ფერწერული და სასურათო ამოცანებით დატვირთოს, მაგრამ ამ პრინციპს ყოველთვის ვერ ახორციელებს. პეიზაჟების ერთი ნაწილი ვიწრო ეტიუდური ხასიათისაა, ნაკლებად გააზრებული, ყოველთვის არ არის გამოკვეთილი მისი დამოკიდებულება რეალური სინამდვილისადმი.

ჩვენს ნიჭიერ მხატვარს ისიც გვინდა ვურჩიოთ, რომ კომპოზიციური ქმნილებები ნატურის უშუალო გამოყენებით, მრავალფეროვანი ეტიუდების, ჩანახატების გზით წარმოქმნას. მაშინ მისი ჩანაფიქრი თემის მოქალაქეობრივ ყღერადობას უკეთ მიაღწევს. ასეთი გზით უფრო გამოჩნდება მკაფიო კოლორიტული გადაწყვეტის მისეული მანერა.

დავით დიასამიძე

ჩვენი დღევანდელი დიდი პრობლემის ზოგადი თავისდათავადი შესახებ

დიდი ოქტომბრის სოციალისტური რევოლუცია და პროლეტარიატის დიქტატურის სახელმწიფოს შექმნა საუკუნის უმნიშვნელოვანესი მოვლენაა. აქედან მოყვანილი, საბჭოთა ხალხმა კომუნისტური პარტიის ხელმძღვანელობით პოლიტიკურ, სოციალურ და ეკონომიკურ განვითარებაში გადადგა ისეთი ნაბიჯები, რომლის მსგავსი არ ახსოვს კაცობრიობის ისტორიას. საბჭოთა ხალხის თავდადებული შრომის უმნიშვნელოვანესი შედეგია ჩვენს ქვეყანაში აშენებული განვითარებული სოციალიზმის საზოგადოება.¹

განვითარებული სოციალიზმის ეტაპზე საზოგადოებრივ ურთიერთობათა მთელი სისტემა დიდად მომწიფებული ხდება; იქმნება ინტენსიური მეთოდებით ეკონომიკის განვითარების ობიექტური პირობები. წარმოების თვისებრივად ახალი

დონე და მასშტაბები საშუალებას გვაძლევს უშუალოდ გადავწყვიტოთ კომუნიზმის მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის შექმნის ამოცანები, უზრუნველყოთ მშრომელთა კეთილდღეობის განუწყვეტელი გაუმჯობესება.

სკკპ XXV ყრილობასა და სკკპ ცენტრალური კომიტეტის 1976 წლის ოქტომბრის პლენუმზე განისაზღვრა მეათე ხუთწლედის მთავარი ამოცანა — განვახორციელოთ კურსი, რათა საზოგადოებრივი წარმოების დინამიკური და პროგრესული განვითარების და მისი ეფექტიანობის ამაღლების, მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის დაჩქარების, შრომის ნაყოფიერების ზრდის, სახალხო მეურნეობის ყველა რგოლში მუშაობის ხარისხის ყოველმხრივი გაუმჯობესების საფუძველზე ავაშენოთ ხალხის ცხოვრების მატერიალური და კულტურული დონე.²

1 დიდი ოქტომბრის სოციალისტური რევოლუციის მე-60 წლისთავის შესახებ სკკპ ცენტრალური კომიტეტის 1977 წლის 31 იანვრის დადგენილება, თბ., 1977, გვ. 9

2 სკკპ XXV ყრილობის მასალები, თბ., 1976, გვ. 159-160

ამიტომ, რომ მეათე ხუთწლეულს ეფექტიანობისა და ხაოსის ხუთწლედი აქვია. პარტიის XXV ყრილობამ სახელსუფო საიურნეო ორგანოებს მისცა სუოი ორიენტირი — ეფექტიანობისა და ხარისხისათვის ბრძოლა ამჟამად მოიცავს მთელი ჩვენი საქმიანობის ყველა მხარეს და ასეთი ეკონომიური სტრატეგია არაა შეუძლებელი.

ესუაობის ხარისხობრივი მაჩვენებლების გაუმჯობესებისათვის პარტია ყოველთვის ზრუნავდა. მაგრამ დღეს რაოდენობისა და ხარისხის პრობლემა უნდა განვიხილოთ განვითარებული სოციალისტური საზოგადოების სიმადლიდან. ქვეყნის ინდუსტრიული სიძლიერის ზრდისა და საწარმოო ძალთა აღმავლობის საფუძველზე მთელი სახალხო მეურნეობის ინტენსიფიკაცია სულ უფრო მეტად იქცევა ეკონომიკის ზრდის მთავარ ფაქტორად.

სოციალისტური წარმოების ეფექტიანობის კრიტერიუმი — უმცირესი დანახარჯებით უდიდესი შედეგების მიღება — მთელი საზოგადოების ინტერესებს შეესაბამება და ასახავს მას. იგი საშუალებას იძლევა ავამაღლოთ ხალხის ცხოვრების დონე.

მეათე ხუთწლეულში ფრიად მნიშვნელოვანი როლი ენიჭება ეკონომიური ზრდის ხარისხობრივ მაჩვენებლებს. ეს იმიტომ, რომ ეფექტიანობისა და ხარისხის ხუთწლეულში შეუძლებელია ეკონომიკის ზრდის არსებითი დაჩქარება, თუ განვითარებას წარმოების რესურსების რაოდენობრივი მატების საფუძველზე თან არ ახლავს ეკონომიკის ზრდა უპირატესად არსებული რესურსების უკეთ გამოყენების ნიადაგზე. საზოგადოების ეკონომიური განვითარების ინტენსიურმა ფაქტორებმა გადამწყვეტი როლი უნდა შეასრულონ.

წარმოების ეფექტიანობას მრავალი პარამეტრი აქვს — წარმოების ეფექტიანობა დამოკიდებულია დანახარჯთა სისტემაში შემავალი ყველა შემადგენელი ელემენტის გაუმჯობესებულ ფუნქციონირებაზე; წარმოების ხარჯებში უმნიშვნელოვანესია შრომითი, მატერიალური და ფულადი დანახარჯები. შრომითი დანახარჯების, იქნება ეს ცოცხალი თუ გახივებული შრომა, შემცირებას მივყევართ წარმოების ეფექტიანობის ზრდისაკენ. ასევე წარმოების ეფექტიანობა იზრდება მასალების მოჭირნეობით, რაციონალურად გამოყენების მეშვეობით. იგივე ითქმის კაპიტალურ დანადგებათა რაციონალური გამოყენების მიმართაც.

მიმდინარე ხუთწლეულში წარმოების ეფექტიანობის ზრდაში განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება ხარისხს. მაგრამ ნათქვამი ისე არ უნდა გავიგოთ, თათქოს ეფექტიანობა და ხარისხი ორი სხვადასხვა ზოგადობა იყოს. პირიქით, ისინი მთელის მომენტებია, სადაც ეფექტიანობა ხარისხს გულისხმობს და პირიქითაც, ხარისხი ნიშნავს ეფექტიანობას. სკკ XXV ყრილობაზე აღინიშნა: „ხარისხის პრობლემა ჩვენ ძალიან ფართოდ გვესმის. იგი მოიცავს სამეურნეო საქმიანობის ყველა მხარეს. მაღალი ხარისხი — ეს არის შრომისა და მატერიალური რესურსების დაზოგვა, საექსპორტო შესაძლებლობათა ზრდა, ხოლო საბოლოო ანგარიშით საზოგადოების მოთხოვნილებათა უკეთ, უფრო სრულად დაკმაყოფილება. სწორედ ამიტომ პროდუქციის ხარისხის გაუმჯობესების მიზანს უნდა ემსახურებოდეს დაგეგვიზისა და მართვის მთელი მექანიზმი, მატერიალური და მორალური წახალისების მთელი სისტემა...“⁴

უნდა აღინიშნოს, რომ ამასთან ერთად ეფექტიანობა და ხარისხი აბსოლუტურად იდენტურნი არ არიან. მართალია,

3 ლ. ი. ბრეჟნევი, სიტყვა სკკ ცენტრალური კომიტეტის პლენუმზე 1976 წლის 25 ოქტომბერს, თბ., 1976, გვ. 12-13

4 სკკ XXV ყრილობის მასალები, გვ. 60

ზარისხი ეფექტიანობას აუცილებლად წიშნავს, მაგრამ ეფექტიანობა მხოლოდ ზარისხზე არ დამოკიდებულია.

რა რიგის ურთიერთობაა ეფექტიანობასა და ხარისხს შორის? ამ კითხვას მასუხი რომ გავცეთ, საჭიროა ეფექტიანობის კატეგორიის მოკლე ანალიზი მაინც.

პოლიტიკური ეკონომიის კატეგორია-
თა შორის ეფექტიანობის სისტემატუ-
რი და სერიოზული შესწავლა უკანას-
კნელ ათწლეულში დაიწყო. ამ გარემო-
ებას აქვს თავისი ახსნა: კურსი წარ-
მოების ინტენსიური განვითარებისაყენ
ჩვენმა პარტიამ აიღო მეცხრე ხუთწლე-
დში, კურსი, რომელიც ახლაც გრძელ-
დება და გულისხმობს კვლავწარმოების
ფაქტორთა არა მარტო რაოდენობრივ
გაღიდებას, არამედ პირველ რიგში, თვი-
სებრივ გაუმჯობესებას.

პოლიტიკონომიაში ეფექტიანობის ცნება (ლათინური effectus — მოქმედება) შედეგიანობის ცნებასთანაა დაკავშირებული და ის უნდა გავიგოთ, როგორც რაიმე მოქმედების, მოღვაწეობის შედეგი. ამ მხრივ ეფექტიანობისა და შედეგიანობის ცნებები პოლიტიკურ ეკონომიაში გამოიყენება ორმაგი აზრით.

ერთი მხრით, ევექტიანობა ესმით როგორც თანაფარდობა წარსულში და-
ზარალებული და ახლადშეერთებული შრო-
მისა პროდუქტების მასასთან, რომელიც
ამ შრომათა შეერთებით მიიღება. წარ-
მოების ევექტიანობის განსაზღვრას ამ
სიდიდეთა შეფარდებით დიდი მეცნიე-
რული მნიშვნელობა აქვს.

მეორე მხრით, ეფექტიანობაში გულ-
სხმობენ განსაზღვრული საზოგადოებ-
რი-ეკონომიური ფორმის მეურნეობრი-
ობის შედგენიანობას იმ კრიტერიუმების
გათვალისწინებით, რომელიც გამოძი-
ნარეობს წარმოებით ურთიერთობათა
ხასიათიდან, წარმოების მიზნის ხასიათი-
დან და იმ დანახარჯებიდან, რომლის გა-
ნხორციელებაც გვიხდება სასურველი
შედეგის მიღების მოლოდინში.

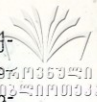
ამგვარად, ეფექტიანობის კრიტერიუმში წარმოების ყოველი წესისათვის მჭიდრო ციფიკურია. ის განპირობებულია პირველ რიგში, წარმოებით ურთიერთობათა გაბატონებული სისტემით, რომელიც განსაზღვრავს როგორც მეურნეობრიობის სუბიექტს, ასევე მეურნეობრიობის მეთოდსაც.

კაპიტალისტური წარმოების მიზანი არის მოგების მიღება (ზედმეტი ღირებულების გარდაქმნილი ფორმა), ამიტომ კაპიტალისტური მეურნეობრიობის ეფექტიანობა განისაზღვრება მონოპოლისტური მოგების ნორმით. ეფექტიანობის სხვა არაერთარი კრიტერიუმში კაპიტალიზმის დროს არ არის და არც შეიძლება იყოს.

სულ სხვა მდგომარეობაა სოციალიზ-
მის დროს. სოციალისტური წარმოების
ეფექტიანობის კრიტერიუმში, ალბულის
საზოგადოების მასშტაბით, მთლიანად
განისაზღვრება სოციალიზმის ძირითადი
ეკონომიური კანონით.

აქედან გამომდინარე სოციალისტური წარმოების ეფექტიანობა, როგორც მეურნეობრიობის ეფექტიანობა საზოგადოების მასშტაბით, სავსებით სპეციფიკურია; ამ ასპექტში სოციალისტური წარმოების მიზანია არა ღირებულების ზრდა, არამედ განსაზღვრული სტრუქტურის ერთობლივი პროდუქციის შექმნა, რომელიც უზრუნველყოფს საზოგადოების ყველა წევრის კეთილდღეობის ამაღლებასა და ყოველმხრივ განვითარებას.

რა გზით შეიძლება ამ მიზნის მიღწევა — საზოგადოებრივი წარმოების ეფექტიანობის ამაღლება? წარმოების ეფექტიანობის ამაღლებას მივალწევთ ტექნიკური პროგრესის, შრომის ორგანიზაციისა და წარმოების სრულყოფის, საწარმოო ფონდებისა და კაპიტალური დაზანდებების გამოყენების გაუმჯობესების, პროდუქციის ხარისხის ამაღლების, უმჯავრესი ეკონომიური რეჟიმის განხორციელების, ქვეყნის ეკონომიკისადმი ხელმძღვანელობის, წარმოების ეკონომიური სტიმულირებისა და დაგე-

გვეს სრულყოფის, საწარმოთა სამეურ-
ნეო დამოუკიდებლობისა და ინიცია-
ტივის გაფართოების, მშრომელთა მა-
ტერიალური და მორალური დაინტე-
რესების ამაღლების საფუძველზე და
სხვა.

მიმდინარე ხუთწლედის ერთ-ერთი
თავისებურებაა წარმოების ეფექტიანო-
ბის ამაღლებაში მთავარი სიძიმის გა-
დატანა პროდუქციის ხარისხის ძირეულ
გაუმჯობესებაზე. სახალხო მეურნეობის
ყველა დარგი მოწოდებულია გამოუშ-
ვას პროდუქცია ტექნიკურად მოწინავე,
მაღალი ხარისხობრივი მაჩვენებლებით.
მაღლემა მანქანების, ხელსაწყოებისა
და მოწყობილობების ნაყოფიერება, ხან-
გამძლეობა და სიმძლავრე. მატულობს
მანქანა-ძრავების სიმძლავრე, მეტირდება
მათი წონა სიმძლავრის ერთეულზე. მა-
ღლემა იმ ნედლეულისა და მასალების
ხარისხი, რომელსაც მომპოვებელი მრე-
წველობა დამუშავებელ მრეწველობას
აწვდის. ფართოვდება სახალხო მოხმ-
არების საქონელთა ასორტიმენტი და
უმჯობესდება მათი ხარისხი.

ყველა სახის პროდუქციის ხარისხის
ამაღლებისათვის ბრძოლაში დიდი მნიშ-
ვნელობა აქვს სახელმწიფო სტანდარ-
ტების მარეგულირებელ და მაკონტრო-
ლებელ როლს; იმას, რომ ისინი შეესა-
ბამებოდნენ მეცნიერულ - ტექნიკური
პროგრესის მოთხოვნებს. პროდუქციის
ხარისხის ამაღლებაზე დიდ გავლენას
ახდენს საზღვარგარეთის ქვეყნების მო-
წინავე სამეცნიერო და ტექნიკური მი-
ღწევების ყოველმხრივი გამოყენება. ამ
მიზნით ვითარდება საერთაშორისო სა-
მეცნიერო და ტექნიკური თანამშრომ-
ლობის სხვადასხვაგვარი ფორმები.⁵

რასაკვირველია, ხარისხისათვის ბრძო-
ლა უპირველეს ყოვლისა ნიშნავს ყვე-
ლა სახის სასაქონლო პროდუქციის ხა-
რისხის ამაღლებას. ეს იმიტომ, რომ ხა-
რისხის გაუმჯობესება მნიშვნელოვან-

წილად ცვლის გამოშვებული პროდუქ-
ციის თვისებრიობას და საბოლოო ანგე-
რისით უფრო მაღალხარისხოვანი პრო-
დუქციის მცირე ნაწილი შედარებით
დაბალი ხარისხის მეტი რაოდენობის
საქონელს უთანატოლდება.

ნათქვამის საილუსტრაციოდ მოვიყ-
ვანთ მაგალითს: მოსკოვის ელნათურე-
ბის ქარხნის ელნათურების მომსახურე-
ბის ვადა ნორმით 1000 საათია, ფაქტი-
ურად კი ისინი 600-800 საათს სძლევენ.
ქარხანამ ნორმით გათვალისწინებული
ელნათურები რომ გამოუშვას, ეს იქნე-
ბოდა 30-40%-ით მეტი ელნათურების
გამოშვების ტოლფასოვანი რაოდენობა.

XXV ყრილობაზე აღინიშნა, რომ
„უზარმაზარ რეზერვებს შეიცავს პრო-
დუქციის ხარისხისა და ასორტიმენტის
გაუმჯობესება. შარშან, მაგალითად,
ტყავის ფეხსაცმელი გამოვიდა დაახლო-
ებით 700 მილიონი წყვილი, თითქმის 3
წყვილი ერთ კაცზე. და თუ ჯერ ვერ
ვაკმაყოფილებთ მოთხოვნას ფეხსაცმე-
ლზე, მხოლოდ იმიტომ, რომ გვაკლია
მაღალხარისხოვანი, მოდური ფეხსაცმე-
ლი. დაახლოებით ასეთივეა მრავალი სა-
ხეობის ქსოვილების, შეკერილი და სა-
გალანტერიო ნაწარმის, საყოფაცხოვრე-
ბო ტექნიკის, ავეჯისა და სხვა პროდუ-
ქციის გამოშვების საქმე“.⁶

მაგრამ მიმდინარე ხუთწლედის თავი-
სებურება მართო პროდუქციის ხარის-
ხის ძირეული გაუმჯობესებით არ ამოი-
წურება. მართალია, წარმოების ეფექ-
ტიანობის ზრდაში, რადგან მეათე ხუთ-
წლედი ეფექტიანობისა და ხარისხის ხუ-
თწლედია, მთავარი ყურადღება ხარის-
ხზე უნდა იქნას გადატანილი, მაგრამ
ხარისხის პრობლემა მხოლოდ გამოშვე-
ბული პროდუქციის ხარისხის გაუმჯობე-
სებაზე არ დაიყვანება. ყრილობის მასა-
ლებში აღნიშნულია: „ი გ ი (ხარისხი,
— დ. დ.) მ ი ი ც ა ვ ს ს ა მ ე უ რ-
ნ ე ო ს ა ქ მ ი ა ნ ო ბ ის ყ ვ ე ლ ა
მ ხ ა რ ე ს (ხაზი ჩვენია — დ. დ.). მა-

⁵ სკკპ XXV ყრილობის მასალები,
გვ. 76.

⁶ იქვე, გვ. 75.

დალი ხარისხი — ეს არის შრომისა და მატერიალური რესურსების დაზოგვა, საექსპორტო შესაძლებლობათა ზრდა, ხოლო საბოლოო ანგარიშით საზოგადოების მოთხოვნილებათა უკეთ, უფრო სრულად დაკმაყოფილება.⁷

ამგვარად, მეათე ხუთწლედში წარმოების ეფექტიანობის მკვეთრი ამაღლების პრობლემა შეიძლება გახვიხილეთ მხოლოდ პროდუქციის ხარისხის, მთელი ჩვენი მუშაობის ხარისხის მკვეთრი ამაღლების პრობლემასთან განუყოფელ კავშირში. ხარისხი ერთდროულად არის წარმოების ეფექტიანობის ამაღლებას საშუალებაც და შედეგიც. საშუალება იმიტომ, რომ მხოლოდ მთელი სამეურნეო მუშაობის მაღალ ხარისხს შეუძლია უზრუნველყოს დიდი ეფექტიანობა, შედეგი — იმიტომ, რომ მხოლოდ ეფექტიან წარმოებას შეუძლია უზრუნველყოს პროდუქციის მაღალი ხარისხი და უფრო სრულად დაკმაყოფილოს საზოგადოებრივი და პირადი მოთხოვნილებები.

მაშასადამე, საკითხი დგას ასე: მიზანი — წარმოების ეფექტიანობის გადიდება ხალხის კეთილდღეობის ასამაღლებლად; საშუალება — ინტენსიური ფაქტორების, სადაც განსაკუთრებული ყურადღება სამეურნეო საქმიანობის ყველა დარგში ხარისხობრივი მაჩვენებლების გაუმჯობესებას ეყრდნობა, ამოქმედება. პარტია განსაკუთრებული დაბეჯითებით ურჩევს ყველას რაციონალურად და მომჭირნეობით იყენებდნენ მატერიალურ და ფინანსურ რესურსებს, ეწეოდნენ მომჭირნეობისა და ყაირათიანობის რეჟიმს, ეფექტიანად იყენებდნენ თითოეულ მანეთს, თითოეულ სამუშაო საათს, თითოეულ ტონა პროდუქციას. და ყველა ამ ოპერაციას საფუძვლად ედოს ხარისხის გაუმჯობესება. ასე რომ, ჩვენი ეკონომიკის განვითარების უმთავრესი გზაა უკვე შექმნილი პოტენცია-

ლის უფრო სრული გამოყენება.

მეათე ხუთწლედში იმ პროდუქციის მოცულობა, რომელიც შეესატყვისება ხარისხის უმაღლეს მსოფლიო მოთხოვნებს, რამდენჯერმე გაიზრდება, ჩვენი ეროვნული სიმდიდრე სულ უფრო მეტად მოიმატებს უმაღლესი კატეგორიის პროდუქციის ხარჯზე.

ცნობილია, რომ ხარისხის პრობლემა ჩვენი რესპუბლიკის მრეწველობის ერთ-ერთი ყველაზე მწვავე პრობლემაა.

გასული ხუთწლედის მანძილზე ჩვენი რესპუბლიკის არაერთ საწარმოს დაუბრუნდა (ნაწილი — საწარმოო დეფექტების გასასწორებლად, ნაწილიც — როგორც სრულიად უვარგისი) საერთო რაოდენობის 15-32 პროცენტი საქონელი. ამასთან არაღამაყმაყოფილებელი ხარისხის პროდუქციის ხვედრწილი წლიდან წლამდე იზრდება (1970 წელს იგი მთელი შემოწმებული პროდუქციის საერთო რაოდენობის 17 პროცენტი იყო, ხოლო 1975 წელს — 29,5).⁸

აჭარის ავტონომიურ რესპუბლიკაში უხარისხო ნაწარმს უშვებდა ბათუმის ფეხსაცმლის ფაბრიკა, ბათუმის ქარხანა „ელექტროხელსაწყო“ და სხვა. საწარმოებმა დეფექტების გასწორებისათვის ათასობით მანეთის დამატებითი ხარჯები გასწიეს.

ხარისხობრივი მაჩვენებლების გასაზრდელად ხუთწლედის პირველ წელს დიდი მუშაობა ჩატარა საოლქო პარტიულმა ორგანიზაციამ. ხარისხის სახელმწიფო ნიშნით გამოშვებული პროდუქციის ხვედრითმა წონამ 1976 წელს 15,7 პროცენტი შეადგინა, რაც ორჯერ აღემატება საერთო-საკავშირო და 3,5-ჯერ რესპუბლიკურ მაჩვენებელს. ამჟამად ქ. ბათუმის სამრეწველო პროდუქ-

ციის 20 პროცენტი სახელმწიფო ხარისხის ნიშნით გამოდის. ცალკეულ საწარმოებში ეს პროცენტი უფრო მაღალია; მაგალითად ნავთობგადამამუშავებელ ქარხანაში — 45, ელექტრომექანიკურში — 40.

წარმოების ეფექტიანობისა და ხარისხის ამაღლების რეზერვების ძიება რესპუბლიკის მშრომელთა ყურადღების ცენტრში დგას.

ავტონომიური რესპუბლიკის პარტი-

ულ-სამეურნეო აქტივის კრებაზე აჭარის მშრომელბმა გადაწყვიტეს ოქტომბრის საიუბილეო წელს წარმოების საერთო მოცულობაში ხარისხის ნიშნის პროდუქციის ხვედრითი წილი გაზარდონ 23 პროცენტამდე. ამით გარკვეული ნაბიჯი გადაიდგმება სახალხო მეურნეობაში საზოგადოებრივი წარმოების ზრდის ინტენსიური, ხარისხობრივი ფაქტორების უპირატესი გამოყენების გზაზე.

მიხეილ მშვირობაძე

პირველი ნაბიჯი

გამომცემლობა „საბჭოთა აჭა-
რამ“ მკითხველს მიაწოდა ახალ-
გაზრდა პოეტის დავით თედორა-
ძის ლექსების პირველი კრებუ-
ლი „ბეწვის ზიდი“. ამ ლექსებ-

ში გადმოცემულია სიხარული და
ტყვილეები აღამიანისა, რომელ-
საც აღელვებს თანამედროვეობა
და მასთან წარსულიც.

მინდა შეუმჩნეველი მამულს მეც არ ვვადდე,
ამ დალოცვილ მიწაზე მინდა არვის ვვადდე.

თამამი განცხადება და სურვი-
ლია ახალგაზრდა კაცისა, რომე-
ლიც ეს-ესაა გამოვიდა სამწერ-
ლო ასპარეზზე და თავისი პირვე-
ლი ნაფიქრ-ნააზრი გაანდო მკით-
ხველს. „ამ დალოცვილ მიწაზე მი-
ნდა არვის ვვადდე“, ამბობს
იგი, ვინც თხუთმეტსაუკუნოვანი
უმდიდრესი ტრადიციების მქონე
ქართულ ლიტერატურაში შემო-
დის.

კრებულიდან მართლაც ჩანს,
რომ ავტორი ეძებს საკუთარ პო-
ეტურ ხმას. იგი უმღერის ჩვენს
დიად ეპოქას, რომელმაც მის პა-
ტარა, უგზო-უკვლო მიყრუებულ
სოფელში არნახული, არგაგონი-
ლი სასწაული მოახდინა — ძირ-
ფესვიანად უცვალა მას იერსახე.
პოეტი ამყობს ამ ცვლილებე-
ბით, ამ დიდი გარდაქმნებით:

წასულან წლები,
ბოროტს სძლია კეთილმა — ვიცით,
სულ სხვა ცხოვრებამ აიტაცა ახლა სოფელი,
მე ისე მატკობს გაზაფხული მშობელი მიწის,
როცა ვუცქერი გზებს და სახლებს შუქით მოფენილს,
მადლობელი ვარ, ვამბობ ჩემთვის და მთა მიბრუნებს,
მადლობელი ვარ, მადლობელი, ექოს გუგუნით
და მიხარია
უმადური არავინ არის
ახალ ცხოვრების, ახალი გზის და საუკუნის.

დ. თედორაძისათვის საერთოდ დამახასიათებელია საკუთარი ოდა-სახლიდან, ეზო - მიდამოდან, საკუთარი სოფლიდან ჩვენი დიადი სამშობლოს წინსვლისა და აყვავების დანახვა. იგი გატაცებით უმღერის მშობელ მხარეს,

მის მთა-გორებსა და მინდორ-ველებს. ამ თემაზე რამდენი კარგი ლექსი დაწერილა, მაგრამ ახალგაზრდა პოეტი ცდილობს სამშობლოს სიყვარულის გრძნობა ახალი ინტონაციებითა და ფერებით გადმოგვცეს:

შენ ცას მზე და სითბო არ აკლია,
სიყვარულს — ოცნება და სმა ფანდურის...
მე მტკივა შენი ანაკლია,
გულში დარდია გაფანტული.
ბოხოქარი სული არ იღლება,
ვიცი სიყვარული უდიდესი,
სამოთხის კარი გაიღება —
საქართველოა უწმინდესი.

შეიძლება ვინმემ თქვას: სამოთხესთან საქართველოს შედარება არ ახალია, ძველიაო. მაგრამ ეს მიაკოვსკისეული მეტაფორა პოეტს კარგად აქვს მომარჯვებული ყველა პატრიოტისათვის ახლობელი და გასაგები ძველი ტკივილის განსაცდელად, ამ ფონზე ახალი საქართველოს ბედნიერი დღევანდულობის ნათელი სურათის წარმოსაჩენად.

პოეტისათვის სამშობლოს დღევანდულობა გულწრფელი აღტაცებისა და აღზევების სიმბოლოა, მაგრამ საქართველოზე საუბრისას მას მუდამ ეძალება სევდა. წინაპართა ოფლით, სისხლითა და

ძვლებით გაპოხიერებული მშობლიური მიწა ყოველ მამულიშვილს ისეთ გრძნობას აღუძრავს, რომელიც შესანიშნავად გადმოცა ადრე წასულმა ნიჭიერმა პოეტმა შალვა ლორთქიფანიძემ: „მე, მეშინია თამარის საფლავს, რომ სადმე ფეხი არ დავაბიჯო“. დავით თედორაძე ამ მოტივს ავითარებს; თვითმფრინავიდან მშობელ მიწაზე რომ დგამს ფეხს და მოკრძალებით იღებს ამ მიწას, თითქოს პირად განწყობას გადმოგვცემს, სინამდვილეში კი განაზოგადებს ამ კონკრეტულ ფაქტს და შთამბეჭდავ მხატვრულ სახეს ქმნის:

დაბრუნებოდეს ყველა შვილი სალოცავ ადგილს,
დაბრუნებოდეს,
ვისაც უყვარს წინაპრის ლანდი,
ვინც სანთელს უნთებს,
ხსოვნის სანთელს, ლომებს კრწანისის,
ვინც ცოტნესავით სულს აოხებს ძმების გულისთვის,
ვისაც გული აქვს და სიყვარულს ვინაც განიცდის...

პოეტს ღრმად სწამს სამშობ-
ლოს უკეთესი მომავალი და ხოტ-
ბას ასხამს იმათ, ვინც ამ მომავ-
ლის საკეთილდღეოდ შრომობს
და იღწვის. უცხოეთში მოგზაუ-
რობის დროსაც მისი ფიქრები

მამულის დასტრიალებს. სწორედ
ამ ფიქრით, უშუალო შთაბეჭდუ-
ლებებითა და ასოციაციებითაა
შექმნილი უსათაურო ლექსი, რო-
მელიც პოეტს მონღოლეთის დე-
დაქალაქში ყოფნამ შთააგონა:

თეთრ ცათამბეჭენთან შევჩერდი წუთით,
ვიგრძენი სუნთქვა სუხე-ბატორის,
ახე მეგონა, ძველი სისხლისთვის
ბოდიშს მიხდიდა ულან-ბატორი.

ახალგაზრდა პოეტი ფილოსო-
ფიური ჩაფიქრებით მსჯელობს
სიკვდილ-სიცოცხლის მარადი-
ულ პრობლემებზე და მიაჩნია,
რომ კაცური კაცის, ნამდვილი
მამულიშვილის თვისება ამ ქვეყ-
ნიდან განრიდება და განდგომა კი
არ არის, არამედ ცხოვრებაში აქ-
ტიური შეჭრა და მის პროცესებ-
ზე კეთილისმყოფელი გავლენის
მოხდენა.

პოეტმა იცის, რომ „არ არის
ქვეყნად ყოფნა მარტივი“, მაგრამ
ადამიანმა ბოლომდე ცისფერი
გზებით უნდა იაროს, ესე იგი,
ყოველდღიურობის მოჩვენებით
ერთფეროვნებაში ამაღლებული,
პოეტური ეძიოს და ჰპოვოს. თვი-
თონ იგი ყველაფერში ეძებს სი-
ცოცხლეს, ეძებს დიადს და გასა-
კვირს. ამიტომ არ ჩანს არაბუნე-
ბრივი ცხოვრებასთან მისი გასა-
უბრება:

დღე ჩვეულებრივ გაიარს,
დილა, შუადღე, საღამო...

რადგან ჩვენ მოკვდით საქართველოს გადასარჩენად,
ჩვენი სიკვდილი სიცოცხლეს ნიშნავს.

ეს სტრიქონები აფორისტულად
ჟღერს!

სიცოცხლე იხე კაია,
დამტოვე დაუსაბამოდ.

სხვა ლექსში ნათქვამია: „რა
გქნა, ვერასდროს ვერ წარმოვიდ-
გენ იმ დღეს, როდესაც მე არ ვი-
ქნები“. რა მაღლა დგას ეს აზრი
კაცთმოძულე ნიჰილიზმის ფილო-
სოფიაზე: ჩემს შემდეგ ქვა ქვაზე
დადუღებულაო.

მაგრამ სიკვდილი საშიში არ
არის, სიკვდილი უკვდავებაა, თუ
კაცმა მამულიშვილური ვალი კე-
თილსინდისიერად მოიხადა და
თავისი არსებობით სამშობლოს,
ხალხს რაიმე არგო. ეს აზრი აცი-
სკროვნებს ორ ლექსს — „მამუ-
ლის ცაზე ვარსკვლავები მუდამ
ინათებს“ და „მეორედ მოსვლა
ამაოდ არ მწამს“, რომელთაც ეპი-
გრაფად ეპიტაფიების სტრიქონე-
ბი უძღვის. მათში ვალმოხდილი
ადამიანები გვესაუბრებიან. მათი
საქმეები მათი ხსოვნის მარადი-
ლობაზე ღაღადებენ:

ერთ-ერთ ლექსში დავით თე-
დორაძე ამბობს: „მიწაში ფესვი

ისე გამიდგამს, რომ სიყვარული
შარბოდე მხოლოდ“. სიყვარული
არა მხოლოდ ქვეყნისა და ხალხი-
სა, არამედ ზღვისფეროვალა ასუ-
ლისაც. ეს გრძნობა ამაღლებს და

აკეთილშობილებს ადამიანს. ჩვე-
ნი პოეტიც კარგად გრძნობს სიყ-
ვარულის ძალას და ამ მარადიულ
გრძნობას გულწრფელ სტრიქო-
ნებს უძღვნის:

სულ ცოტაც და გაზაფხული მოვა,
ატმის კვირტი იბუტება როგორ?!
გაზაფხული სიყვარულის დროა,
გული გქონდეს,
გული გქონდეს ოღონდ.

კაცი მუდამ სიყვარულისაკენ
მიისწრაფვის, ხოლო როცა გულ-
წრფელად უყვარს, საფიქრალი
და საზრუნავი ემატება. ეს ფიქ-
რი და ზრუნვა ადამიანური ცხო-
ვრების სილამაზეს ქმნის. სიყვა-
რული პოეტისათვის მუდმივი,
მარადიული გრძნობაა. იგი ვერ
იტანს მისდამი ზერელე, ქარაფ-
შუტულ დამოკიდებულებას, რო-
ცა „დღეს ერთი უნდის, ხვალე
სხვა“.

დავით თედორაძეს ეხერხება
შალხური პოეზიის ინტონაციების

უნარიანი მომარჯვება და მათი
მოშველიებით ისეთი სახეების
პოვნა, რომლებიც ლექსებს მარ-
ტო მხატვრულობას და ფერწე-
რულ სილამაზეს კი არ ანიჭებს,
არამედ იდეურ სიმძაფრესაც.

პოეტს ეხერხება კალმის ერთი
მოსმით შთამბეჭდავი სახეების
შექმნა. ეს ჩანს თუნდაც პატარა
ლექსებშიც. ერთი მათგანი უსა-
თაუროა, მაგრამ ჩვენ „გალაკტი-
ონს“ დავარქმევდით, ლექსის პო-
ეტური აქსესუარი სწორედ დიდ
პოეტს მიგვანიშნებს:

დაღლილ მელუქნეს უკანასკნელ გროშებს ჩაუყრის,
აჰყვება კიბეს,
გარეთ ისევ ბარდნის და ბარდნის,
უჩინარდება მერე უცებ ქუჩის ხმაურში
მთა — მოხეტქილი პოეზიად, ფიქრი და დარდი.
მერე ატყდება ყრუ ჩოჩქოლი, რაზე ვინ იცის...
შეწყდა თოვა და მთაწმინდაზე მთვარე მიცოცავს,
გახარებულა პირველ თოვლით მთელი თბილისი,
ისიფერ თოვლის საიდუმლო ერთმა იცოდა.

ახლა ცალკეული მეტაფორები
და ეპითეტები ავიღოთ. უდავოდ
მოსაწონი მხატვრული სახეები
„დავიმოჩაჩილე ურა კვიცივით
და ცერზე მიზის ჩემი ასაკი“, „ვი-
დრე შევკრავდე ღლეებს სატი-
მედ...“, „ნაბახუსევი მთვარე ბან-

ცალებს“, „იქ ახლა ცისფერ ხა-
ლათით ქვაზე ჩემი ბავშვობის
ღლეები სხედან“, „ყანწის წვერ-
ზე გატყდა ღამე“, „სიცოცხლით
მთვრალს იქნებ ყვავილებში ჩაგ-
თვლიმა, იქნებ მორცხვმა კესანემ
თავი მოგანათვლინა“ და ა. შ.

სარეცენზიო კრებულის ყველა
ნაწარმოები თანაბარი სიძლიერი-
სა როდია. ჭეშმარიტი ნიჭით აღ-
ბეჭდილ ლექსებთან ერთად ზე-

დაპირული, ზოგჯერ ცივი, გონი-
ბაჭვრეტითი სტრიქონი თუ ლექ-
სი გვხვდება.

თუ გინდა იყო შენი ხალხის ბრდღვიალა გულთან,
ვიდრე იცოცხლებ, მამულისთვის იზრუნე მუდამ.

ორჯერ ხმარობს იგი „სემირა-
მიდას ბაღს“ თითქმის ერთმანე-
თის გვერდით მოთავსებულ ლექ-
სებში (გვ. 32, 34). ნაცნობი ინ-
ტონაციები გამოსჭვივის სტრიქო-
ნებში „ამ გულივით ხალასი სიყ-
ვარული მინდა“ და „მე ძლიერ
მიყვარს ზაფხულში მთები“ (გვ.
33, 35). პრიმიტივიზმი იგრძნობა

რითმაში „კარტივით — მარტი-
ვი“ (გვ. 32), რითმას ეწირება
სწორი გრამატიკული ფორმები:
„თურმე, ქალებიც ასე არისო“
(გვ. 36).

ისეც ხდება, რომ ზოგჯერ ირ-
ღვევა აზრებისა და სახეების
მწყობრი დინება და მკაფიო პოე-
ტურ ნახატში ჩნდება შეუთავსე-
ბელი დეტალები:

ველარ გამიგე და ეს არც მიკვირს,
შენთვის ციხეა გრემიც, ბაგრატიც.
ისე ძუნწი გაქვს სული და გრძნობა,
ვით ორი რიცხვის ჯამის კვადრატი.

5

როცა სიგიჟის ზარი დარეკავს,
აიზლაზნება საწუთრო შფოთით,
ავსილი ჩემი ფიქრის ჩარეკა
აგდია, როგორც მოჭრილი ტოტი.

(„ახლა კი დროა, დრო საღი განსჯის“)

ამ წიგნს „ბეწვის ხიდი“ ჰქვია.
სახელწოდების მიზანმიმართებას
მიგვანიშნებს ერთი უსათაურო
ლექსის სტრიქონები:

რა იქნებოდნენ არაგველები
უბეწვისხილოდ
და უგრწანისოდ.

სახელწოდების გამამართლებე-

ლი სხვა მინიშნება წიგნში არ
არის. ჩვენ გვინდა ვთქვათ, რომ
დავით თედორაძემ წარმატებით
გადალახა ბეწვის ხიდი და თამა-
მად შემოვიდა ჩვენს ლიტერატუ-
რაში. ამ წიგნისათვის მან ბევრო
იფიქრა, რასაც უკვალოდ არ ჩა-
უვლია.

ಇವು 40 ಪುಟ.

8 132/139

**ЛИТЕРАТУРНО-ХУДОЖЕСТВЕННЫЙ
И ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ**

„ЧОРОХИ“

ОРГАН СОЮЗА СОВЕТСКИХ ПИСАТЕЛЕЙ
ГРУЗИИ И АДЖАРСКОГО ОТДЕЛЕНИЯ
ИНДЕКС 76118